

REGIONÁLNÍ ROZVOJ MEZI TEORIÍ A PRAXÍ

4/2018

Obsah

ÚVOD	3
STRATEGICKÝ PLÁN AKO NÁSTROJ KOMUNIKÁCIE S DEVELOPERMI: PRÍKLAD DOSTUPNÉHO BÝVANIA	4
PREDAJ Z DVORA NA SLOVENSKU	13
ROZVOJOVÝ POTENCIÁL OBCÍ V OKOLÍ NEZIDERSKÉHO JEZERA	29
STRATEGICKÝ PLÁN OBCE RUDNÁ A JEHO VLIV NA BEZPEČNOST SÍDLA	45
SECURITY AND RISK IN COLOMBIA	62
NOVÉ TRENDY V MANAGEMENTU – ROLE MUZEA V UDRŽITELNÉM ROZVOJI REGIONU	87

ÚVOD

EDITORIAL

Vážení čtenáři,

rok se s rokem sešel a my k Vám přicházíme s letošním posledním číslem odborného recenzovaného časopisu Regionální rozvoj mezi teorií a praxí. Sešla se v něm opravdu pestrá směsice článků od našich i zahraničních autorů. Jako vydavatelé jsme rádi, že si náš časopis našel cestu k autorům nejen z blízkého Slovenska, ale i k autorům v našem prostředí poněkud exotickým, a to až z daleké jihoamerické Kolumbie. Věříme, že zvýšený zájem publikujících, zvýší i čtenost a dosah tohoto časopisu.

Aktuální číslo tedy přináší šest původních a double blind recenzovaných článků. Jsou jimi práce Lucie Dobrucké z Masarykova ústavu vyšších studií ČVUT na téma *Strategický plán ako nástroj komunikácie s developermi: príklad dostupného bývania*, dále článek *Predaj z dvora na slovensku* od Jany Jarábkové a Miloše Antala z Katedry regionalistiky a rozvoja vidieka, Fakulty európskych štúdií a regionálneho rozvoja Slovenské poľnohospodárskej univerzity v Nitře. Jako třetí je zařazen článek Michaela Pondělíčka, Vladimíry Šilhánkové a studentů Katedry regionálního rozvoje VŠ AMBIS s názvem *Rozvojový potenciál obcí v okolí Neziderského jezera*. Další článek od Jakuba Ryšavého, rovněž z VŠ AMBIS na téma *Strategický plán obce Rudná a jeho vliv na bezpečnost sídla* vznikl na základě stejnojmenné bakalářské práce a představuje úspěšnou práci regionalistického „dorostu“. Naopak předposlední zařazený článek je z pera zkušených výzkumníků Armanda Alfara Valera a Jeffersona Enrique Ariase Goméze z Corporación Universitaria Minuto de Dios (UNIMINUTO) z kolumbijské Bogoty a zaměřuje se na otázky bezpečnosti a rizik turistiky v této jihoamerické zemi a nese název *Security and risk in Colombia*. Poslední (nikoli ovšem kvalitou ani významem) je pak článek autorské dvojice Milan Jan Půček a Michael Pondělíček s názvem *Nové trendy v managementu – role muzea v udržitelném rozvoji regionu*.

Na tomto místě bych si jen znovu dovolila připomenout, že všechny publikované články byly dvěma nezávislými recenzenty. Časopis je zařazen do databáze ERIH+ a stále usiluje o zařazení do databáze SCOPUS.

Rovněž bych ráda připomněla, že webová podoba časopisu má nejen sekci recenzovaných článků, ale i část tzv. odborných sdělení, kde jsou nepravidelně (tj. i mezi jednotlivými vydáními časopisu) publikovány zajímavosti a nerecenzovaná sdělení k aktuálnímu dění v našem oboru.

Za redakční radu Vám přeji úspěšný rok 2019 a věřím, že našemu časopisu zachováte i nadále přízeň a bude pro Vás inspirativním čtením i v novém roce.

Vladimíra Šilhánková
V Hradci Králové, prosinec 2018

STRATEGICKÝ PLÁN AKO NÁSTROJ KOMUNIKÁCIE S DEVELOPERMI: PRÍKLAD DOSTUPNÉHO BÝVANIA

STRATEGIC PLAN AS A TOOL FOR CROSS-SECTORAL COMMUNICATION: CASE OF AFFORDABLE HOUSING

Mgr. Lucia DOBRUCKÁ, PhD.

Masarykův ústav vyšších studií, České vysoké učení technické v Praze
Kolejní 2a, 16000 Praha
email: ldobrucka@gmail.com

Kľúčové slová:

priestorové plánovanie, strategický plán, dostupné bývanie, verejné obstarávanie

Key words:

spatial planning, strategic plan, affordable housing, public procurement

Abstrakt:

Tento článok porovnáva tri piliere priestorového plánovania (územný, krajinno-ekologický a strategický) z pohľadu plánovačov a ekonomických subjektov, investorov a developerov. Strategický plán má svoj ekvivalent vo verejnom aj komerčnom sektore, preto môže hrať významnú úlohu pri budovaní spolupráce medzi týmito sektormi, nastavovaní spoločných rozvojových stratégií a vytváraní synergických efektov. Článok to dokumentuje na problematike dostupného bývania zabezpečovaného samosprávou, ktoré býva štandardnou súčasťou všetkých troch pilierov, zároveň však podlieha procesom verejného obstarávania. Verejný záujem (vybudovať kvalitný priestor pre život) sa tak dostáva do priameho konfliktu s ekonomickým záujmom (najnižšia cena), a práve strategický plán by mohol pomôcť tento rozpor zmierniť. Ako príklad je uvedený Strategický plán MČ Praha – Kolovraty, ktorý v sebe zahŕňa princípy pre nastavenie multi-kritériálneho výberu dodávateľov takýchto stavieb aj prepojenie na regulačnú funkciu územného plánu.

Abstract:

This article compares the three pillars of spatial planning (urban, environmental and strategic) through the lens of planners and economic subjects, investors and developers. Strategic plans are known and used by public bodies as well as companies; therefore, they can become the key to establish cooperation between these two sectors, to agree on common development strategies and create synergic effects. To make the point, the article focuses on affordable housing in more details. Publicly built affordable housing is the standard part of all three pillars but also a subject to public procurement processes. Public interests (developing the high-quality living environment) thus come into conflict with economic interests (the lowest price), and strategic plans might help to ease such conflict. The article introduces the Strategic Plan of Prague – Kolovraty, which implied the principles for multi-criteria public procurements (to overcome the criterion of the lowest price) and linked them to the regulatory functions of urban plans.

Úvod

Systém plánovania rozvoja územia v strednej Európe je postavený na troch pilieroch – územnom, krajinno-ekologickom a strategickom. Z hľadiska plánovačov má privilegované postavenie územný plán, pretože ide o dokument záväzný, ukotvený v legislatíve, metodikách aj dlhodobej praxi. Jeho nevýhodou je však zameranie na optimálne využívanie fyzického priestoru na základe aktuálnych záujmov jednotlivých aktérov. Územný plán nevytvára priestor pre tvorbu rozvojových stratégií, synergických efektov a partnerstiev do budúcnosti. Na toto je vhodnejší plán strategický, ktorý má svoj ekvivalent vo verejnom aj komerčnom sektore, a ktorý je preto zrozumiteľný pri komunikácii naprieč sektormi.

Tento článok dokumentuje možnosť využiť strategický plán ako základ pre spoluprácu medzi verejným a komerčným sektorom, a to na problematike dostupného bývania zabezpečovaného samosprávou. Takéto bývanie býva štandardnou súčasťou všetkých troch pilierov priestorového plánovania a jeho význam pre strategický rozvoj lokality je daný nielen bývaním ako takým, ale tiež vplyvom bytovej politiky na demografickú štruktúru obyvateľov. Kvalitný priestor pre život pomáha nastaviť pozitívne vývojové trendy, zvyšuje konkurencieschopnosť lokality a jej udržateľnosť. Zároveň však takýto typ výstavby podlieha procesom verejného obstarávania, čím sa verejný záujem (kvalita priestoru) dostáva do konfliktu so záujmom ekonomickým (najnižšia cena). Zmierniť tento rozpor by mohol práve strategický plán tým, že poskytne priestor pre medzi-sektorovú spoluprácu a princípy pre multi-kriteriálny výber dodávateľa takejto stavby. V článku je uvedený príklad *Strategického plánu MČ Praha – Kolovraty 2018-2028*, ktorý tieto body reflektuje, a zároveň vytvára premostenie na územný plán Prahy, ktorý považuje Kolovraty za periferiu hlavného mesta bez potreby regulácie výstavby v tejto lokalite.

Postavenie strategického plánu v rámci troch pilierov priestorového plánovania – pohľad plánovačov a ekonomických subjektov

Systém priestorového plánovania v stredoeurópskej plánovacej kultúre stojí na troch pilieroch – územnom, krajinno-ekologickom (resp. inom type environmentálneho plánu v závislosti od krajiny) a strategickom (napr. Dobrucká a kol., 2007; Finka a kol., 2009; Schöffel, Jamečný a Ondrejčková, 2014). Územný plán vychádza z analýz aktuálneho stavu, určuje funkčné využívanie územia a stanovuje regulatívy pre toto využívanie. Je ukotvený v legislatíve a po schválení zastupiteľstvom sa stáva pre dané územie záväzným. Z hľadiska plánovačov ide o dominantný pilier. Environmentálne hľadisko je podporené predovšetkým metodicky, nakoľko ochrana životného prostredia, hodnotenie dopadov ľudskej činnosti naň a optimálne využívanie zdrojov sú dlhodobo zohľadňované pri všetkých plánovacích procesoch (v podobe krajinno-ekologického plánu, ÚSES, SEA či EIA). Krajinno-ekologický plán je, podobne ako územný plán, zameraný na súčasný stav a navrhuje usporiadanie rozličných aktivít v území tak, aby boli optimálne z hľadiska dopadov na existujúce životné prostredie. Na rozdiel od prvých dvoch pilierov je strategický plán zameraný na budúcnosť. Vychádza z analýz trendov vývoja všeobecne (napr. demografické zmeny populácie) aj v danom území (napr. vývoj štruktúry obyvateľov konkrétneho mesta) a navrhuje dlhodobé stratégie rozvoja riešeného územia. Ide o dokument dobrovoľný, ktorý je v legislatíve podchytený, avšak nie je záväzný. V porovnaní s predchádzajúcimi dvoma piliermi využíva strategický plán širšiu škálu voľných pojmov a významových interpretácií, čím sa stáva zrozumiteľnejší pre laikov a flexibilnejší pri hľadaní spoločne akceptovaných symbolov. Názory plánovačov na význam strategického plánu sa rôznia, niektorí ho považujú za kľúčový, iní ho skôr tolerujú ako doplnok k územnému plánu. Spoločným prvkom všetkých troch pilierov je, že podliehajú princípom participatívneho

plánovania a dnes sú už obvykle tvorené formou spolupráce mesta, jeho stakeholderov a expertov z rozličných profesií.

Ak sa na tieto tri piliere pozrieme z hľadiska ekonomických subjektov, najmä investorov a developerov, dostaneme mierne odlišný obraz. Environmentálne plány sú principiálne zamerané na ochranu životného prostredia, čím obmedzujú rozvoj ekonomických aktivít. Firmy ich preto vnímajú najmä ako záťaž či nežiadúce reštrikcie a v praxi ich nezriedka obchádzajú. Očakávať spoluprácu ekonomických subjektov na úrovni tohto piliera v našich podmienkach je málo realistické. Podobne územné plány vytvárajú limity pre rozvoj ekonomických aktivít z hľadiska funkčného využívania územia a regulácií výstavby. Keďže ide o zákonom daný nástroj, ekonomické subjekty tieto limity vo všeobecnosti rešpektujú. Silnejší investori a developeri sa dokonca naučili využívať územný plán ako príležitosť ukotviť vlastné ciele vo fyzickom priestore tým, že ovplyvňujú proces jeho tvorby. Metodicky, z hľadiska participácie aktérov pri procese plánovania je to v poriadku. Z hľadiska dlhodobého harmonického rozvoja územia to ale nestačí. Územný plán je zameraný na fyzické usporiadanie aktuálne existujúcich záujmov a nedáva priestor na aktívnu tvorbu dlhodobých rozvojových stratégií. Ekonomické subjekty vnímajú tvorbu územného plánu najmä ako proces presadenia seba v rámci fyzického usporiadania daného katastra, nie ako proces hľadania synergických efektov medzi rozličnými záujmami. V tomto smere má špecifické postavenie práve strategický plán.

Strategický plán je nástroj, ktorému ekonomické subjekty rozumejú. Z hľadiska manažérsko-ekonomickej literatúry (napr. Keřkovský, 2004; Grasseová a kol., 2010; Fotr a kol., 2017) je strategické riadenie (resp. strategický manažment) zamerané na vytváranie rovnováhy medzi dlhodobým poslaním a víziou spoločnosti, jej aktuálnymi strategickými cieľmi, disponibilnými zdrojmi a prostredím, v ktorom pôsobí. Je to nepretržitý proces, súbor znalostí, skúseností, rozhodnutí a činností, ktoré vedú k vytvoreniu tejto rovnováhy, dosiahnutiu konkurenčnej výhody a následne k zvyšovaniu hodnoty firmy v budúcnosti. Strategické riadenie teda v sebe spája prítomnosť a budúcnosť, aktuálne ciele a možnosti s dlhodobými trendami a kontinuálnym zvyšovaním hodnoty firmy. V roku 2012 spracovali Ronda-Pupo a Guerras-Martin štúdiu, ktorej cieľom bolo zachytiť novodobý význam slova "stratégia". Analyzovali 91 definícií stratégie medzi rokmi 1962 a 2008 a preukázali vysokú mieru rozptylu a mnohoznačnosti používaných pojmov (definície obsahovali až 472 rôznych termínov). Napriek chýbajúcemu konsenzu o tom, čo to stratégia vlastne je, však postupom času získalo vnímanie stratégie v komerčnom sektore istú vnútornú koherentnosť. Táto môže byť vyjadrená nasledovne: *„podstata konceptu stratégie je dynamika vzťahov medzi firmou a jej okolím, pre ktoré sú prijímané aktivity nevyhnutné na dosiahnutie firemných cieľov a/alebo zvýšenia výkonnosti prostredníctvom racionálneho využitia zdrojov”* (Ronda-Pupo a Guerras-Martin, 2012, p. 180; preklad autora, kurzíva v origináli). Pre firmy je teda strategický plán dokumentom, ktorý im umožňuje zohľadňovať vzťahy s okolím a dostupné zdroje, a následne plánovať rozvojové aktivity tak, aby firma dosiahla svoje ciele v rovnováhe s týmto okolím a dostupnými zdrojmi. Územie, v ktorom sa firmy nachádzajú, môže byť pri správne nastavených vzájomných vzťahoch, súlade vízií a spolupráci považované za okolie firmy a súčasť dostupných zdrojov, vrátane zdrojov získaných partnerskými vzťahmi.

Tvorba strategických partnerstiev (resp. sietí) je už bežnou súčasťou strategického riadenia, pričom princípy úspešných partnerstiev sú vnímané veľmi podobne v priestorovom plánovaní aj v manažérsko-ekonomickej literatúre. Podľa Mrva (2011), Innes a Rongerude (2013), Smolková (2009, 2016), Agostini, Nosella a Venturini (2017) a ďalších patria medzi kľúčové charakteristiky úspešných sietí spoločné ciele, dialóg a zdieľanie znalostí, vedenie siete

zamerané na spoluprácu a všeobecne rešpektovaný líder, vzájomná závislosť partnerov, prepojená avšak flexibilná štruktúra, formalizácia pravidiel a spätná väzba. Ren a kol. (2009), Christoffersen (2013), Dobrucká (2018) a ďalší zdôrazňujú vplyv mäkkých faktorov na fungovanie sietí a pracujú so štyrmi kľúčovými aspektmi: minulé skúsenosti (vrátane etablovaných vzťahov), miera odlišnosti partnerov, možnosť partnerov vzájomne sa kontrolovať a vnútorné postoje partnerov (napr. vzájomný rešpekt, dôvera, schopnosti lídrov, manažment konfliktov či spôsob rozhodovania). Ak sa pozrieme na strategický plán z hľadiska týchto faktorov, tak ide o dokument zameraný predovšetkým na formuláciu spoločných cieľov, vytváranie vzájomnej závislosti vďaka nastaveniu synergických efektov, formalizáciu pravidiel fungovania vzťahov v danom území a vytvorenie podkladov umožňujúcich vzájomnú kontrolu zapojených subjektov. Nepriamo môže strategický plán podporovať pozitívne vnútorné postoje zúčastnených strán tým, že ponúka synergie a tzv. win-win prístup. Strategický plán pracuje s väčším počtom mäkkých faktorov spolupráce než plán územný či krajinno-ekologický (tieto dva nástroje sú podstatne formálnejšie), preto lepšie zodpovedá princípom vytvárania dlhodobých funkčných partnerstiev (sietí).

Pri vzájomnom porovnaní troch pilierov priestorového plánovania z hľadiska plánovačov a ekonomických subjektov dospejeme k záveru, že územný plán je síce záväzný a preferovaný väčšinou plánovačov, avšak najvhodnejším nástrojom pre nastavenie spolupráce naprieč rozličnými sektormi sa zdá byť strategický plán. Toto jednoduché konštatovanie má zásadný význam. Predstavme si situáciu, kedy ekonomický subjekt, investor či developer, má záujem vybudovať niečo v katastri mesta, a tak si dohodne rokovanie s jeho predstaviteľmi. Mesto má k dispozícii tri piliere, ktoré môže využiť. Ak mesto rovno poukáže na potrebu chrániť životné prostredie, nastaví tým limity hneď na začiatku. Firma sa dostane do defenzívnej pozície a rokovania budú iba ťažko konštruktívne (toto robia mestá našťastie iba výnimočne). Ak mesto začne vetou „tu je náš územný plán“, firmy to budú akceptovať a rokovanie môže prebehnúť relatívne hladko. Avšak firmy to zároveň zoberú ako nutný byrokratický krok a miera ich entuziazmu nebude príliš vysoká. Primárne budú uvažovať nad tým, ako presadiť vlastné záujmy v rámci fyzického usporiadania daného územia, prípadne ako dané fyzické usporiadanie ovplyvniť. Ak však mesto využije strategický plán a na začiatku zaznie niečo ako „poďme sa pozrieť na naše strategické ciele a možnosti spolupráce pri zvýšení hodnoty nášho mesta aj vašej firmy“, ekonomické subjekty môžu zásadne zmeniť prístup. Vzniká tu totiž potenciálny priestor pre hľadanie synergických efektov v rámci partnerskej spolupráce, ktorému ekonomické subjekty (aspoň tie skutočne významné, silné a dlhodobé úspešné) dobre rozumejú.

Príklad strategickej priority „dostupné bývanie“ – strategický plán ako nástroj na hľadanie styčných bodov medzi verejným a ekonomickým záujmom

Na konkretizáciu vyššie uvedeného textu využijeme problematiku dostupného bývania, ktoré je jednou z nosných tém v plánovaní. Prakticky každý strategický plán obsahuje zmienku o bývaní zabezpečenom verejnou správou a samosprávou, takmer každý územný plán vymedzuje plochy určené na výstavbu obecných či mestských bytov, a každá stavba podlieha hodnoteniu vplyvu na životné prostredie. Avšak výstavba bytov zabezpečených verejnou správou a samosprávou (ako sú sociálne byty, obecné nájomné byty a rozličné formy dostupného bývania) podlieha zákonu o verejnom obstarávaní a prax prevládajúca v našich končinách hovorí, že prakticky jediným bezpečným kritériom výberu dodávateľa stavby býva cena. Argumenty miest a obcí pre použitie ceny ako jediného kritéria sa pohybujú od „šetríme verejné financie“ cez „zabezpečujeme merateľnosť výberových kritérií“ až po „ak použijeme

viac kritérií, vystavujeme sa riziku nátlaku zo strany dodávateľov a zmareniu celého procesu“. Výber dodávateľa stavby na základe viacerých kritérií býva príliš často spochybňovaný ako netransparentný a korupčný, a dokonca existujú prípady, keď neúspešní uchádzači podali na mesto či obec žalobu. Bohužiaľ však korelácia medzi cenou a kvalitou býva negatívna – najnižšia cenová ponuka iba ťažko zabezpečí vysokú kvalitu vybudovaného priestoru. Verejný a ekonomický záujem tu idú proti sebe.

Z hľadiska tvorby mesta ide pritom o nezanedbateľnú vec. Miera kvality výstavby má vplyv na mieru kvality verejného priestoru, dostupnú občiansku vybavenosť a služby, ceny bytov a nehnuteľností v okolí, a tým aj na celkový imidž danej lokality, jej konkurencieschopnosť oproti iným lokalitám a udržateľnosť pozitívnych trendov. Vo všeobecnosti platí, že vrstvy obyvateľov s vyšším vzdelaním, kvalifikovanou dobre platenou prácou a rodinou si pri hľadaní bývania vyberajú také lokality, ktoré im zabezpečia vyššiu kvalitu života. Naopak, nízka cena sa vo väčšine prípadov odrazí v nekvalite nielen bytov, ale aj verejného priestoru, občianskej vybavenosti a služieb v danej lokalite. S vysokou pravdepodobnosťou tak dôjde k odchodu vrstiev obyvateľov s vyššími nárokmi a postupnej premene danej lokality na „horšiu adresu“ (aj so všetkými sprievodnými neuhmi, od príchodu nižších príjmových skupín až po patologické javy). Taktiež základný demografický trend súčasnosti – starnutie obyvateľstva – bude mať vplyv na štruktúru dostupného bývania a služieb prispôbených tejto špecifickej skupine obyvateľov. Najnižšia cena neumožňuje vytvoriť štandard bývania primeraný potrebám znevýhodnených skupín, kam starší občania bezpochyby patria, a zo skupín znevýhodnených sa pomerne rýchlo môžu stať skupiny vylúčené, znižujúce sociálnu kohéziu lokality a zaťažujúce lokálny (aj štátny) rozpočet.

Predchádzajúci paragraf je iba náznakom významu bytovej politiky pre územie, zďaleka tento význam nevčerpáva. Aj tak je ale zrejmé, že dostupnosť kvalitného bývania, najmä výstavba bytov zabezpečovaných verejnou správou a samosprávou, sú nástrojom nielen na riešenie bývania ako takého, ale tiež na ovplyvňovanie štruktúry obyvateľstva, prispôbovanie obce či mesta nevyhnutným demografickým zmenám a vytváranie žiadúcich trendov do budúcnosti. Širšia škála výberových kritérií na stavbu a jej dodávateľa je tu teda určite na mieste. Tento fakt reflektoval projekt aplikovaného výskumu zadaný Ministerstvom práce a sociálnych vecí ČR v roku 2017, ktorý je uvedený nižšie.

Projekt *Prostorové, sociální a ekonomické modely sociálního bydlení* sa zaoberal metodikou zabezpečenia sociálneho bývania, vrátane jej vzťahu k verejnému obstarávaniu. Cieľom projektu bolo „pripraviť metodický postup včetně uvedení série uplatnitelných nástrojů a modelových příkladů, které by rozhodování při pořizování sociálního bydlení zjednodušili a které by zároveň vedly ke kvalitním a dlouhodobě udržitelným řešením.“ (Kohout a kol., 2017, s. 8) V rozhovore so zástupcami projektu boli uvedené ďalšie ciele, ako harmonizácia kvantitatívnych a kvalitatívnych aspektov verejných investícií či podchytenie kvalitatívnych aspektov exaktnejším spôsobom (prostredníctvom bodovacej škály) tak, aby bolo možné pri verejnom obstarávaní stanoviť merateľné kritériá nad rámec najnižšej ceny. Cieľovou skupinou boli predovšetkým subjekty verejnej správy a samosprávy, ktoré sú s touto problematikou často konfrontované, ale tiež zainteresované štátne inštitúcie, neziskové subjekty a súkromníci.

Aj keď sa spracovaná metodika *Sociální bydlení: Příprava projektů* (Kohout a kol., 2017) zaoberá špecificky sociálnym bývaním, jej celkový koncept a princípy spracovania sú dobre využiteľné aj v širšom rámci dostupného bývania (sociálne bývanie je jednou z foriem dostupného bývania). Z pohľadu tohto článku je zaujímavá predovšetkým idea prepojiť proces

verejného obstarávania (stavieb sociálneho či dostupného bývania) na plánovacie dokumenty danej samosprávy. Metodika stanovuje 5 krokov procesu: 1) vyhodnotenie potrieb územia, 2) zostavenie stratégií a plánovacích dokumentov, 3) zadanie konkrétneho zámeru, 4) vyhodnotenie podaných projektov a 5) vyhodnotenie kvality vytvoreného prostredia. Plánovacie dokumenty sa tak stávajú priamou súčasťou výberového procesu. Predovšetkým strategický plán, ktorý sa zaoberá stratégiami rozvoja, je vnímaný ako dokument, v ktorom je výberový proces možné ukotviť. Pri správnom nastavení princípov strategického rozvoja a ich zladení s kritériami pre výber dodávateľov stavieb je možné vytvoriť synergické efekty, ktoré zvyšujú hodnotu daného územia, realizovaných projektov aj zapojených ekonomických subjektov. Strategický plán sa tak môže stať základňou pre rokovania medzi samosprávou a developermi.

Autorský kolektív metodiky vychádzal z presvedčenia, že verejná sféra by mala byť lídrom v projektoch, ktoré sú progresívne, vysoko kvalitné a idú nad rámec bežne zaužívaných štandardov. Zároveň reflektoval súčasnú realitu verejného obstarávania a navrhol sústavu merateľných kritérií, ktoré by umožnili zahrnúť rozličné kritériá (vrátane kvalitatívnych) do výberu dodávateľa stavby. Tieto boli rozdelené do štyroch kategórií, a to indikátory priestorové, sociálne, ekonomické a environmentálne. Kritériá uvedené v metodike (vrátane ich podrobného popisu a hodnotiacej bodovej škály) je možné využiť v rámci verejného obstarávania či architektonickej súťaže, a to pri vyhodnotení potrieb danej lokality, formulácii zadania, vyhodnotení súťažných ponúk/návrhov aj ako podklad k prezentácii.

Strategický plán MČ Praha – Kolovraty 2018-2028

V zmysle implementácie vyššie uvedeného textu do praxe je zaujímavý prípad MČ Praha – Kolovraty. Kolovraty sú malé mesto, ktoré sa stalo mestskou časťou hlavného mesta Prahy. Nastala tak disharmónia medzi vnímaním danej lokality z pohľadu Kolovrat, ktoré majú pomerne silnú lokálnu identitu a sú považované za „dobrú adresu“ v rámci Prahy, a hlavného mesta, pre ktoré je táto mestská časť perifériou a nepotrebuje špeciálne regulácie na zachovanie jej rázu. Záujem hlavného mesta v tejto lokalite nie je explicitne uvedený. V záujme Kolovrat je určite zachovanie dobrej adresy a prevencia toho, aby sa v budúcnosti premenili na anonymnú perifériu, sídlisko či nákupno-priemyselnú zónu. Ako súčasť Prahy však majú Kolovraty iba veľmi obmedzenú možnosť využívať na reguláciu výstavby územný plán. O to významnejším sa stalo dobré nastavenie princípov rozvoja územia v strategickom pláne, na ktorý sa samospráva zamerala.

V roku 2017 zadali Kolovraty spracovanie dokumentu *Strategický plán MČ Praha – Kolovraty 2018-2028* (ďalej iba „strategický plán“ a „MČ“). V rámci procesu jeho tvorby prebehla medzi spracovateľmi a zástupcami MČ krátka diskusia o možnosti využiť tento dokument ako podklad pri rokovaní s developermi. Podľa starostu MČ je práve kvalita developerských projektov problémom, ktorý nedokáže pri súčasnom postavení MČ účinne ovplyvňovať. Keďže *Územný plán hl. m. Prahy* nestanovuje územné regulatívy či limity na výstavbu v tejto mestskej časti, MČ má iba obmedzený vplyv na využitie pozemkov, ktoré sú vo vlastníctve ekonomických subjektov. Zostáva jej iba rokovať s developermi a presvedčiť ich o výhodnosti tvoriť kvalitnú zástavbu. Podľa starostu v minulosti takéto rokovania prebiehali, boli však zmarené samotnými obyvateľmi MČ, ktorí požadovali za predaj svojich pozemkov príliš vysoké ceny. To viedlo k predraženiu plánovanej výstavby a postupnému (nevyhnutnému) znižovaniu kvality navrhovaných riešení. Samospráva preto potrebuje dokument, ktorý by jej umožnil argumentáciu vo vzťahu k hlavnému mestu, developerom aj vlastným občanom.

Spracovaný strategický plán reaguje na uvedené súvislosti v dvoch polohách. Prvou je reflektovanie *Územného plánu hl. m. Prahy* (a pripravovaného Metropolitného plánu) prostredníctvom *územnej štúdie*. Táto štúdia je spracovávaná ako súčasť projektu tvorby strategického plánu a má slúžiť k overeniu možností a podmienok zmien plánovaných v MČ, vrátane návrhu lokálnych regulačných opatrení (štúdia je aktuálne v procese tvorby). Druhým špecifikom je stanovený strategický smer rozvoja „Kolovraty – iná tvár Prahy“, ktorý vymedzuje identitu MČ oproti hlavnému mestu a zdôrazňuje význam budovania nových územných štruktúr, verejného priestoru a architektúry budov tak, aby túto identitu podporili. V rámci opatrení sú navrhnuté projekty zamerané na posilnenie identity, vytvorenie dobrej adresy a spracovanie regulačného plánu novej výstavby pre jednotlivé časti MČ. Vzájomná prepojenosť strategického smeru rozvoja, navrhovaných projektov a *územnej štúdie* vytvára podklad pre pripomienkovanie pripravovaného Metropolitného plánu aj pre rokovanie MČ s investormi a developermi nad rámec aktuálneho územného plánu (či metropolitného plánu v budúcnosti), resp. pri stanovení špecifik zodpovedajúcich nižšej úrovni než je možné uvádzať v plánoch hlavného mesta (Strategický plán, s. 9-12, 31-36, 41).

Zároveň Strategický plán priznáva nezastupiteľnú úlohu pri tvorbe dobrej adresy práve dostupnému bývaniu: „Obec by měla hrát aktivní roli investora do dostupného a udržitelného, případně také sociálního bydlení. Kromě naplnění očekávání legislativního rámce (v oblasti sociálního bydlení) umožňuje aktivní politika bydlení reagovat na demografické změny, stabilizovat obyvatele obce či umožnit pracovní působení v obci nositelům profesí, které jsou pro ni důležité.“ (s. 21) Špecificky je uvedená nutnosť zamestnať kvalitných učiteľov pre rozšírenú základnú školu a potrebu spojiť rozšírenie ZŠ so zabezpečením mestských bytov pre učiteľov. S tým však súvisí kvalita výstavby tohto typu bývania – kvalitní učelia budú mať nároky na kvalitné prostredie pre svoj život. Aj keď výstavba v Kolovratoch sa týka dostupného bývania a nie sociálneho, strategický plán sa odvoláva na metodiku *Sociální bydlení: Příprava projektů* (Kohout a kol., 2017) uvedenú vyššie hneď dvakrát: v rámci analýzy bývania a možností ovplyvniť demografické trendy (s. 21) a prostredníctvom bytovej politiky formulovanej ako súčasť opatrení v strategickom pláne: „Implementace metodiky MPSV Prostorové, sociální a ekonomické modely sociálního bydlení tak, aby předpokládané mandatorní investice do sociálního bydlení nebyly v rozporu se strategickým plánem, architektonickým rýzem, ekonomickou odpovědností vedení obce, environmentální a sociální udržitelností.“ (s. 43)

Strategický plán sa nezaobrá detailným rozborom územnej identity z hľadiska urbanisticko-architektonického, to je predmetom iných dokumentov. Podstatnejšie je, že vytvára priestor pre vnímanie významu týchto atribútov a ich vplyvu na možné alternatívy budúcej identity zo strany „laikov“ (ne-urbanistov a ne-architektov), a to jednoduchým popisom aktuálnej tváre MČ (s. 25-26), jej prirovnaním k iným častiam Prahy (s. 14-15), formuláciami opatrení v laicky zrozumiteľnom jazyku (s. 31-32) a odkazom na pestrosť kritérií využiteľných pre výber stavieb a ich dodávateľov (s. 21, 43). Strategický plán tak tvorí bázu pre ideovú diskusiu s občanmi, ktorí vlastnia pozemky v katastri a majú vplyv na ich využitie. Zároveň používaním pojmov ako positioning, goodwill či reputačná analýza (s. 14-15) oslovuje ekonomické subjekty, investorov a developerov, ktorí práve takéto pojmy využívajú pri zvyšovaní hodnoty vlastnej firmy. Strategický plán vytvára bázu pre rokovania zamerané na kvalitu priestoru (s občanmi, developermi aj hlavným mestom) a odkaz na multi-kriteriálny proces verejného obstarávania ukotvený v strategickom pláne môže pomôcť túto kvalitu implementovať pri realizácii stavieb.

Záver:

Tento článok poukázal na fakt, že tri piliere priestorového plánovania (územný, krajinnokoologický a strategický) sú z pohľadu rozličných sektorov vnímané rozlične. Zatiaľ čo plánovači preferujú územný plán, strategický plán poskytuje vhodnejší nástroj pre tvorbu spoločných rozvojových stratégií a synergických efektov naprieč sektormi. Umožňuje tvorbu partnerstiev a sietí, a tým aj zladenie záujmov odlišných aktérov. Je flexibilný v používaní pojmov, čím dokáže osloviť rozličných aktérov a vytvárať spoločne akceptované významy. Článok to dokumentoval na príklade *Strategického plánu MČ Praha – Kolovraty 2018-2028*. Špecifikom tohto konkrétneho strategického plánu je jeho premostenie na regulatívnu funkciu územného plánu a zároveň vymedzenie princípov pre multi-kriteriálny výber dodávateľov stavieb obstarávaných samosprávou. Okrem smerov rozvoja územia (čo je štandardná náplň strategických plánov) tak pridáva podklad pre rokovania s hlavným mestom Praha pri tvorbe nového metropolitného plánu (ktorý považuje Kolovraty za perifériu a nereguluje výstavbu v tejto lokalite), pre partnerskú spoluprácu medzi mestskou časťou a developermi pri budovaní dostupného bývania (nad rámec mierky možnej v plánoch hlavného mesta) aj terminologicky jednoduchý materiál pre diskusiu s občanmi. Tieto tri „pridané“ funkcie nie sú v našich podmienkach tak samozrejmé, ako by sa zdalo. Do uzávierky časopisu žiaľ nebolo možné vyhodnotiť implementáciu tohto dokumentu v praxi, nakoľko bol spracovaný v tomto roku a pripravovaná územná štúdia zatiaľ nebola zverejnená.

PodĎakovanie

Príspevok bol podporený z grantu TAČR ETA č. TL01000143.

11

Použité zdroje:

AGOSTINI, L., NOSELLA, A. a VENTURINI, K. 2017. SME strategic networks: how to achieve the commitment of partners. In: SPENDER, J.C., SCHIUMA, G. and GAVRILOVA, T. (Eds). *Knowledge management in the 21st century: resilience, creativity, co-creation*, St. Petersburg: St. Petersburg University, s. 232-245.

DOBRUCKÁ, L., a kol. (ed.) 2007. *Strategický rozvojový plán obce*. Bratislava: Peter Mačura – PEEM. ISBN 978-80-89197-77-4.

DOBRUCKÁ, L. 2018. SMART rozvoj a trend “n-tuple helix-es”. *Regionální rozvoj mezi teorií a praxí*, roč. 2, s. 4-14.

FINKA, M., a kol. 2009. *Priestorové plánovanie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-2741-1.

FOTR, J., VACÍK, E., ŠPAČEK, M. a SOUČEK, I. 2017. *Úspěšná realizace strategie a strategického plánu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0434-5.

GRASSEOVÁ, M., DUBEC, R. a ŘEHÁK, D. 2010. *Analýza v rukou manažera: 33 nejpoužívanějších metod strategického řízení*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2621-9.

CHRISTOFFERSEN, J. 2013. A review of antecedents of international strategic alliance performance: synthesized evidence and new directions for core constructs. *International Journal of Management Reviews*, roč. 15, č. 1, s. 66-85.

INNES J.E. a RONGERUDE, J. 2013. Civic networks for sustainable regions – Innovative practices and emergent theory. *Planning Theory and Practice*, roč. 14, č. 1, s. 75-100.

KEŘKOVSKÝ, M. 2004. *Ekonomie pro strategické řízení: teorie pro praxi*. Praha: C.H. Beck. ISBN 80-7179-885-1.

MRVA, M. 2011. Strategické partnerstvá ako významný prvok v strategickom rozvoji regiónov. In: *Manažment teória, výučba a prax 2011*, Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M.R. Štefánika, s. 246-249.

REN, H., GRAY, B. a KIM, K. 2009. Performance of international joint ventures: what factors really make a difference and how?. *Journal of Management*, roč. 35, s. 805–832.

RONDA-PUPO, G.A. a GUERRAS-MARTIN, L.A. 2012. Dynamics of the Evolution of the Strategy Concept 1962-2008: A co-word analysis. *Strategic Management Journal*, roč. 33, s. 162-188.

SCHÖFFEL, J., JAMEČNÝ, Ľ. a ONDREJIČKOVÁ, S. (eds.) 2014. *Participatívne plánovanie na úrovni samospráv: príručka pre samosprávy*. Bratislava: ROAD/SPECTRA Centrum Excelencie. ISBN 978-80-88999-48-5.

SMOLKOVÁ, E. 2009. *Strategické partnerstvá ako fenomén globálnej ekonomiky*. Bratislava: Infopress. ISBN 978-80-85402-92-6.

SMOLKOVÁ, E. 2016. *Strategické partnerstvá v manažmente, podnikaní a marketingu*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-4186-8.

Sociální bydlení: Příprava projektů (certifikovaná metodika). Zpracoval: Fakulta architektury ČVUT, Masarykův ústav vyšších studií ČVUT, Sociologický ústav AV ČR, 2017. [online]. Dostupné na: https://www.mpsv.cz/files/clanky/33062/Metodika_Socialni_bydleni-priprava_projektu.pdf

Strategický plán MČ Praha – Kolovraty 2018-2028. Zpracoval: ČVUT, 2018. [online]. Dostupné na: http://www.kolovraty.cz/assets/File.ashx?id_org=80160&id_dokumenty=2295

Územní plán sídelního útvaru hl. m. Prahy. Zpracoval: IPR, 1999. [online]. Dostupné na: <http://www.iprpraha.cz/platnyplan>

PREDAJ Z DVORA NA SLOVENSKU

YARD SALES IN SLOVAKIA

Doc. Ing. Jana Jarábková, Ph.D. , Ing. Miloš Antal

Katedra regionalistiky a rozvoja vidieka, Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja,
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovenská republika

jana.jarabkova@uniag.sk

Kľúčové slová:

predaj z dvora, podpora a organizácia predaja z dvora, spotrebiteľ, miestny rozvoj

Keywords:

yard sales, support and organization of yard sales, consumer, local development

Abstrakt

Priamy predaj prvotných produktov z dvora je príležitosťou pre miestnych producentov predat svoju produkciu za „spravodlivé ceny“ a pre spotrebiteľa a jeho rodinu zaistiť kvalitné, čerstvé a bezpečné potraviny. Táto obojstranne výhodná aktivita prináša lokalite ďalšie pozitívne efekty v ekonomickej, sociálnej a environmentálnej oblasti. Príspevok uvádza viaceré argumenty, ktoré podporujú túto iniciatívu. V niektorých krajinách sa priamy predaj produktov už intenzívne rozbehol a ujal. Na Slovensku sa vytvorili legislatívne podmienky pre priamy predaj malých množstiev prvotných produktov až v roku 2011. V tejto súvislosti sme sa v rámci príspevku detailnejšie zamerali na preskúmanie podmienok pre realizáciu predaja z dvora na Slovensku, organizačné zabezpečenie tejto aktivity, subjekty, ktoré sa môžu do priameho predaja zapojiť, formy distribúcie produktu. Skúmali sme aj postoje a názory spotrebiteľov a ich pripravenosť nakupovať produkty takouto formou. Zároveň sme identifikovali výhody a nevýhody priameho predaja produktov pre spotrebiteľa.

Abstract

Direct sales of primary products are an opportunity for local producers to sell their products at "fair prices" and ensure quality, fresh and safe food for the consumer and his family. This mutually beneficial activity brings to the locals also other positive effects in the economic, social and environmental area. The article presents several arguments that support this initiative. In some countries, direct sales of products have already begun to intensify. In Slovakia, the legal conditions for the direct sale of small quantities of primary products were created in 2011. In this context, we have focused in detail on the review of the conditions for realization of yard sales in Slovakia, organization of this activity, subjects that can participate in direct sales and forms of product distribution. We also looked at the attitudes and views of consumers and their readiness to buy products this way. At the same time, we identified the advantages and disadvantages of direct sales of products to the consumer.

Úvod

V dnešnej uponáhľanej dobe si málokto z nás nájde čas, aby sa zamyslel nad tým čo konzumuje. Ide naozaj o kvalitné a bezpečné produkty? Túto otázku si často kladieme až v situáciách, keď sa objaví nejaký problém, ktorý súvisí s ohrozením bezpečnosti potravín, rozdielnou kvalitou potravín dodávaných na odlišné trhy alebo prekonávanou potravinovou vzdialenosťou. Jedným z riešení ako si zaistiť bezpečné, čerstvé, kvalitné produkty z miestnej produkcie je ich priamy nákup u miestneho producenta. Priamy predaj z dvora prináša úžitok nielen spotrebiteľovi ale podporuje aj rozvoj miestnej ekonomiky. Mnohí autori opisujú výhody, ktoré priamy predaj miestnych poľnohospodárskych produktov prináša. Ide najmä o posilnenie stability miestneho trhu „ľudia majú väčšiu možnosť rozhodovať o svojom osude“ (Schumacher, 2000), „nie sú závislí na medzinárodných trhoch pri nastavení podmienok predaja“, „majú lepšiu predstavu o miestnych pomeroch a lepšie vedia odhadnúť možnosti ich produkcie resp. riziká s tým spojené“ (Vávrů, 2007). Priamy predaj produktov podporuje sociálny kapitál (spokojnosť ľudí so životom, súdržnosť, sebestačnosť), zvyšuje zamestnanosť na vidieku, generuje dodatočné príjmy pre domácnosti a udržiava peniaze v miestnom obehú a taktiež sa podieľa na ochrane životného prostredia.

SR podporuje takúto formu predaja prvotných produktov od roku 2011, kedy sa vytvorili vhodné legislatívne podmienky pre predaj z dvora. V príspevku sa zameriavame na základnú charakteristiku systému predaja z dvora, formy distribúcie produktov, rôzne typy subjektov, ktoré sa môžu do predaja z dvora na Slovensku zapojiť a na legislatívne podmienky, ktoré predaj z dvora ohraničujú. Tieto informácie sme doplnili o aktuálne vnímanie možnosti priameho nákupu miestnych produktov u spotrebiteľov, zároveň sme analyzovali ich pripravenosť sa do predaja z dvora aktívne zapojiť a preferencie pri nákupe vybraných produktov.

14

1. Systém „Predaj z dvora“

Predajom z dvora môžeme nazvať činnosť prvovýrobcu, ktorý svoje výrobky alebo pestovateľské a chovateľské prebytky predáva v malých množstvách konečnému spotrebiteľovi vo vlastnom mene a na vlastný účet. Často ide o výrobu a predaj špecialít a typických resp. tradičných produktov. Podobne sem zahŕňame dodávanie výrobkov do maloobchodných prevádzkarní v obciach, kde podporujú domácich výrobcov a tradície našej krajiny pri produkcii potravín (Supeková, 2010). Miestnou maloobchodnou prevádzkarňou môže byť maloobchodná predajňa, trhové miesto alebo maloobchodné zariadenie spoločného stravovania. Pri distribúcii produktov v rámci predaja z dvora nesmú byť jednotlivé maloobchodné prevádzkarne vzdialené od územného obvodu kraja viac ako 2 hodiny cesty. Predaj z dvora je často naviazaný na ekologickú výrobu, ktorá zachováva environmentálne postupy pri pestovaní a produkcii potravín.

V zmysle „desatora“ pre predaj z dvora, ktoré uvádza organizácia Ekotrend Slovakia¹ (2018) musí predajca splniť základné podmienky pre realizáciu predaja dvora, a to:

1. Je prvovýrobca.

¹ Celý názov organizácie znie Ekotrend Slovakia – Zväz ekologického poľnohospodárstva. Organizácia združuje odborníkov, producentov, spracovateľov a záujemcov o ekologické poľnohospodárstvo. V rámci svojej činnosti zabezpečuje poradenské a konzultačné služby pre svojich členov, organizuje vzdelávacie aktivity a exkurzie do prevádzkarní, spolupracuje pri príprave legislatívy v oblasti ekologického poľnohospodárstva a predaja z dvora, vedie databázu predajcov z dvora.

2. Vyrába z vlastných surovín.
3. Vyrába podľa vlastných receptúr.
4. Výrobky vyrába prevažne ručne.
5. Predáva priamo konečnému spotrebiteľovi.
6. Splňa minimálne hygienické požiadavky.
7. Dodržiava zásady správnej praxe.
8. Všetky fázy výroby sú uskutočňované na Slovensku.

Ďalšie podmienky, ktoré by mal prvovýrobca splniť súvisia s propagáciou svojej aktivity. Registrovaný prvovýrobca má možnosť, so súhlasom organizácie Ekotrend Slovakia, používať logo „predaja z dvora“ a šíriť dobré meno tejto značky.

2. Subjekty, ktoré sa môžu zapojiť do predaja z dvora môžu byť:

Prvovýrobca (producent) t.j. osoba, ktoré nedisponuje oprávnením podnikat'. Pre takúto osobu platí, že je povinná svoju činnosť registrovať na Regionálnej veterinárnej a potravinovej správe a môže predávať len prvotné produkty². V prípade, že chová hospodárske zvieratá je povinný registrovať chov v centrálnej evidencii hospodárskych zvierat. Pri predaji produktov uzatvára predajca so spotrebiteľom kúpno-predajnú zmluvu a o predaných množstvách produktov si vedie evidenciu. Ročný príjem za príležitostný predaj produktov, ktorý neprekročí 500 Eur, nepodlieha dani z príjmu.

Samostatne hospodáriaci roľník (ďalej len SHR) je osoba, ktorá podniká v poľnohospodárskej výrobe tiež hospodári v lesoch alebo na vodných plochách. Svoju činnosť vykonáva na základe registrácie na obecnom (mestskom) úrade (osvedčenia o zápise SHR). Pre predaj z dvora realizovaný samostatne hospodáriacim roľníkom platia podobné podmienky ako v predchádzajúcom prípade tzn. má povinnosť registrovať sa na Regionálnej veterinárnej a potravinovej správe a ak chová hospodárske zvieratá je povinný registrovať chov v centrálnej evidencii hospodárskych zvierat. V prípade, že SHR vykonáva činnosti manipulácie s potravinami živočíšneho pôvodu, spracúva ich, skladuje alebo dodáva do inej maloobchodnej prevádzkarne musí mať na Regionálnej veterinárnej a potravinovej správe schválenú vlastnú prevádzkareň.

Predaj z dvora môžu realizovať aj **obchodné spoločnosti** zapísané do Obchodného registra, ktoré podnikajú v poľnohospodárskej výrobe.

3. Vybrané právne normy a predpisy upravujúce predaj z dvora v SR

Aktuálne upravujú podmienky pre predaj z dvora predovšetkým Nariadenie vlády SR č. 360/2011 Z.z. v znení neskorších predpisov, ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam. Nariadenie upravuje konkrétne:

- hygienické požiadavky na predaj malých množstiev prvotných produktov (rýb, surového mlieka, vajec, včelieho medu, produktov rastlinného pôvodu) ale aj spracovaných produktov rastlinného pôvodu priamo spotrebiteľovi resp. miestnej maloobchodnej prevádzkarni a

² Prvotné produkty sú produkty prvovýroby vrátane produktov z rastlinnej prvovýroby, chovu hospodárskych zvierat, lovu a rybolovu.

- dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov z maloobchodnej prevádzkarne iným maloobchodným prevádzkarniam, ktoré sa považuje len za okrajovú, miestnu a obmedzenú činnosť.

Okrem iného, uvedené nariadenie stanovuje množstevné limity produktov na predaj z dvora a povinnosti predajcov z dvora pri predaji jednotlivých typov produktov. Poslednou úpravou Nariadenia vlády SR č. 360/2011 Z.z. sa rozšírili možnosti predaja z dvora o predaj spracovaných produktov z obmedzeného množstva zeleniny a ovocia bez nevyhnutnosti zriadiť prevádzkareň.

Ďalšou významnou právnou normou, ktorá upravuje podmienky predaja z dvora najmä produktov živočíšneho pôvodu je Nariadenie vlády SR č. 359/2011 Z.z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré prevádzkarne a na malé množstvá. Uvedené nariadenie upravuje:

- požiadavky na konštrukciu, usporiadanie a vybavenie niektorých potravinárskych prevádzkarní (bitúnok a rozrábkareň),
- dodávanie potravín živočíšneho pôvodu z maloobchodnej prevádzkarne iným maloobchodným prevádzkarniam,
- požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva mäsa hydiny, domácich králikov a malého množstva voľne žijúcej zveri a zveriny konečnému spotrebiteľovi,
- podrobnosti o označovaní mäsa zo zvierat, ktoré boli naliehavo zabitú mimo bitúnku.

Obidve nariadenia sú výsledkom zapracovania nariadení Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004, č. 853/2004 a č. 854/2004. Niektoré základné pojmy a požiadavky na realizáciu predaja z dvora sú upravené v ďalších právnych predpisoch, ktoré uvádza tabuľka 1. Ich aplikácia závisí najmä od druhu (rastlinná a živočíšna výroba) a rozsahu činnosti jednotlivých predajcov. Užitočnou pomôckou pre jednoduchšiu orientáciu potenciálnych predajcov z dvora v platných právnych predpisoch je Informačný manuál – predaj z dvora, ktorý spracovala organizácia Ekotrend a Príručka na aplikáciu nariadení vlády SR, ktorými sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá (Pokorný, Komarová, 2011).

Obrázok 1: Právne normy upravujúce predaj z dvora na Slovensku

Nariadenie EP a R (ES) č. 178/2002, ktorým sa ustanovujú všeobecné zásady a požiadavky potravinového práva, zriaďuje sa Európsky úrad pre bezpečnosť potravín a stanovujú postupy v záležitostiach bezpečnosti potravín

Nariadenie EP a R (ES) č. 852/2004 o hygiene potravín

Nariadenie EP a R (ES) č. 853/2004 o živočíšnych produktoch

Zákon č. 152/1995 Z.z. o potravinách v znení neskorších predpisov

Zákon č. 39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov

Zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia

Vyhláška č. 533/2007 o požiadavkách na zariadenia spoločného stravovania

Potravinový kódex SR

Príručka správnej hygienickej praxe pre zariadenia spoločného stravovania, vrátane rýchleho občerstvenia.

Nariadenie vlády SR č. 359/2011, ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá

Nariadenie vlády SR č. 360/2011 v znení neskorších predpisov, ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam

Zdroj: Ekotrend, Informačný manuál – predaj z dvora.

Predaj z dvora je limitovaný predovšetkým malým množstvom dodávaných produktov. Dodávanie malého množstva produktov alebo priamy predaj prvovýrobcov sú vybrané z rozsahu pôsobenia hygienických nariadení Európskej Únie. Ak predajca splní požiadavky ustanovené týmto štátnym nariadením, výrobcovia nemusia pri malých množstvách prvotných produktov dodržiavať ďalšie požiadavky na hygienu ustanovené nariadením (Golian et al., 2008). Ako udáva Nariadenie EP a R(ES) č. 852/2004 a č. 853/2004 tieto produkty musia pochádzať z vlastnej a domácej produkcie, rôzneho domáceho zberu plodín, výlovu, od spracovávateľov mäsa, alebo od pestovateľov. Producent takýchto výrobkov musí byť registrovaný. Takto vyrobené produkty väčšinou nesmú byť spracované, špeciálne balené, nesmie teda dôjsť k zmene povahy výrobku alebo iným zmenám ako je napríklad kontaminácia. Existujú však aj výnimky, ktoré úpravu povoľujú. Predajcovia majú možnosť predávať produkty priamo zákazníkovi z domu, alebo na trhovisku, poprípade môžu dodávať aj maloobchodným prevádzkarniam (Nariadenie vlády SR č. 360/2011).

V rámci predaja z dvora možno realizovať nasledujúce produkty: ryby; surové mlieko; vajcia; včelí med; obilniny pohánku, proso; laskavec; strukoviny a olejiny; konzumné zemiaky, zeleninu a ovocie; byliny a pestované huby. Hygienické podmienky, ktoré je nevyhnutné splniť pri predaji z dvora, sú pri jednotlivých prvotných produktoch rôzne, tak ako u rastlinného ako aj živočíšneho pôvodu. Manipulácia s nimi je spojená s rôznym stupňom rizika z hľadiska bezpečného spotrebovania pre zákazníka. Aj z toho dôvodu je niektoré druhy produktov možno predávať len v miestnych maloobchodných prevádzkarniam (Nariadenie EP a R(ES) č. 853/2004).

4. Formy distribúcie produktov z dvora

Predaj z dvora reprezentuje priamu formu odbytu prvotných produktov konečnému spotrebiteľovi. Je založený na bezprostrednom kontakte prvovýrobcu s konzumentom. Forma distribúcie produktu od producenta smerom k spotrebiteľovi však môže mať rôzne podoby. Najbežnejšou formou je priamy predaj dvora, kedy zákazník prichádza na farmu resp. na miesto predaja. Produkty sú pripravené na predaj (po zbere) alebo má zákazník možnosť sa na zbere úrody podieľať (tzv. samozber). Ďalšou možnosťou je dodávanie produktov do miestnej maloobchodnej prevádzkarne resp. do miestnej maloobchodnej predajne alebo zariadenia spoločného stravovania. Treťou možnosťou je predaj prvotných produktov na miestnych trhoch. Každá z uvedených foriem distribúcie má určité výhody a nevýhody v porovnaní s tými ostatnými. Výhodou priameho predaja produktov na farme (z dvora) je, že farmár dostane za svoje produkty spravodlivú cenu (bez provízií pre sprostredkovateľov) a zákazník dostane čerstvé, lokálne, kvalitné produkty. Pri samozbere šetrí čas a náklady na pracovnú silu. Nevýhodou je, že predaj z dvora nie je pre farmára riešením odbytu celej úrody, skôr doplnkovým riešením. Priamy predaj z dvora je tiež založený na mobilite zákazníka a jeho ochote navštíviť farmu s cieľom kúpy produktov priamo na farme. Predaj produktov

prostredníctvom miestnej maloobchodnej predajne umožňuje rozšíriť sortiment predávaných produktov od viacerých prvovýrobcov. Predaj na miestnych trhoch je tiež formou priameho predaja produktu prvovýrobcu spotrebiteľovi. Výhodou trhu je bezprostredná spätná väzba a overenie si spokojnosti zákazníka s produktom. Zákazník môže osobne spoznať „svojho“ farmára, získať viac informácií o pôvode produktu. Miestne trhy sú spoločenskou udalosťou, ktorá umožňuje vzájomnú výmenu informácií, skúseností medzi farmármi ale aj zákazníkmi. Na miestnom trhu sa realizuje predaj produktov za „spravodlivú“ cenu pre farmára i spotrebiteľa. Odhaduje sa, že v konvenčnom potravinovom systéme, kde od prvovýrobcov odoberajú veľké spoločnosti, sa k farmárovi dostane spätne 8-10 % z ceny, ktorú zaplatí spotrebiteľ. Pri miestnych trhoch je to až 80 – 90 % ceny (Pretty, 2002). Okrem miestnych trhov, ktorých sa zúčastňujú farmári, ešte možno spomenúť festivaly jedla, ktoré predstavujú koncentrovanú ponuku regionálnych a miestnych domácich produktov. Počas týchto festivalov sa môžu prezentovať so svojou produkciou aj miestni farmári.

V praxi sa môžeme stretnúť aj s tzv. **debničkovým spôsobom** predaja. Zo strany spotrebiteľa ide o obľúbený spôsob distribúcie čerstvých a sezónnych potravín. Producent - väčšinou pestovateľ zeleniny, ovocia, pravidelne doručuje svoju úrodu v debničkách až priamo domov zákazníkom, alebo do distribučných miest teda predajní takéhoto druhu produktov. Okrem vlastných produktov môže do debničky vkladať aj produkty od iných poľnohospodárov zo svojej oblasti či regiónu. Farmári zvyknú svojich zákazníkov často prekvapovať, pretože pri takomto predaji väčšinou vopred nevedia, čo im do debničiek producent pripraví. Výber zeleniny a ovocia sa mení so zmenou ročného obdobia a okrem sezónnych a bežných druhov, sa v debničkách objavujú aj menej známe druhy zeleniny, bylinky, mliečne produkty, sušené ovocie, zavareniny, pečivo a ďalšie produkty. Niektorí farmári pribalajú do debničiek aj recepty na spracovanie dodávaných produktov alebo informácie o farme, čím si vytvárajú osobnejší vzťah so zákazníkmi, podobne ako pri návšteve farmy (Medalová 2010). Výhodou debničkového predaja je, že zákazníci komunikujú so svojím producentom a môžu si vopred dohodnúť svoje požiadavky, ktoré producent zohľadní pri plánovaní produkcie. Debničkový predaj tak predstavuje, podľa viacerých autorov, naozaj efektívny spôsob predaja produktov, ktorý dáva možnosť uspieť obom stranám na trhu (Mittaš, 2013).

S využitím moderných informačných technológií sa spája zakladanie tzv. **virtuálnych tržníc**. Virtuálne tržnice napodobňujú fungovanie miestnych trhovísk. Ponuka miestnych producentov sa tu stretáva s dopytom spotrebiteľov vo virtuálnom prostredí, bez osobného kontaktu. Virtuálne tržnice (napr. farmička) väčšinou fungujú na báze inzercie. Výhodou virtuálnych tržníc je intenzívna propagácia produktov, získanie väčšieho okruhu spotrebiteľov. Nevýhodou je neosobný prístup.

Predajcovia z dvora produkujú a vyrábajú tradičné produkty, podľa starých tradičných receptov a postupov. Nakupovať u predajcov z dvora, s určitosťou znamená podporiť slovenských farmárov, ale aj samotný návrat k prírode a ku kvalitným, nezávadným a zdravým potravinám. Zákazníci často dnes žiadajú kvalitné potraviny a sú ochotní zaplatiť aj vyššiu cenu. Predaju z dvora a jeho rozvoju nepriamo napomáhajú rôzne potravinové škandály, súvisiace s dovozom potravín zo zahraničia. Aj vďaka tomu čoraz častejšie a viac ľudí hľadá slovenské potraviny a produkty nielen v obchodných reťazcoch, ale práve u predajcov z dvora (Cvinčková, 2014).

5. Predaj z dvora - skúsenosti iných krajín

Predaj z dvora v zahraničí je založený na podobnom mechanizme fungovania ako v slovenských podmienkach. Pri nastavení podobných podmienok predaja z dvora v európskych krajinách zohrala významnú úlohu legislatíva EÚ, ktorú jednotlivé krajiny implementovali. Napr. V Rakúsku regulujú predaj z dvora minimálne požiadavky vyplývajúce z existujúcej legislatívy, ale predajca z dvora si môže svoju prestíž zvyšovať absolvovaním dobrovoľných kontrol zo strany špecializovaných štátnych inštitúcií. Tieto sú osobitne spoplatnené, ale ich výsledok posilňuje dôveru u spotrebiteľa. Podnikateľ – predajca z dvora s takzvaným LFBIS – číslom je v Rakúsku zaregistrovaný. Z hygienického hľadiska musí predajca z dvora splniť určité základné resp. minimálne podmienky, ako napr. miestnosti a náradie na výrobu produktov sú udržiavané v čistote, pracovníci, ktorí spracúvajú tieto produkty sú preukázateľne zdraví a pracujú v súlade s hygienickými predpismi. Samozrejmosťou je pravidelná hygienická kontrola prevádzkarní a výrobcov, ktorá sleduje ich neškodnosť. Podobne ako na Slovensku, ide o činnosť vykonávanú štátom. Zaujímavosťou však je, že každý predajca si môže objednať špeciálnu kontrolu (naviac) u štátnej špecializovanej inštitúcie s cieľom zvýšiť svoju prestíž v očiach spotrebiteľa. Pri objednanej kontrole predajca uhrádza náklady s ňou spojené (kontrola a doprava). Azda najvýznamnejšou motiváciou pre realizáciu predaja z dvora je, že príjem prvovýrobcu do výšky 24 200 Eur za rok nepodlieha zdaneniu. V Holandsku dlhodobo fungujú malé špecializované trhy, medzi nimi aj špeciálna kategória trhov s biopotravinami. V Holandsku má farmárstvo dlhú tradíciu a silnú pozíciu. Predaj z dvora tu funguje veľmi dobre a na vysokej úrovni. Najlepšie sa darí farmám v blízkosti miest. Niektoré reštaurácie nakupujú priamo od prvovýrobcov, boli založené už pred 30-timi rokmi a výborne prosperujú. Mnohí lokálni farmári sa spájajú – sieťujú a prevádzkujú spoločné sklady svojich produktov.

Vo Veľkej Británii je zmena orientácie spotrebiteľov na miestne potraviny je pozvoľná. Vyznačuje sa celým radom aktivít, kampaní a projektov, ktoré prebiehajú od polovice 90-tych rokov (v 90-tych rokoch supermarketý pokrývali až 80 % predaja všetkých potravín predávaných vo Veľkej Británii). Cílené vyhľadávanie miestnych produktov sa týka menšiny obyvateľov, ale táto skupina sa stále rozširuje (Vávru, 2007). Britskí spotrebiteľia začínajú meniť svoje preferencie pri nákupe potravín. Zatiaľ čo pôvodne bola pre nich dôležitá predovšetkým cena a záručná doba, teraz je pre nich okrem ceny dôležitá aj bezpečnosť potravín, a to z hľadiska zdravia človeka, ochrany životného prostredia a welfare zvierat apod., najlepšie v bio kvalite (Lang, 2005). Producenti a spotrebiteľia oceňujú vzájomný priamy kontakt, ktorý eliminuje ďalších sprostredkovateľov (zástupcov veľkých firiem, medzinárodných obchodných reťazcov), ktoré spôsobujú rast končenej ceny produktov. Miestni farmári uprednostňujú priamy predaj z farmy spotrebiteľom alebo spolupracujú pri predaji svojich produktov s neziskovými, nevládnymi organizáciami, občianskymi iniciatívami, fondami, nadáciami, komunitami a združeniami. Tými najvýznamnejšími sú napr. Soil Association, International Society for Ecology and Culture, Foundation for Local Food Services, Sustain, New Economics Foundation, Friends of the Earth a hnutia za jedlo z blízka (Vávru, 2007).

6. Cieľ a metódy práce

Cieľom príspevku je preskúmať legislatívne podmienky pre realizáciu predaja z dvora na Slovensku, organizačné zabezpečenie podpory predaja z dvora na jednej strane, a konfrontovať ich s postojmi a názormi spotrebiteľov a ich pripravenosťou zapojiť sa do predaja z dvora na strane druhej. Pri spracovaní príspevku sme vychádzali z osobných rozhovorov s producentmi, ktorí realizujú predaj z dvora v praxi, z informácií zverejňovaných organizáciou EKOTREND a z výsledkov dotazníkového zisťovania realizovaného prostredníctvom sociálnej siete (s využitím aplikácie spoločnosti Google). Dotazníkový prieskum bol zrealizovaný v priebehu

mesiacov február a marec 2018. Na prieskume sa zúčastnilo 224 respondentov, ktorí kompletne odpovedali na všetky otázky. Dotazník pozostával zo 17 otázok členených do podskupín. Prvá skupina otázok bola zameraná na získanie základných informácií o respondentovi. Cieľom druhej skupiny otázok bolo zistiť či respondenti poznajú podstatu predaja z dvora. V tretej časti dotazníka sme zisťovali aký je potenciál predaja z dvora, jeho pozitívne stránky a ochota ľudí zapájať sa do predaja z dvora, teda v tejto časti bol dôraz kladený na názor respondentov ako potencionálnych zákazníkov.

S cieľom overiť reálny záujem o produkty ponúkané v rámci predaja z dvora, sme dotazníkové zisťovanie, ktorého cieľovou skupinou boli predovšetkým potenciálni spotrebitelia, ktorí majú záujem využívať výhody predaja z dvora, doplnili o simulovaný predaj vybraných druhov produktov z domácej produkcie a rovnakých produktov predávaných nadnárodným obchodným reťazcom. Simulovaný predaj sme realizovali v obci Pata (okr. Galanta) a predmetom predaja boli vybrané produkty: mrkva, jablká, vajcia. Samotný predaj prebiehal v troch kolách, v prvom kole vyberali spotrebitelia produkt bez poskytnutia akýchkoľvek informácií, hodnotili produkty len na základe ich vzhľadu, v druhom kole boli informovaní o cene produktu a následne v treťom kole sme im poskytli informáciu o pôvode produktu. Výsledkom simulovaného predaja produktov má byť overenie preferencií spotrebiteľa pri výbere produktov miestnej produkcie. Na základe výsledkov primárneho prieskumu možno identifikovať faktory, ktoré ovplyvňujú spotrebiteľa pri kúpe produktov a zhrnúť výhody a nevýhody predaja z dvora z pohľadu zákazníka.

7. Výsledky práce

Na Slovensku pomohol naštartovať súčasný predaj z dvora projekt s názvom „Z dvora“. Tento projekt bol v apríli 2009 podporený ako jeden z podprojektov blokového grantu nadácie EKOPOLIS ako aj z ďalších zdrojov (Finančný mechanizmus EHS, Nórsky finančný mechanizmus a ŠR SR). Cieľom projektu bolo zapojiť sa do tvorby právneho prostredia pre legálny predaj z dvora, ktorý bude vhodne a pozitívne nastavený pre farmárov aj spotrebiteľov (EKOTREND, 2009). Výsledkom projektu ako aj viacerých iniciatív záujmových organizácií a štátu bola právna úprava predaja z dvora. Táto prispela k legalizácii predaja limitovaných množstiev prvotných produktov. Aktuálnou právnou úpravou predaja z dvora sme sa už zaoberali. Okrem legislatívnych podmienok pre realizáciu predaja z dvora, ktoré vytvára štát, sú dôležité vnímanie a postoje spotrebiteľov k tejto forme predaja. Identifikuje slovenský spotrebiteľ tento spôsob nákupu prvotných produktov? Využíva reálne predaj z dvora? V čom vidí výhody takéhoto nákupu produktov? Na zistenie vnímania a preferencií slovenských spotrebiteľov pri nákupe produktov „z dvora“ sme zamerali avizované dotazníkové zisťovanie.

Základné informácie o vzorke respondentov

Dotazníkového zisťovania sa zúčastnilo 224 respondentov, z toho 87,1 % žien a 12,9 % mužov. Z vekového hľadiska sa do zisťovania zapojilo najviac respondentov vo veku do 30 rokov (35,3%) čo môže súvisieť s vyššou intenzitou a zručnosťou využívania informačno-komunikačných technológií u mladej generácie, s ohľadom na formu dotazníkového zisťovania (online). Ďalšie vekové kategórie sa podieľali na štruktúre respondentov nasledovne: 31-45 rokov (25 %), 46-60 rokov (29,9 %) a kategórie nad 60 rokov (9,8%). Z hľadiska sociálneho statusu sa do prieskumu sa zapojili prevažne zamestnané osoby (51,3 %) a študenti (15,2 %), menej podnikatelia, osoby na rodičovskej dovolenke, poberatelia dôchodku alebo iného príspevku od štátu a nezamestnané osoby. Podľa ukončeného vzdelania sa do prieskumu zapojilo 54 % osôb s ukončeným stredoškolským a 42,9 % osôb s ukončeným vysokoškolským a 3,1 % osôb so základným vzdelaním. Vzhľadom k tomu, že dotazníkové zisťovanie prebiehalo na dobrovoľnej báze a nebolo cielene priestorovo ohraničené, zaujímala nás aj

územná štruktúra respondentov (tabuľka 1). 45,5 % respondentov bolo zo západného Slovenska, 35,3 % z východného Slovenska a 19,2 % zo stredného Slovenska. Zároveň sme predpokladali rozdiely v názoroch respondentov na predaj z dvora, v závislosti od ich miesta bydliska, a ich odlišnú iniciatívu zapojiť sa do tejto aktivity, a preto sme sledovali či žijú vo vidieckej obci alebo v meste. Prekvapujúco prevažovali medzi respondentmi obyvatelia vidieckych obcí (54 %). Pri vyhodnotení výsledkov prieskumu boli zaujímavé rozdiely vo vnímaní výhod predaja z dvora u týchto dvoch skupín obyvateľstva.

Tabuľka 1: *Zapojenie respondentov do dotazníkového zisťovania z priestorového hľadiska*

Časť územia SR	vidiecka obec	mesto	spolu
Západné Slovensko*	45	57	102
Stredné Slovensko	31	12	43
Východné Slovensko	44	35	79
spolu	120	104	224

*vrátane Bratislavského kraja

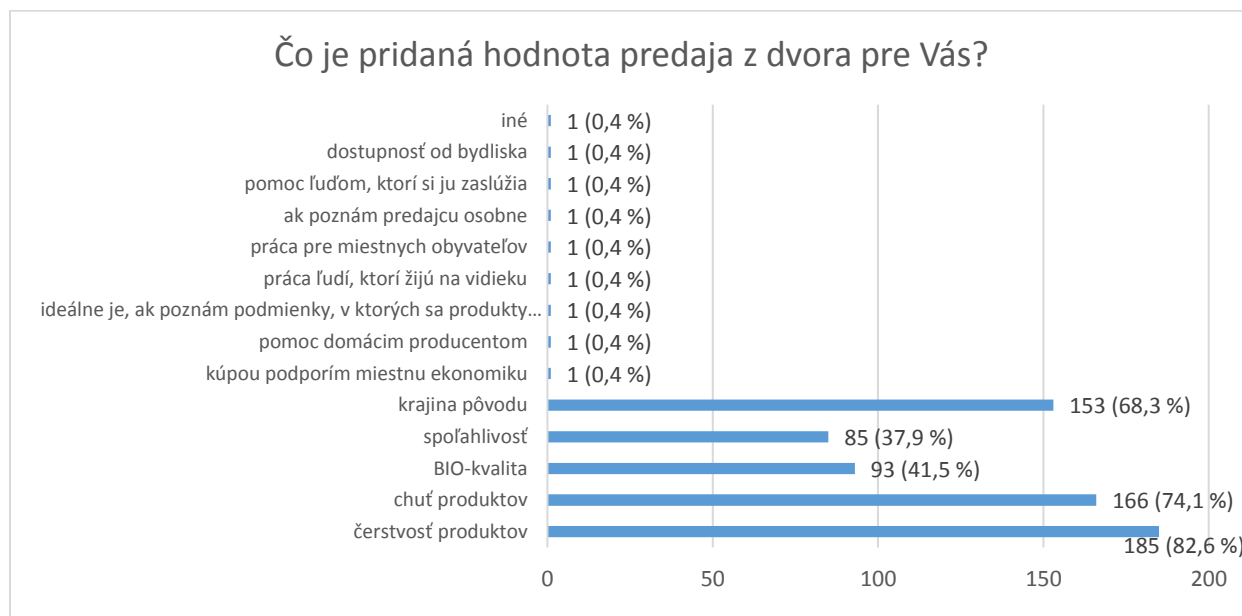
Zdroj: dotazníkové zisťovanie, 2018.

Predaj z dvora z pohľadu spotrebiteľa

Pozitívnym zistením bolo, že až 86,2 % respondentov identifikovalo slovné spojenie „predaj z dvora“. Pri detailnejšom zisťovaní sme získali rôzne odpovede pre vysvetlenie slovného spojenia „predaj z dvora“ ako napr. ide o „predaj domácich produktov, predaj prebytkov, predaj vlastných výrobkov“, ktoré spotrebitelia správne identifikovali. Ďalšie odpovede naznačovali vnímanie širších súvislostí, druhov produktov a spôsobov predaja, ktoré vysvetľujú tento spôsob predaja produktov čiastočne alebo už k predaju z dvora vôbec nepatria ako napr. „garážový predaj“, „predaj nepotrebných vecí“, „podomový predaj“, „predaj zvierat“, „zber ovocia v sade“ alebo predaj biopotravín. Na základe uvedeného možno usudzovať, že tento spôsob predaja produktov ešte nie je všeobecne ustálený a spotrebiteľ ho vníma skôr intuitívne. Príčinou takéhoto vnímania zo strany spotrebiteľa môže byť jeho neskúsenosť s takouto formou predaja produktov na jednej strane, a obava predávajúcich z publicity svojej aktivity na strane druhej. Mnohí predajcovia, ktorí predávajú prebytky zo svojich záhrad, často nechcú byť nikde zverejňovaní, a často sa ako keby skrývali pred svetom a predávali produkty len vo svojom okolí a svojim známym. Podľa nášho názoru to môžu spôsobovať predovšetkým obavy z prekročenia limitov pre predaj produktov alebo malé množstvá vyprodukovaných prebytkov. Vo svojom okolí pozitívne identifikovalo takmer 60 % respondentov aspoň jedného predajcu z dvora a 57 % z nich reálne aj využíva takýto spôsob obstarania prvotných produktov. Pridanou hodnotou predaja z dvora je pre spotrebiteľov jednoznačne zaručená čerstvosť produktov, chuť produktov a slovenský pôvod produktov (obrázok 2). Ocenili aj bio kvalitu produktov a spoľahlivosť produktov. Tieto však spotrebiteľ často konfrontuje s realitou. Výsledkom je nákup produktov, ktoré predajca z dvora nedopestoval (predaj produktov mimo sezónu) alebo jeho produkty nespĺňajú označenie bio produkt. Tak môže dochádzať ku klamaniu spotrebiteľa a narušeniu dôvery medzi predajcom a zákazníkom, ktorá negatívne ovplyvňuje vnímanie predaja z dvora vo všeobecnosti. V prieskume sme zisťovali aj záujem o zapojenie sa do predaja z dvora zo strany potenciálnych spotrebiteľov. Aj v tomto prípade sa väčšina (až 83,5 %) respondentov vyjadrila kladne, tzn. že by využila tento spôsob nákupu produktov. 71 % respondentov by akceptovalo vyššiu cenu produktov z „domácej“ produkcie. Tieto výsledky naznačujú zatiaľ dostatočne nevyužitý potenciál predaja z dvora a ochotu spotrebiteľa zaplatiť vyššiu cenu za zodpovedajúcu kvalitu produktov. Respondenti považujú

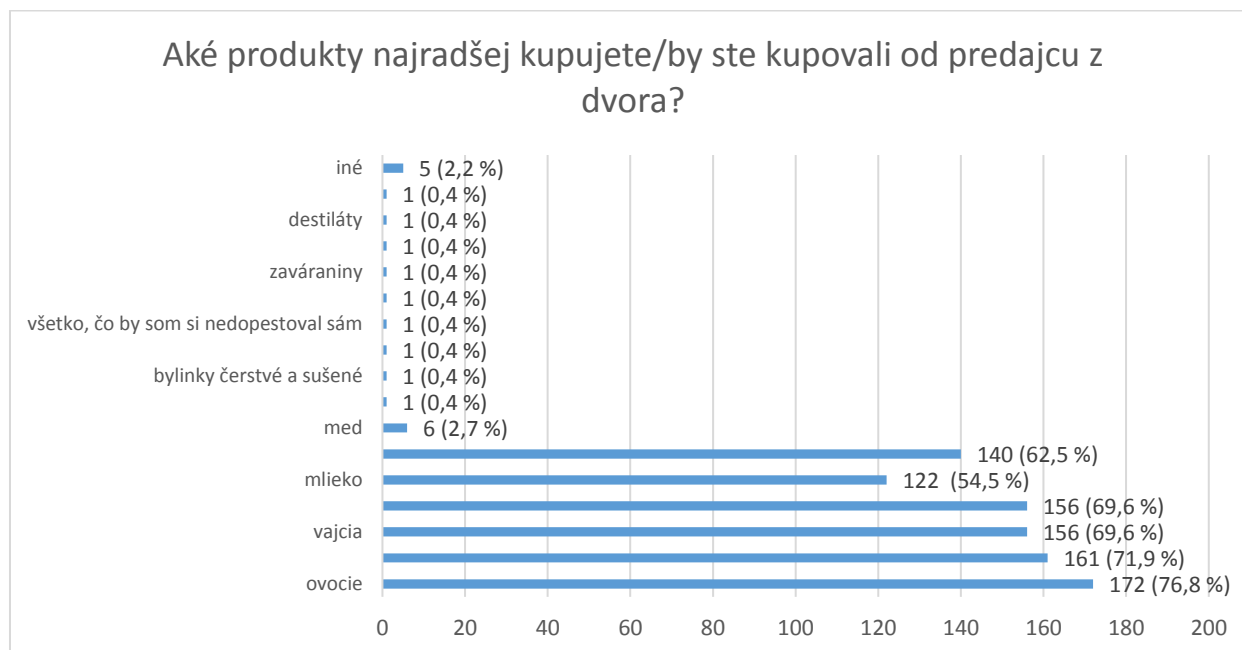
produkty z dvora za kvalitnejšie a zdravšie ako produkty zakúpené v supermarketoch a iných predajniach. Konkrétne až 90,2 % respondentov si myslí, že kvalita produktov nakúpených v rámci predaja z dvora je vyššia ako kvalita produktov nakúpených v bežnej obchodnej sieti.

Obrázok 2: Pridaná hodnota predaja z dvora z hľadiska spotrebiteľa

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového zisťovania.

Obrázok 3: Preferencia nákupu produktov v rámci predaja z dvora z hľadiska spotrebiteľa

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového zisťovania.

Zisťovali sme tiež, nákup akých produktov by spotrebitelia preferovali (obrázok 3). Najviac vzbudili záujem nákup ovocia (77 %) a zeleniny (71,9 %). Vajcia a mäso, respektíve mäsové výrobky získali zhodne (69,6 %). Syry získali 62,5 % a mlieko 54,5 % respondentov. Z ostatných produktov bol záujem aj o med alebo zaváraniny, bylinky a pečivo. Vyskytli sa aj

odpovede, ktoré už priamo z realizáciou predaja z dvora nesúvisia, ale respondenti si ich s touto formou nákupu spájajú ako napr. predaj destilátov.

Z hľadiska frekvencie nákupu produktov v rámci predaja z dvora by až 51,8 % spotrebiteľov preferovalo nákup produktov 1-krát za týždeň. Viac-krát v týždni by nakupovalo 22,3 % spotrebiteľov a raz do mesiaca 14,7 % respondentov. Ostatní by nakupovali menej frekventovane ako raz do mesiaca.

Záver prieskumu dával respondentom možnosť vyjadriť svoj názor na výhody a nevýhody spojené s predajom z dvora. K hlavným pozitívam predaja z dvora patrí, že“ ide o podporu domácich výrobkov pochádzajúcich zo Slovenska“. Respondenti „považujú za dôležité podporovať bežných ľudí, alebo tradičnú výrobu produktov“. Ako sme už skôr uviedli, „ide tiež o kvalitu, čerstvosť, chuť produktov, a podstatná je aj dôveryhodnosť zo strany zákazníka“.

Nevýhodou spojenou s predajom z dvora sú podľa respondentov „vyššie ceny“ vyprodukovaných potravín a „obmedzená dostupnosť takýchto produktov“, čo podľa respondentov, súvisí s „legislatívnymi podmienkami, ktoré sú predajcovia z dvora povinní rešpektovať“.

Z priestorového hľadiska vnímajú pozitívnejšie predaj z dvora skôr obyvatelia miest a z oblasti západného Slovenska. Vek respondenta pri vnímaní predaja z dvora nezohrával dôležitú úlohu. Významnejšie rozdiely sa prejavili v ochote reálne sa podieľať na predaji z dvora zo strany rôznych sociálnych skupín obyvateľstva. Najväčší potenciál pre realizáciu predaja z dvora predstavujú zamestnaní obyvatelia, ostatné skupiny respondentov preferujú takúto formu predaja v menšej miere. Podobne sa rozdiely v preferenciách spotrebiteľa prejavili vo vzdelanostnej štruktúre respondentov. Tzn. spotrebiteľia s vysokoškolským vzdelaním preferujú nákup produktov formou predaja z dvora vo vyššej miere ako ostatné skupiny obyvateľstva.

Na základe odpovedí môžeme tvrdiť, že spotrebiteľov táto téma zaujíma a považujú ju za dôležitú. Možno sa navonok zdá, že spotrebiteľom je jedno čo jedia a kupujú, že im záleží len na cene produktu a na tom aby výrobok vyzeral dobre. Prieskum však jasne ukázal, že spotrebiteľia uvažujú nad tým aké produkty nakupujú. Vieme potvrdiť, že väčšina ľudí má záujem o kvalitné produkty získané v rámci predaja z dvora. Niektorí spotrebiteľia dokonca už využívajú tento typ obstarávania produktov. Neprekáža im ani vyššia cena, ktorú musia za domáci produkt zaplatiť. Spotrebiteľia prejavili záujem podporovať slovenských farmárov napriek niektorým nedostatkom, s ktorými sa v praxi stretli.

Preferencie spotrebiteľa pri kúpe produktov „z dvora“

Druhou časťou primárneho prieskumu bol simulovaný predaj produktov. Porovnávali sme preferencie spotrebiteľa pri nákupe produktov z dvora a produktov predávaných v supermarkete. Cieľom použitia tejto metódy bolo overiť zistenia z dotazníkového prieskumu v praxi. Predpokladali sme, že sa respondenti vyjadrujú hypoteticky a reálne by sa rozhodovali pri kúpe produktov odlišne. Pre simulovaný predaj sme vybrali tri produkty (jablká, mrkvu a vajíčka). Tieto boli ponúkané z produkcie predajcu z dvora a z predajne obchodnej siete. Produkty boli ponúknuté na predaj spotrebiteľovi v obci Pata (okr. Trnava) na centrálnom trhovisku. Do simulovaného predaja sa zapojilo celkom 32 náhodne vybraných kupujúcich (z toho 18 žien a 14 mužov). Predávajúci pri predaji produktu postupoval voči zákazníkom vždy rovnako. Najskôr si zvolil produkt spotrebiteľ, bez poskytnutia akýchkoľvek doplňujúcich informácií zo strany predávajúceho. Tzn., že kupujúci sa rozhodoval výlučne podľa vzhľadu produktu. Následne poskytol predávajúci kupujúcemu informáciu o cene produktu a kupujúci

si vyberal produkt opakovane. Nakoniec bol kupujúci informovaný o pôvode produktu a mal možnosť sa znovu rozhodnúť a vybrať si produkt, ktorý si kúpi.

1. Kolo výberu produktu (bez informácií)

Väčšina respondentov volila ovocie, ktoré malo atraktívnejší vzhľad, iba minimálne uvažovali spotrebitelia nad skutočnosťou, že čo je navonok krásne, nemusí byť aj kvalitné. V prípade jablák preferovali spotrebitelia vždy tie, ktoré boli krajšie sfarbené a väčšie. Vždy išlo o produkty zo supermarketu. U vajčiek zvolili veľkosť XL. Pri mrkve si vybrali takmer vždy mrkvu, ktorá bola väčšia a praná. Domáca mrkva bola menšia a nepraná, čo znamenalo jej neúspech.

2. Kolo výberu produktu (známa cena produktu)

Vo väčšine prípadov preferovali zákazníci pri kúpe jablká, mrkvu a vajčka zo supermarketu. Ich cena bola nižšia ako u domácich produktov. Ceny sme uviedli, tak ako ich uvádzali predajcovia.

Tabuľka 2: Ceny produktov pri simulovanom predaji

Druh produktu	Cena produktu v rámci predaja z dvora	Cena produktu v supermarkete
Jablko Jonagold	0,70 €/kg	0,39 €/kg
Mrkva	1,39 €/kg	0,89 €/kg
Vajcia (veľ. XL)	3,50 €/10 ks	1,89 €/10 ks

Zdroj: Údaje získané od predajcov z dvora a z vybranej obchodnej siete.

3. Kolo výberu (známy pôvod produktu)

Tretie kolo výberu nám ukázalo potenciál predaja z dvora, nakoľko kupujúci napriek vyššej cene, vo väčšine prípadov (až 84,4 % respondentov) prehodnotili svoje postoje a zmenili svoj výber v prospech domáceho produktu, ktorý bol drahší a možno nie až tak atraktívny z hľadiska vzhľadu. Boli teda ochotní zaplatiť viac za domáci produkt, od ktorého ale očakávajú vyššiu kvalitu, lepšiu chuť a bezpečnosť. Domáci producenti majú u slovenských spotrebiteľov väčšiu dôveru ako predajne v rámci obchodnej siete.

Aj vďaka tomuto doplnkovému prieskumu vieme potvrdiť, že spotrebitelia na Slovensku hľadajú kvalitu a spoľahlivosť a preto predaj z dvora má veľký potenciál uspokojiť ich potreby, za predpokladu, že budeme predajcov z dvora viac propagovať a podporovať.

Tabuľka 3: *Výhody a nevýhody predaja z dvora*

výhody	nevýhody
• Vyššia kvalita predávaných produktov, predovšetkým ich čerstvosť a chuť. • Garancia bezpečných produktov. • Priamy kontakt predajcu a spotrebiteľa, ktorého výsledkom je priamy predaj produktov za spravodlivú cenu pre producenta. • Možnosť overiť si pôvod produktu a podmienky produkcie. • Podpora domácich producentov a lokálnej ekonomiky.	• Slabá informovanosť spotrebiteľov o možnosti nákupu z dvora. • Limitované množstvá predávaných produktov. • Obava predajcov z kontrol štátnych inštitúcií (nezáujem o propagáciu). • Nižší komfort nákupu produktov v porovnaní s obchodnými centrami (vzdialenosť predávajúceho a obmedzený sortiment produktov). • Nízka dôvera k predajcom z dvora, ktorej príčinou sú „neprávi“ predajcovia, ktorí predávajú produkty, ktoré reálne nedopestovali.

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe dotazníkového zisťovania.

Z pohľadu pozitívnych účinkov na lokálnu ekonomiku prináša predaj z dvora predovšetkým:

- podporu odbytu produktov miestnym producentom (rozširovanie okruhu spotrebiteľov, upevňovanie vzťahov s existujúcimi spotrebiteľmi),
- rozvoj formálnych a neformálnych lokálnych trhov,
- využitie miestnych zdrojov, podporuje udržateľné hospodárenie, diverzitu krajiny vrátane pestovaných produktov, návrat k poľnohospodárstvu,
- stimuluje dopyt po produktoch v rámci lokálneho prostredia,
- motivuje ďalšie subjekty k aktivite (pozitívne vzory),
- podporuje lokálnu zamestnanosť,
- podporuje spoluprácu producentov v území (napr. pri propagácii ich aktivity),
- pozitívne ovplyvňuje cenu lokálnych produktov pre spotrebiteľa (znižujú sa náklady na dopravu, balenie produktov a pod.)
- prispieva k zachovaniu miestnych tradícií a zvykov.

Záver:

Predaj z dvora je vnímaný odbornou verejnosťou ako aktivita, ktorá podporuje lokálnu ekonomiku, miestnych producentov, využívanie miestnych zdrojov ale okrem ekonomických efektov, pozitívne ovplyvňuje sociálne vzťahy, životné prostredie alebo zdravie obyvateľstva. Predaj z dvora predstavuje priamy predaj produktov, ktorý šetrí životné prostredie nakoľko produkty neprekonávajú veľké vzdialenosti ku konzumentovi, resp. zásobovanie lokálnymi produktmi prináša nižšiu spotrebu energie nevyhnutnej k preprave potravín, spôsobuje menšie znečistenie a vytvára menej skleníkových plynov než globálny potravinový systém (Norberg-Hodge, 2002). Lokálny producent zohľadňuje pri distribúcii produktov pestrosť produktov a vyznáva princípy trvale udržateľného poľnohospodárstva (Vávrů, 2007). Minimálne sa podieľa na produkcii odpadov napr. z balenia produktov. Z ekonomického hľadiska sú hlavnou výhodou predaja z dvora predovšetkým spravodlivá cena produktov pre producenta, ktorá nezahŕňa distribúciu produktu. Predaj z dvora prispieva k posilneniu miestnej ekonomiky tzn. finančné prostriedky zostávajú tam, kde boli vyprodukované a pomáhajú naštartovať aktivity,

z ktorých budú mať prospech miestni obyvatelia. Zo sociálneho hľadiska sa pri predaji z dvora budujú vzťahy medzi producentom (predajcom) a spotrebiteľom. Spotrebiteľ často pozná svojho predajcu osobne a má možnosť vidieť ako produkty, ktoré predáva, dopestoval. Vznikajú blízke vzťahy a buduje sa dôvera medzi predajcom a spotrebiteľom. Produkty predávané z dvora sú vnímané ako produkty zdravé, ktoré pochádzajú z lokálnych podmienok tzn. prirodzene dozreli, pochádzajú z bezpečných zdrojov a majú vysokú nutričnú hodnotu. Často ide o produkty ekologického poľnohospodárstva, ktorých kvalita podlieha prísnyim kritériám pre pestovanie a chov. Konkrétne podmienky pre realizáciu predaja z dvora na Slovensku upravuje platná legislatíva, ktorá ohraničuje predovšetkým maximálne množstvo realizovaných produktov, priestor v ktorom je možné predaj z dvora realizovať a minimálne hygienické podmienky, ktoré je povinný predajca pri predaji produktov rešpektovať. Predaj z dvora je možné realizovať, okrem priameho predaja z dvora producenta, aj formou predaja prostredníctvom miestnej maloobchodnej prevádzkarne debničkového predaja a predaja na miestnych trhoch. Každá z foriem má svoje výhody a nevýhody, ktoré sme rozobrali v predchádzajúcom texte. Súčasný spotrebiteľ považuje túto formu predaja produktov za atraktívnu a obojstranne výhodnú. Za najvýznamnejšie výhody, ktoré im prináša kúpa produktov v rámci predaja z dvora považujú vyššiu kvalitu produktov, ich čerstvosť, chuť, bezpečnosť a miestny pôvod. Za dôležité považujú aj podporu miestnej ekonomiky a konkrétneho producenta.

Predaj z dvora sa v slovenských podmienkach spája aj s mnohými prekážkami a problémami, z ktorých možno uviesť najmä: všeobecne nízke povedomie o možnostiach predaja z dvora u obyvateľov krajiny, zväzujúca legislatíva v oblasti druhu a množstva produktov, ktoré sú predmetom predaja z dvora, v oblasti hygienických požiadaviek na spracovanie produktov a v prípade živočíšnych produktov na špeciálne priestorové a prístrojové vybavenie, slabá spolupráca producentov a málo efektívny marketing na lokálnej a vyššej úrovni, kontrolné orgány (napr. RÚVZ) sú vnímané producentmi ako „hrozba“, nie ako pomoc a podpora ich činnosti, abscentuje intenzívna poradenská aktivita pre začínajúcich producentov a do predaja z dvora sa zapájajú aj subjekty, ktoré sa správajú „nepoctivo“ a ponúkajú produkty, ktoré nepochádzajú z ich vlastnej produkcie. V tejto súvislosti odporúčame nasmerovať opatrenia politiky podpory predaja z dvora na: úpravu platnej legislatívy s cieľom nastaviť priaznivo podmienky predaja z dvora pre producentov produktov, posilnenie poradenskej činnosti zo strany štátom zriadených organizácií (vytvoriť sieť poradenských miest) v oblasti predaja z dvora, podporiť spoluprácu producentov na lokálnej a regionálnej úrovni (ich sieťovanie), propagovať kvalitu (predovšetkým čerstvosť a bezpečnosť) lokálnych produktov slovenskému spotrebiteľovi.

Príspevok bol spracovaný v rámci projektu KEGA č. 047SPU-4/2018 Nové prístupy vo výučbe miestneho ekonomického a sociálneho rozvoja.

Použité zdroje:

CVINČEKOVÁ, Veronika. 2014. Vraciame sa k tradičnému „predaju z dvora“. In Žilinský večerník. [online] [cit. 2018-02-12]. Dostupné na internete: <http://www.zilinskyvecernik.sk/articles/2014/04/20/vraciame-sa-k-tradicnemu-predajuz-dvora>

EKOTREND Slovakia, 2009. Ekologické poľnohospodárstvo a predaj z dvora. [online] [cit. 2018-04-14]. Dostupné na internete: http://www.predajzdvora.sk/fileadmin/user_upload/dokumenty/Pracovn%C3%BD%20zosit%202.pdf

GOLIAN, J. et al. 2008. Potraviny a spotrebiteľ - požiadavky na vzdelávanie, výskum a priemysel. Potraviny a spotrebiteľ - požiadavky na vzdelávanie, výskum a priemysel. In IX. potravinárska konferencia : otvorené fórum o stave bezpečnosti, kvality a kontroly potravín, Bratislava 12. - 13. februára 2008. Košice: Spoločnosť spotrebiteľov potravín, 2008, s. 33--35.

LANG, T. Food, Health and Politics: thoughts for Aubrey on power, culture, resources and policy [online]. Paper to "Oral Health through Public Health, a conference in honour of Aubrey Sheiham at University College London. University College London. 56 s. 2005 [cit. 18. 5. 2018] Dostupné na Internet : <http://www.ucl.ac.uk/dph/festschrift/powerpoint/Tim%20Lang.pdf>

MEDALOVÁ, K. 2010. Máte záujem o čerstvé bioprodukty alebo gazdovské produkty z miestnych fariem? In Biospotrebiteľ. [online] [cit. 2018-02-12]. Dostupné na internete: <http://www.biospotrebiteľ.sk/clanok/1737-mate-zaujem-o-cerstvebioprodukty-alebo-gazdovske-produkty-z-miestnych-fariem.htm>

MITTAŠ, M. 2013. Štyri výhody predaja z dvora. [online] [cit. 2018-02-12]. Dostupné na internete: <https://predajzdvora.zariadim.sk/vyhody-predaja-z-dvora>

Nariadenie vlády SR č. 359/2011, ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá produktov.

Nariadenie vlády SR č. 360/2011 ktorým sa ustanovujú hygienické požiadavky na priamy predaj a dodávanie malého množstva prvotných produktov rastlinného a živočíšneho pôvodu a dodávanie mlieka a mliečnych výrobkov konečnému spotrebiteľovi a iným maloobchodným prevádzkarniam v znení neskorších predpisov.

Nariadenie Európskeho parlamentu a rady a Rady (ES) č. 852/2004 z 29. apríla 2004 o hygiene potravín

27

Nariadenie Európskeho parlamentu a rady a Rady (ES) 853/2004 z 29. apríla 2004, ktorým sa ustanovujú osobitné hygienické predpisy pre potraviny živočíšneho pôvodu.

NORBERG-HODGE, H. Shifting direction: from global dependence to local interdependence. In: Goldsmith, E. and J. Mander: The case against the global economy and for a turn towards localization. London: Earthscan, 2003. 334 s. ISBN 1853837423.

POKORNÝ, F., KOMAROVÁ, P. 2011. Príručka na aplikáciu nariadení vlády Slovenskej republiky, ktorými sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá. Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a Štátna veterinárna a potravinová správa SR. Bratislava. 2011. ISBN 978-80-7148-062-4

PRETTY, J. Saving our farms and local communities. S. 275–288. In: Goldsmith, E. and J. Mander: The case against the global economy and for a turn towards localization. London: Earthscan, 2003. 334 s. ISBN 1853837423.

SCHUMACHER, E. F. Malé je milé. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. 284 s. ISBN 807239035X.

SUPEKOVÁ, Soňa. 2010. Legislatíva a skúsenosti predaja z dvora na Slovensku. PowerPoint Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

VÁVRŮ, E. 2007. Jídlo z blízka jako prvek ekonomické lokalizace. Diplomová práce. Brno. 2007.

ZVÄZ EKOLOGICKÉHO POĽNOHOSPODÁRSTVA. 2016. Desatoro pre predaj z dvora. [online] [cit. 2018-04-12]. Dostupné na internete: <http://www.predajzdvora.sk/>

Autori:

doc. Ing. Jana Jarábková, PhD. Katedra regionalistiky a rozvoja vidieka, Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, e-mail: jana.jarabkova@uniag.sk

Ing. Miloš Antal. Katedra regionalistiky a rozvoja vidieka, Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja, Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra

ROZVOJOVÝ POTENCIÁL OBCÍ V OKOLÍ NEZIDERSKÉHO JEZERA

DEVELOPMENT POTENTIAL OF SETTLEMENTS AROUND THE NEUSIEDLER SEE

Mgr. Michael Pondělíček, Ph.D.
doc. Ing. arch. Vladimíra Šilhánková, Ph.D.

Katedra regionálního rozvoje. Institut regionálního rozvoje.
Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS, Lindnerova 575/1, Praha 8
mpondelicek@gmail.com, vladimira.silhankova@ambis.cz

Klíčová slova:

pohraniční regiony, rozvojový potenciál, mapování území, Neziderské jezero, zelený pás

Keywords:

Border regions, development potential, territorial mapping, Neusiedler See, Green Belt

Abstrakt:

Příspěvek se zaměřuje na problematiku rozvojového potenciálu specifického pohraničního území (území bývalé železné opony, dnes Zeleného pasu) mezi Maďarskem a Rakouskem v okolí Neziderského jezera – NP Neusiedler See a Ferto-Hanság. Na základě týdenního terénního zkoumání studenty Institutu regionálního rozvoje VŠ AMBIS, které bylo provedeno v červnu 2018 v území samém, byly analyzovány rozvojové předpoklady a rozvojové problémy a vytvořen soubor návrhů opatření rozvoje tohoto území.

29

Abstract:

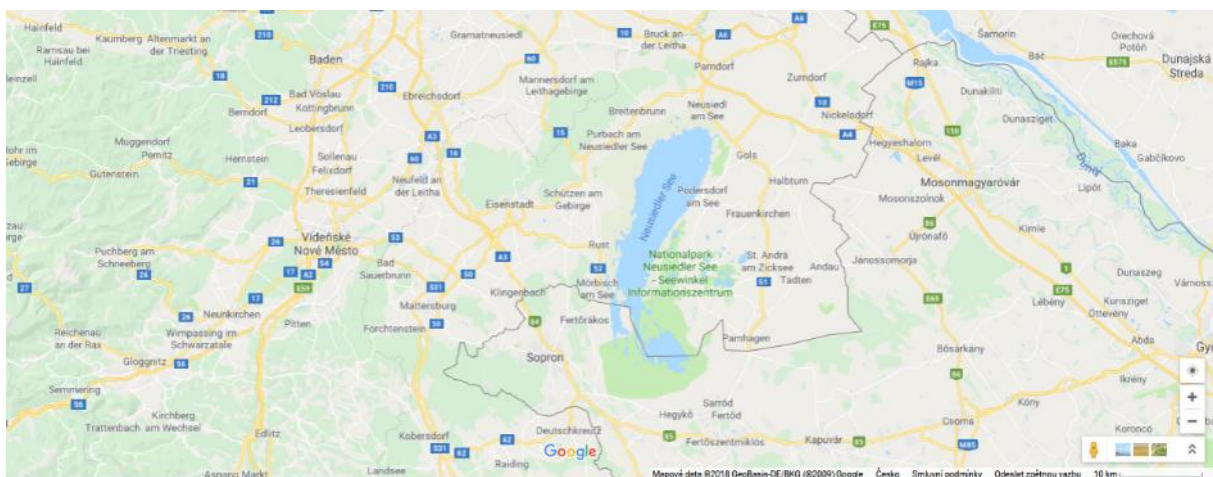
The contribution focuses on the issue of the development potential of the specific border area (former Iron Curtain Territory, today Green Pass) between Hungary and Austria in the area around the Neusiedler See – NP Neusiedler See and Ferto-Hanság. On the basis of a weekly field survey of the students of the Regional Development Institute of AMBIS, which was carried out in June 2018 in the territory itself, the development assumptions and development problems were analyzed and a set of draft measures for the development of this territory was developed.

Úvod

Fenomén Neziderské jezero (Neusiedler See) je jediné středoevropské „stepní jezero“, mírně slané (směs solí, včetně draslíku), dlouhé 33,5 km a široké cca 12 km o maximální hloubce 1,8 metru, které ovšem jezero málokde dosahuje. Rozloha jezera je podle vodní hladiny přibližně 315 km², z toho leží 240 km² v Rakousku a 75 km² v Maďarsku. Jezero je bezodtoké a téměř i bez přítoků, napájí ho říčka Wulka, voda z podzemních pramenů a umělých kanálů, z nichž je největší Raaba kanál, kterým se jezero na jaře zpravidla doplňuje. Jezero je téměř celé obklopeno rákosovým litorálním pásmem, které vytváří jedinečný biotop pro místní faunu. V okolí jezera jsou reliktní mokřady, prameniště, úhory, zbytky dubových lesů, lužních lesů, pastviny, louky a solná vysychavá jezírka. (Nationalspark Neusiedler See, nedatováno)

Větší část jezera, jak již bylo uvedeno, leží v Rakousku, ve spolkové zemi Burgenlandsko (součástí Rakouska od roku 1919, kromě města Soproni). Jižní část území a rozsáhlé mokřady, které z jezera zbyly po jeho vysoušení od 17. století, jsou pak v Maďarsku v župě Győr-Moson-Sopron. Jezerem tedy po celou 2. polovinu 20. století procházela železná opona, jejímž důsledkem byl nastaven značně rozdílný vývoj a přístup k ochraně přírodního prostředí jezera i k rozvoji turismu v dané oblasti. Dnes je oblast integrální součástí Zeleného pásu (Green Belt) přírody jdoucího v místě železné opony od Norska až po Řecko.

Obrázek 1: Mapa širšího regionu

Zdroj: Google mapy

Oblast kulturní krajiny kolem Neusiedlerkého jezera byla 13. prosince 2001 zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO a tím byl panonskému stepnímu jezeru a části jeho okolí přiřknut „neobvyklý zájem a hodnota pro celé lidstvo“. Na obou stranách hranice byly již dříve vyhlášeny bratrské bilaterální národní parky. Rakouský Nationalpark Neusiedler See – Seewinkel má rozlohu 9 690 ha a maďarský národní park Nemzeti park Fertő – Hanság představuje 23 730 ha chráněného území (i mimo přímý dotyk s jezerem). Parky obklopuje kulturní krajina, kde je provozováno zemědělství a okrajově lesnictví. Význam národních parků je v bohaté druhové rozmanitosti - biodiversitě, kdy se zde potkávají druhy z alpských, panonských, středozemních i severních oblastí Evropy. Jezero je důležitým hnízdištěm a odpočinkovým místem pro ptáky (shromaždištěm na tahu), hnízdí zde asi 300 druhů ptáků. (Nationalpark Neusiedler See, nedatováno)

Cílem práce bylo analyzovat rozvojové předpoklady a rozvojové problémy vybraného území, zejména s ohledem na rozvoj cestovního ruchu v oblasti. Práce je založena na vlastním terénním mapování v rámci terénního cvičení studentů magisterského studijního programu Management rozvoje města a regionů Vysoké školy regionálního rozvoje a Bankovního institutu - AMBIS.

Terénního cvičení se zúčastnilo 23 studentů a dva členové akademického doprovodu. K vlastnímu mapování byly vybrány tři skupiny obcí vždy jedna na maďarské straně hranice a paralelně jedna v Rakousku. Jde o obce se specifickými funkcemi: obce „parkové“ tj. obce, v nichž sídlí správa národního parku - v Rakousku Illmitz a v Maďarsku sídelní útvar sestávající z obcí Sarród a Fertőd, dále obce „lázeňské“ – maďarské Hegykő a rakouský Frauenkirchen s luxusními lázněmi St. Martin Therme a obce s přístavy na jezeře - Fertőrákos v Maďarsku a Morbisch v Rakousku. Každou obec mapovala čtyřčlenná skupina studentů pod

vedením akademických pracovníků školy. Mapovalo se přes den od 10 do 16 hodin, za příznivého počasí a teplot odpoledne až přes 30 °C. Skupiny měly k dispozici mapu území obce v měřítku 1:10 000, do které vynášely sbírané údaje o občanské vybavenosti, dopravní a technické infrastruktuře, veřejné zeleni a další, vše podle mapovacího klíče. Na základě výsledků mapování, informací zjištěných z veřejně dostupných zdrojů a také přímo v obcích např. na různých informačních tabulích nebo rozhovory s občany (zejména na rakouské straně) byla pro každou obec vytvořena SWOT analýza a navrženy možné rozvojové aktivity obce.

1. Percepce území a jeho rozvojové možnosti

Součástí cvičení bylo porovnání maďarské a rakouské strany hranice a zjišťování vnímání - percepce obou stran hranice a jejich rozdílů. Studenti účastníci se terénního cvičení zpracovali celkem 4 asociační analýzy percepce prostoru, a to samostatně pro maďarskou a rakouskou stranu, dále komparativní analýzu obou stran hranice a nakonec komparativní analýzu kvality přírodního prostředí. Analýzy byly prováděny a hodnoceny přímo na místě. Asociační analýzy byly vyhodnoceny shlukovou metodou s následujícími výsledky. (více k metodám mapování in Pánek, Pászto, 2016, Buzan, 2007, Šilhánková a Pondělíček, 2017) Výsledky byly zpracovány ze 25 odpovědí (23 studentů + 2 akademičtí pracovníci).

1.1. Percepce maďarské strany hranice

Na maďarské straně hranice bylo nejčastěji zmíněno město Šoproň, které se v různých podobách objevilo celkem 37x tj. v průměru 1,5x v každé odpovědi. Z toho jmenovitě kostely byly zmíněny 11x tedy celkem téměř v každé druhé odpovědi a historické budovy 6x. Druhým zmiňovaným prvkem bylo jezero, které se objevilo 24x (tedy jen jeden účastník asociačního testu si na něj nepamatoval) a z toho bylo samostatně 11x zmíněno bahno ve vodě, které doprovází koupající se turisty na maďarské straně jezera (hloubka průměrně 0,8 m). Jen o jeden záznam menší výskyt odpovědí, tj. celkem 23x měli ptáci, kteří vytváří významný kolorit maďarské strany Neziderského jezera. Zajímavé je, že jmenovitě byly 7x zmíněny labuť, byť pro Neziderské jezero vůbec nejsou charakteristické a zde „ikonické“ husy (jsou součástí obou znaků NP) se v odpovědích objevily jen 4x. Z dalších četnějších asociací lze dále jmenovat lázně – 12x a rákosí – 11x. Ambivalentně byla hodnocena vybavenost a její kvalita, která se 9x vyskytla jako pozitivně hodnocená a 8x jako negativně hodnocená. Z dalších zajímavých postřehů na maďarské straně hranice lze jmenovat dálku, divočinu, odvahu a připomínku osídlení krajiny Kelty.

1.2. Percepce rakouské strany hranice

Rakouská strana hranice (zemědělsko-turistická) byla nejčastěji charakterizována ptáky, kteří se objevili ve 35 analyzovaných položkách (tj. opět je více než jednou zmínil prakticky každý druhý respondent) s tím, že jednou byl explicitně zmíněn jen jejich zpěv. Z toho „ikonické“ husy byly jmenovány 14x a čápi 8x. Samotné jezero, byť je z této strany hranice mnohem lépe viditelné i přístupné, bylo zmíněno 14x a puszta (step - louky a květiny) celkem 13x. Shodně 11x se vyskytla asociace národního parku včetně budovy jeho správy. U vinic opět shodně 10x, pak byl zmíněn pořádek a cyklistika. Z dalších zajímavých postřehů je třeba zmínit barevnost, rozmanitost, pompéznost a starší obyvatelstvo.

Při hodnocení typů odpovědí se vyskytly i výrazné osobnostní rozdíly respondentů od těch, kteří asociovali jasně stanovené lokality a vytvořili tak de facto seznam geografických názvů

navštívených míst (Šoproň, Frauenkirchen, apod. ...) až po vysoce abstraktní asociace jako jsou dálka, zpěv či barevnost.

1.3. Percepce rozdílů na maďarské a rakouské straně hranice

Další asociační analýza byla zaměřena na vnímání rozdílů mezi oběma sledovanými územími. Jako nejvýraznější rozdíl byl zmíněn stav silnic, a to 17x (samozřejmě ve prospěch stavu silnic na rakouské straně hranice). Na pomyslném druhém místě se s 16-ti záznamy objevilo množství, struktura, vybavenost a dostupnost obchodů a jako třetí se 14-ti záznamy stav a vybavenost obcí (opět obojí ve prospěch rakouské strany hranice). Na 4. – 5. pozici pak byla zmíněna komunikativnost a jazyková vybavenost lidí a způsob vedení elektrického vedení, kde se studenti obzvláště podívovali převěsům a doslova „změti“ kabelů v maďarských vesnicích. Posledním čteněji zastoupeným rozdílem byl 8x se opakující rozdíl v přístupu v oblasti cestovního ruchu jako byla např. ochota personálu obecně ve službách. Celkově byla maďarská strana hodnocena jako výrazně zaostalejší, a to nejen ve srovnání se stranou rakouskou, ale i v porovnání k české současné realitě.

Další rozdíly, které se v této části asociační analýzy objevily, byly jednak rozdíly v oblasti přírodního prostředí – rozdílný vzhled a funkce jezera na rakouské straně (volná vodní hladina a rekreační využití) a na maďarské straně (mělko, rákosí a přírodní prostředí národního parku) a dále pak rozdíly v architektuře – vysoký podíl lidové architektury v Maďarsku a modernost v Rakousku.

1.4. Asociace step vs. jezero

Jak již bylo zmíněno výše, poslední provedenou asociační analýzou byla percepce přírodního prostředí charakterizovaná jako rozdílové percepce dvou vůdčích prvků v území, a to stepi (puszty) a jezera. Výsledky přehledně shrnuje následující tabulka:

Tabulka 1: Srovnání asociací na téma „step vs. jezero“

Pořadí	Step		Jezero ³	
1.	Prostor, rovina, pustina	8x	Voda	7x
2.	Louky (tráva, květiny)	7x	Vítr a vlny	6x
3.	Sucho	3x	Ptáci	3x

Zdroj: vlastní zpracování

Jako celkově signifikantní je možné stanovit asociační dvojici „sucho“ vs. „voda“.

2. Mapovací technika a způsob tvorby mapovacího klíče

2.1. Mapovací technika

Pro mapování v rámci terénních cvičení jsou běžně využívána data Základní mapy České republiky 1:10 000 (ZM 10). Vzhledem k tomu, že mapované obce, resp. řešená zastavěná území leží v zahraničí, bylo nutno zvolit jiný kartografický podklad, neboť rozsah ZM 10 končí na českých hranicích. Jako podklad pro terénní mapování byla proto zvolena mapová data z aplikace Open Street Map.

³ Za skutečně pozoruhodnou je možné označit asociaci k tématu „jezero“ s odpovědí „Ladožské“.

OpenStreetMap je projekt, jehož cílem je tvorba volně dostupných geografických dat a následně jejich vizualizace do podoby topografických map (např. silniční mapa, turistická mapa, cyklomapa) a navigování v nich. Pro tvorbu geodat se jako podklad využívá záznamů z přijímačů GPS (např. tzv. Dataloggerů) nebo jiné, zpravidla digitalizované mapy, které jsou licenčně a kvalitativně kompatibilní. Projekt byl založen v roce 2004 a využívá kolektivní spolupráce spolu s koncepcí Otevřeného software. Data jsou poskytována pod licencí Open Database License (RWeait). OpenStreetMap byl inspirován projekty jako je například Wikipedie, tzn. přispívat může každý. Projekt umožňuje jednoduchou editaci dat, uchovává kompletní historii provedených změn, výsledky práce jsou dostupné veřejnosti. Projekt využívá a vyvíjí vlastní souborový formát pro vektorová geodata postavený na XML. Jako referenční souřadnicový systém je použit WGS 84 (Rapant, 2002), pro rychlou a jednoduchou vizualizaci dat pak často Mercatorova projekce.

Data OpenStreetMap jsou systematicky pořizována dobrovolníky pomocí ručních GPS přijímačů (viz obr1.) GPS data jsou poté zpracována na počítači v editační aplikaci a posléze nahrána do globální databáze OpenStreetMap. Mapovat lze při procházkách, na kole, v autě apod.

Nedávné zpřístupnění leteckých a družicových snímků a dalších dat z komerčních či veřejných zdrojů přispělo ke zrychlení a zpřesnění mapových podkladů, např. využití půdy. Jsou organizovány tzv. *mapping parties* (jinak *mapathony*) zaměřené na skupinové mapování dané oblasti.

Veřejné zdroje dat

Řada vládních organizací již uvolnila svá data pod licencí kompatibilní s OpenStreetMap. Velká část těchto dat pochází z USA, kde federální úřady poskytují často data jako veřejné dílo. Mezi takové zdroje patří např. satelitní snímky, které lze použít kvůli malému rozlišení pouze pro ověření dat nebo kreslení rozsáhlých objektů, v České republice je to např. katastrální mapa z produkce ČÚZK.

Komerční zdroje dat

Některé komerční firmy se rozhodly část svých dat poskytnout pro potřeby OpenStreetMap, např. společnost Automotive Navigation Data (AND) poskytla kompletní silniční síť Evropy. Koncem roku 2010 se rozhodl Bing, patřící společnosti Microsoft, že uvolní používání jejich satelitních snímků pro účely obkreslování v OpenStreetMap. V roce 2014 poskytla pro mapování družicové snímky společnost Mapbox. Ta získala fotografie od firmy DigitalGlobe, se kterou již dříve spolupracovala na získávání snímků pro potřeby Humanitarian OpenStreetMap Teamu (tzv. Humanitární mapování v rizikových oblastech).

V Česku poskytla společnost HELP SERVICE - REMOTE SENSING projektu úplnou síť silnic 1. a 2. třídy.

Mapování v terénu je realizováno pochůzkou a jedná se spíše o terénní šetření, neboť základní terénní prvky jsou již jednoznačně identifikovány v podkladové mapě. Na základě značkového klíče se v terénu vyhledávají prvky a objekty, důležité pro rozvojový potenciál obce. Tyto prvky se zakreslují do černobílého tisku mapového podkladu několika způsoby v závislosti na hustotě mapovaných prvků na dané ploše:

- Zákres prvků dle značkového klíče s využitím barev.
- Zjednodušený zákres prvků jednou barvou (bod, linie, plocha (obrys) bez použití značkového klíče), jejich očíslování a vytvoření legendy dle čísel.

Takto vznikne pracovní mapa, která po naskenování na velkoformátovém skeneru a georeferencování na digitální mapovou předlohu, bude využita jako podklad pro digitalizaci mapovaných prvků v geografickém informačním systému (GIS), např. v SW ArcGIS nebo QGIS. Digitalizací prvků vzniknou vektorová data, spojená s databází dalších (negrafických) informací, která budou využitelná pro různé analýzy a rozvojové projekty.

2.2. Značkový klíč

Pro zakres prvků, důležitých pro rozvojový potenciál obce neexistuje normovaný značkový klíč – jedná se o tématickou mapu. Byl proto vytvořen pro práci unikátně s tím, že bude v praxi ověřen a dále případně upraven či pro další obdobné mapovací práce verifikován. Pro vytvoření mapovacího klíče byly využity Principy a pravidla územního plánování v oblasti mapování dat pro Územně analytické podklady (ÚÚR, 2016 a 2017) a vlastní starší práce (např. Šilhánková, Pondělíček, 2012). Některé prvky jsou součástí map velkého a středního měřítka (cyklo/turistické trasy, sakrální stavby, památníky, zastávky dopravní obslužnosti...), pro ně jsou již vytvořeny mapové značky. Ostatní prvky jsou tzv. tematické, pro ně byly vytvořeny nové mapové značky (např. turistická atraktivita, mobiliář, historický objekt...).

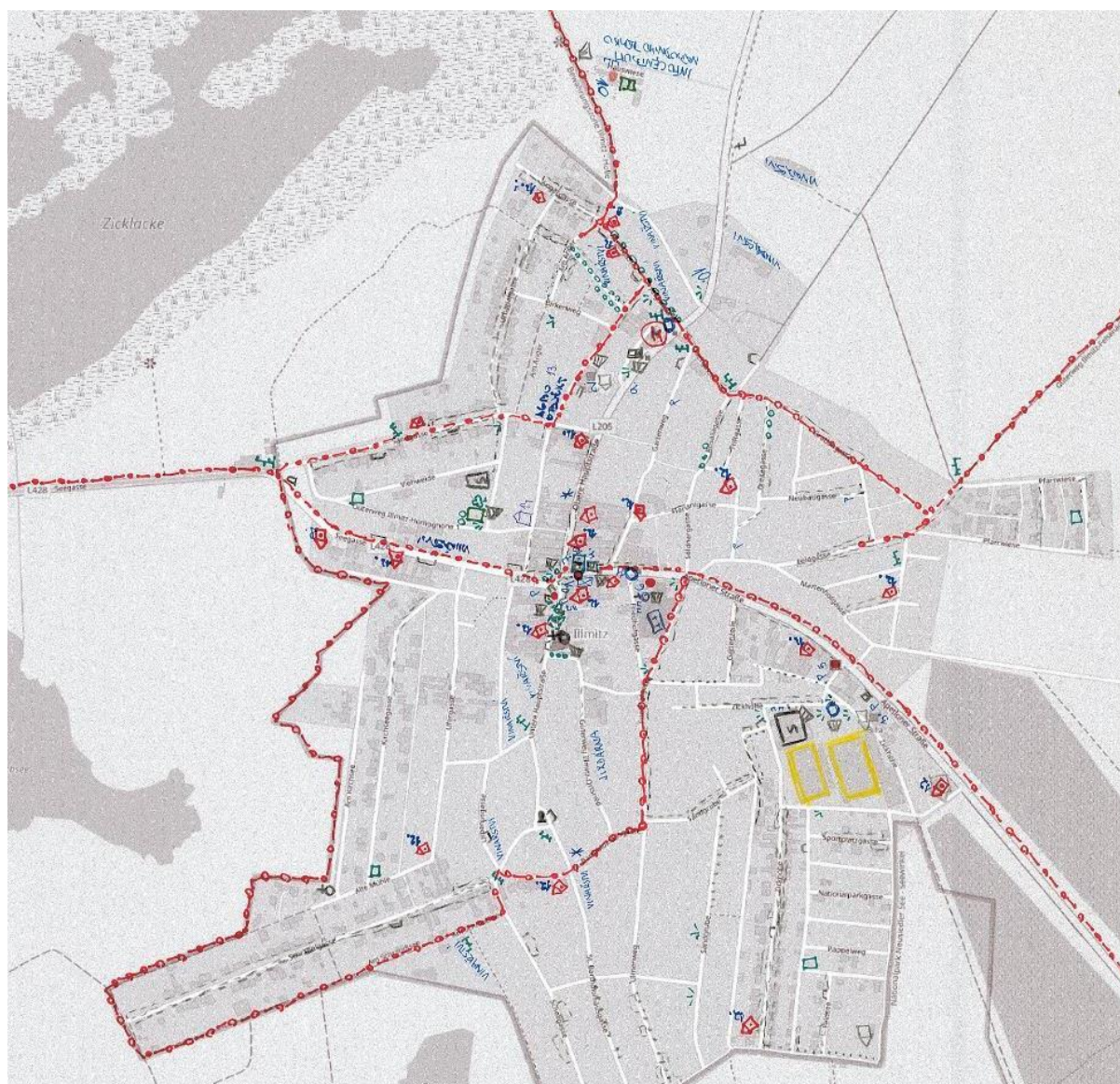
Značkový klíč byl koncipován tak, aby obsahoval pouze 5 barev (černá, červená, žlutá, zelená, modrá) a značky jednoznačně identifikovaly mapovaný prvek.

Obrázek 2: Značkový klíč pro mapy rozvojového potenciálu obce

občanská vybavenost	výbavení pro CR	dopravní infrastruktura	technická infrastruktura	zeleň v sídle	ostatní
škola (doplnit jaký typ) (řad vč. úředních hodin)		zastávka BUS (doplnit frekvenci spojů, přístřešek?) zastávka MHD (doplnit frekvenci spojů, přístřešek?)	odpadkový koš nádobky na separovaný odpad (upřesnit typy)	travnaté plochy, udržované (kosené), hřiště, dětské hřiště soliterní větší strom (druh, stář) průměr nad 80 cm	brownfield (vč. typu) suburbánní typ výstavby
pošta (vč. otvírací doby)		zastávka ČD (doplnit frekvenci spojů) veřejná parkovací místa (kolik, zpoplatněná?)	Sběrný dvůr či jiné zařízení na odpad technická opatření na vod. tocích (plochách)	předzahrádky u domů a staveb (ne předzahrádky před hospodou) květinové záhony a výzdoba obce	
obchod (doplnit otvírací dobu)		vyhrazená parkovací místa (kolik)		keře vysazené, kultivované, doprovodné	
hospoda, kde se nevaří (doplnit otvírací dobu)		neoficiální parkování (pro kolik aut?)		řínová stromofauna - aleje	
hospoda, restaurace s jídelnem (doplnit otvírací dobu) vč. předzahrádky				veřejný (solovřejný) park, zahrada, sad	
dětské hřiště		chodník x chybějící chodník		Památný, strom, alej, skupina, strom vhodný k ochraně	
hřiště pro dospělé (např. posilovna)		cyklostezka, cyklotrasa, stojany pro cyklisty a kolik a s čím		historická zahrada nebo sad (farmi, obecní, apod.)	
sportoviště		příčné prahy nebo jiná zpomalovadla			
kostel, hřbitov, kaple, zvonice, mlýn, křížky malé/velké - Boží muka		lavice, kryté posezení pro poutníky		zajímavá výsadba, scénérie, zahrada	
historický objekt (upřesnit)		čerpací stanice PHM (otvírací doba)			
zdravotnická zařízení (upřesnit jaci lékaři + ordinární hodiny)			požární nádrž		
pož. zbrojnice		pěší turistické trasy	Potenciální nebezpečné místo		

Zdroj vlastní

V rámci mapovacích prací byla na základě výše uvedeného jednotného klíče vytvořena pro každou obec mapa rozvojového potenciálu obce. Jako příklad uvádíme mapu obce Illmitz.

Obrázek 3: Mapa rozvojového potenciálu obce Illmitz

Zdroj: vlastní zpracování

3. Rozvojový potenciál mapovaných obcí

Pro zjišťování rozvojového potenciálu vybraných obcí byli studenti rozděleni do skupin po 3-5 výzkumnících. Každá skupina nejprve provedla screening informací o obci dostupný z veřejných zdrojů, zejména z internetových stránek regionu a obce samé. Zjištěné údaje studenti zaznamenávali do předem připraveného formuláře, který byl rozdělen na následující části: 1) *Základní informace o obci* s podsekcemi: základní údaje, historický vývoj obce, bydlení a bytová zástavba, pracovní příležitosti - výroba/zemědělství, občanská vybavenost, vybavení pro cestovní ruch, dopravní infrastruktura, technická infrastruktura, zeleň v sídle a ostatní např. brownfields. 2) *SWOT analýza* a 3) *Návrh rozvojových opatření*. V rámci terénního cvičení byl stanoven tzv. „mapovací den“, a to konkrétně 21. 6. 2018, kdy studenti prováděli standardní urbanistické průzkumy tj. pěšky procházeli územím obce v době 9 -17 hodin a do předpřipraveného formuláře a mapy (viz výše) zaznamenávali stav jednotlivých funkčních složek v obci, porovnávali reálnou situaci s obrazem obce, který měli předem připravený z její (převážně internetové) prezentace a vyhodnocovali rozvojové problémy a další potenciál. Veškerá svá mapování a postřehy zároveň důkladně fotodokumentovali. Následně studenti data sumarizovali, jak v mapové části (finální mapa každé obce byla zpracována v rámci následujícího času v rámci terénního cvičení), tak i v části textové, kde se zejména soustředili na skupinové vytvoření SWOT analýzy a návrhu možných rozvojových opatření. Součástí terénního cvičení byla i prezentace výsledků mapování, představení SWOT analýzy a navržených rozvojových opatření. Jednotlivé skupiny pak vedly diskusi o stavu a možnostech obce jak mezi sebou, tak i s přítomnými akademickými pracovníky. Na základě zjištěných informací a po korekci v rámci společné odborné diskuse pak jednotlivé skupiny dopracovaly úplnou zprávu o stavu a možnostech rozvoje jimi zpracovávané obce formou „seminární práce“ cca ve 14-ti denním horizontu. Tyto seminární práce se pak staly podkladem pro níže uvedený souhrn stavu a rozvojového potenciálu mapovaného území.

3.1. Illmitz

Základní informace o obci

Bytová zástavba se sestává z převážně dvoupodlažních rodinných domů a činžovních domů. V centru města, zejména okolo pěší zóny je zástavba až třípodlažní a domy mají v přízemí nebytové jednotky s obchody či službami. V centru i širším centru města spolu jednotlivé domy sousedí a vytváří jednolitou zástavbu se zahradami a dvorky do zadní části pozemku, dále od ulice. V okrajových částech města je bytová zástavba již rozvolněná se samostatně stojícími rodinnými domky a zahradami okolo celého domu. Město je ušetřeno výstavby moderních bytových či velkých panelových domů. V jižní a severní části města je patrná nová okrajová suburbánní zástavba, tvořena rodinnými domy. V nové zástavbě je nedostatečná občanská vybavenost. Zcela chybí malé obchody, služby a restaurace. Lze zde nalézt pouze malá dětská hřiště. V jižní části Illmitzu, kde je suburbánní zástavba rodinných domků smíchána se začínajícími zemědělskými areály a vinařstvími, absentují v některých okrajových částech i chodníčky. Kromě tradičního zemědělství se jednou z rozhodujících oblastí ekonomiky Illmitzu a celé zdejší spolkové země v posledních letech staly služby, zejména ve sféře cestovního ruchu. (illmitz.co.at, gemeinde-illmitz.at)

Návrh rozvojových opatření

Město Illmitz má určitě potenciál v rozvoji cestovního ruchu. Cílem města by měl být další rozvoj kulturního, sportovního a společenského života. Kraj Burgenland je protkán cyklostezkami a samo město nabízí několik možností ubytování. Do budoucna by bylo dobré se zaměřit na rozvoj služeb pro návštěvníky a jejich lepší informovanost a využít i toho, že zde

sídlí informační a prezentační centrum NP Neusiedler See – Seewinkel, které je velkým magnetem. Návštěvníkům může město nabídnout celou řadu zajímavostí, neboť Illmitz je součástí největší vinařské oblasti Rakouska, kde se pěstuje réva pro přívlastková vína. Zvážit by se proto měla možnost zbudování vinné stezky, vzhledem k pěstování kvalitní révy a velkému počtu vinoték i malých místních vinařství. Dále je možné zbudovat odpočinkovou zónu/odpočinkové místo pro cyklisty s informační tabulí o místních možnostech a/nebo více cílit na potenciál možnosti koupání a odpočinku u jezera, možnost přepravy na protější břeh do města Mörbisch. Doprava do místního přístavu na jezeře (trajektu pro cyklisty) a k ptačím vybaveným lokalitám a na různé stezky parku je zde dobře organizována a v sezóně je na hranici únosného využití struktur. Preferována je tu zejména cyklodoprava a elektromobily.

3.2. Fertöd - Sarród

Základní informace o obci

V obou obcích jsou převážně solitérní venkovské domy s předzahrádkou. V centru obce Sarród se jedná o starší zástavbu a některé historicky cenné objekty tradičních „bílých domků“. V centru obce Fertöd jsou patrové řadové domy s komerčními prostory v přízemí. V obci Fertöd – části Süttör jsou převážně tradiční venkovské domy, pouze v ulicích za kostelem sv. Ondřeje se nacházejí bytové a panelové domy. Na zaměstnanost v regionu má významný vliv blízkost Rakouska. V oblasti pracují v obchodech převážně starší lidé bez větší znalosti cizích jazyků. Naopak v příhraničních rakouských městech jsme zaznamenali mladší zaměstnance mluvící německy s maďarským přízvukem. Významným poskytovatelem pracovních příležitostí je zámek Esterházy, který nabízí pracovní příležitosti v oblasti turistického ruchu, péče o zahrady a parky, ostrahu a průvodcovství. Součástí zámku je 4 hvězdičkový hotel, který taktéž skýtá další pracovní příležitosti. Na území obce Sarród je nižší koncentrace občanské vybavenosti. Obyvatelé mají možnost využívání občanské vybavenosti v sousedním Fertödu. Díky příhodné poloze v blízkosti Národního parku Neziderské jezero je místo turisticky vyhledávanou lokalitou, a to zejména ornitology, protože břehy jezera zarostlé rákosem nabízí hnízdění pro mnoho druhů vodních ptáků. Pro cyklisty, kteří netouží po extrémních výkonech, jsou atraktivní převážně rovinaté cyklostezky kolem jezera a s nimi spojené cyklostezky. (fertod.hu, sopron.hu a eszterhaza.hu)

Návrh rozvojových opatření

Obci by jistě prospěl příliv zahraničních investic a dotací, stejně tak jako vyšší propagace lokalit a atraktivita ve vztahu k ochraně krajiny a přírody, a zvýšení kvality v informovanosti a prezentaci parku – např. interaktivní prvky v centrále národního parku (nevyužitá je celkově i idea Zeleného pásu a jeho návazností, stejně jako prezentační možnosti v budově správy parku. Potřebná by rovněž byla revitalizace několika vyčnívajících brownfieldů v oblasti okolí zámku Esterházy. Vhodná by byla i výstavba polikliniky a léčebny dlouhodobě nemocných s potenciálem získání zahraniční klientely stejně tak jako propagace lokálních „lidových“ trhů na podporu cestovního ruchu a propagace místních specialit (klobásy, papriky, vína, apod.). Z hlediska rozvoje lidských zdrojů by byla vhodná výuka evropsky významných jazyků pro účely dalšího rozvoje turismu v souvislosti s cestovním ruchem (angličtina, němčina). V oblasti infrastruktury pak doplnění silničních komunikací nebo cyklostezek, v místech, kde v současnosti chybí. Z urbanistického hlediska chybí koncepční řešení umístění cyklostojanů, odpadkových košů, informačních tabulí, turistických a cyklistických značení, které by rovněž bylo vhodné zlepšit. Prezentačně je zde potlačena zmínka o železné oponě a následném vzniku Zeleného pásu.

3.3. Hegykö

Základní informace o obci

Na území obce Hegykö se nachází především rodinné domy. Nejčastější zástavbu představují jednopatrové domy a domy s přízemní konstrukcí. Obec spolupracuje se zemědělským družstvem, jehož hlavním profilem je chov hospodářských zvířat a pěstování rostlin, jedná se například o kukuřici, celer, okurky a cibuli. Mezi další pracovní příležitosti v obci patří uplatnění ve službách provozovaných obcí, v nedaleké mateřské nebo základní škole, v knihovně, na obecním úřadě nebo na poště, jejíž součástí je také malé infocentrum. V obci se nachází mnoho provozoven služeb souvisejících s lázeňstvím – místními lázněmi. Jedná se například o salóny krásy, kadeřnictví nebo thajské masáže. Jako jedna z největších možností pracovního uplatnění se jeví především areál lázní, kde jsou stravovací, ubytovací zařízení a kemping s ním potřeba kuchařů a číšníků. Dále jsou potřeba také technické, úklidové, administrativní a provozní pozice související s chodem a údržbou lázní. Součástí lázní je plavecký bazén (3x), provozování šaten, restaurace, okénka s občerstvením, prodejna oblečení (šaty, sukně, halenky, plavky) a nabídka kvalifikovaných masérských služeb, kde se lze pracovně uplatnit. Další významnou pracovní příležitostí v obci je provozovna místní palírny. Hegykö disponuje odpovídající úrovní občanské vybavenosti na celém území obce. Cestovní ruch tvoří každodenní součást dění uvnitř obce Hegykö a soustřeďuje se především na lázeňství, ubytování a cykloturistiku. Oblast lázeňství se v obci soustředí na lázně Sára Termál, kde je možné celoroční koupání v termální vodě. (hegyko.hu, saratermal.hu)

Návrh rozvojových opatření

Perfektní příležitost pro další rozvoj obce, zviditelnění regionální historie a zvýšení objemu turistické pozornosti představuje revitalizace brownfieldu, který ztělesňuje chátrající budova bývalé školy nacházející se v těsné blízkosti kostela u hlavní ulice. Vzhledem k historii koexistence římské a keltské civilizace v okolí obce Hegykö se nabízí možnost rekonstrukce zmíněného objektu a jeho znovuvyužití jako muzea a naučného centra. Historie střetu římské a keltské kultury není v bezprostřední blízkosti propagována a dostupných informací je i na internetu minimum. Centrum pro zprostředkování informací o keltském a římském osídlení oblasti by mohl podnítit nejenom cestovní ruch, ale i kulturně historický význam místa v regionu.

V obci je v minimální míře využívána solární energie u soukromých objektů. Díky termálním pramenům je však v Hegykö možno využít geotermální energie. Obec by mohla využít existující rozvody potrubí pro vedení termálních pramenů a používat teplo jako další zdroj energie. Zamezilo by se tak i zbytečnému vynakládání zdrojů na ochlazování horkých pramenů a ztrátě tepelné energie. V letošním roce začala maďarská vláda poskytovat dotace na využívání tohoto typu energie soukromým subjektům. Obec jako veřejný objekt by mohla využívání geotermální energie spolufinancovat například z evropských fondů pro regionální rozvoj.

V současnosti je lázeňský cestovní ruch Hegykö zaměřen především na rakouskou klientelu a domácí obyvatelstvo. Pro turisty neznalé maďarštiny nebo němčiny je celkem obtížné najít základní informace o lázeňském středisku. Bylo by vhodné, aby se alespoň lázně otevřely možnosti návštěv širšího spektra hostů a poskytly své propagační materiály ve větším množství jazyků. V zázemí lázní měl vzniknout ubytovací apartmánový komplex, myšlenka zůstala naplněna jen zčásti a developerský projekt ztroskotat na nedostatku klientely.

3.4. Frauenkirchen

Základní informace o obci

Zástavba města sestává z rodinných domů, které mají převážně 2 podlaží. Nej hustější zástavba se nachází v blízkosti centra. V jihozápadní části města je patrná nová zástavba, kterou tvoří rodinné domy. Jedná se o klasickou formu suburbanizace, kdy se jednotlivé domy rozšiřují do zemědělské plochy. Tyto rodinné domy jsou nové, dům má svou zahrádku uvnitř prostoru ohraničenou ploty, zelení a předzahrádkami. Prostory zeleně jak v rámci obydli, tak v jeho okolí jsou velmi udržované.

Frauenkirchen patří mezi města s rozsáhlým komerčním a obchodním vybavením. Jedná se o spádovou obec okolních menších městeček. Nejrozšířenější je v místě plošné zemědělství, které je velmi specifické a tvoří páteř pracovních příležitostí, zejména vinařství. Významnou část pracovních příležitostí tvoří turismus a cestovní ruch. S tímto jsou spojeny pracovní příležitosti různé ubytovací a gastronomické služby, které město poskytuje v hojném množství, velmi rozšířené je zde poskytování privátních ubytování v soukromí.

Občanská vybavenost města Frauenkirchen je na velmi dobré úrovni. Podél pěších zón se nacházejí drobné obchody se širokou nabídkou sortimentu od prodejny obuvi, oděvů, přes prodejnu elektra, bicyklů, spotřebního zboží aj. Největší koncentrace obchodů nadnárodních řetězců je soustředěna do obchodní zóny na okraji města. Nelze zde opominout barokní klášter v Frauenkirchen s Golgotou a dalším historickým vybavením, kde začíná pěší zóna městečkem. (Kapeller, Romako, 2015, burgenland.org.at, neusiedlersee.com)

Návrh rozvojových opatření

Dle výsledků průzkumu obce by bylo vhodné se zaměřit na některá témata, která by mohla podpořit příznivý rozvoj obce. Jde zejména o lepší informovanost a propagaci místních nových termálních lázní (lepší, především a výraznější značení), návštěvník po příjezdu do města musí získat informaci o přítomnosti a službách nedalekých lázní. V tomto případě by mohly spolupracovat obce mezi sebou a sdílet ubytovací kapacity, informační centra (- tabule s fotografiemi, brožury, prospekty, aj.). Dále by bylo vhodné zlepšit vybavení odpadkovými koši po celé obci, vybudovat cyklostezky a kultivované pěší spojení města s lázněmi (cyklostezka je převážně vedena podél hlavní komunikace z obce na jih, nikoli však k přímo k lázním) a poskytnout návštěvníkům více informací z historického vývoje a zrekonstruovat původní sportovní areál, který v současné podobě chátrá. Nedílnou součástí rozvoje obce by mělo být i obnovení lázeňské kultury také ve městě (např. vodní zdroj v centru), město je během dne „rozpálené“, mohlo by se zde vybudovat více odpočinkových stinných ploch se zdrojem minerální vody (pítka). Bylo by příhodné rehabilitovat podobu lázeňského města - jediného na rakouské straně Neziderského jezera.

3.5. Mörbisch am See

Základní informace o obci

Mörbisch am See se rozkládá na mírně zvlněném terénu, zástavbu tvoří kompaktní sídla venkovského typu. Původním tvarem obce byla ulicovka, došlo však k rozšíření na hustší síť převážně pravoúhlých ulic. Hlavní ulicí je Hauptstrasse, která je po celé své délce lemována upravenými rodinnými domy se světlými fasádami. Na tuto ulici přiléhají malé boční uličky, které jsou dlážděné a místní obyvatelé zde mají zařízené posezení a soukromé klidové zázemí. Převládá zemědělské využití půdy, zejména v oblasti vinařství. Tento fakt se promítá i ve znaku obce v podobě rostliny vinné révy, která porůstá věž kostela.

Další pracovní příležitosti se vyskytují v oblasti služeb, které se soustředí zejména do centra obce, nejvíce kolem hlavní ulice Hauptstrasse. Jedná se o kadeřnické a kosmetické služby,

kavárny, penziony, potraviny, drobné obchody s oblečením, vinné sklípky, květinářství, služby v pohřebnictví, hotely. Služby se soustředí především na turistický ruch. V samotném centru obce je velice dobře vybavené obecní informační centrum, kde jsou poskytovány mapy a materiály obce a z jejího blízkého okolí. V obci je přítomna veškerá potřebná občanská vybavenost - obecní úřad, informační centrum, policejní stanice, pekárna, prodejna potravin, řeznictví, specializované prodejny s vinařskými potřebami, lékárna, pošta. Obci dominuje frekventovaný jezerní přístav, který je využíván především pro turisty. Pro místní obyvatele přístav představuje především pracovní příležitosti. (burgenland.info, moerbischamsee.at)

Návrh rozvojových opatření

Do budoucna by obec mohla zavést pravidelnou kyvadlovou dopravu s ekovláčkem (momentálně diesel bus-vlak) na trase Maďarsko – Rakousko, ke které by byly dostatečné informační cedule. Obecně by se obec mohla zlepšit v informovanosti – rozšíření ukazatelů, informačních tabulí, vícejazyčných brožur a map, apod.

V obci se nachází volně zasíťované pozemky, které by mohly být využity k rozšíření zástavby, ať už k bydlení nebo dalším službám.

Další návrh na zlepšení je v oblasti rozvoje cestovního ruchu, a to zvýšení možnosti půjčení jízdních kol. Také by mohla být zřízena hromadná kyvadlová doprava z centra Mörbische do přístavu.

3.6. Fertőrákos

Základní informace o obci

V obci Fertőrákos se objevují rodinné domky, které jsou zejména podél hlavní ulice, a mají často předzahrádky před svými domy, které jsou, vzhledově upravené. Hlavní zemědělskou činností je ve Fertőrákos vinařství. Je pestré a v podstatě totožné s rakouským Burgenlandem. Pro pěstování vína jsou ve Fertőrákos ideální podmínky: mírné klima, rozmanitost vápnitých půd, ostré Slunce, bohaté srážky, pracovitost místních občanů ve vinařství.

Ač je obec poměrně malá nachází se zde dostatek restaurací a také vinárny. Také je zde několik obchůdků a to od smíšeného zboží, tabáku, železářství až po hudební potřeby. Dále jsou zde tři obchůdky se suvenýry a některé nečekané služby (holič). Cestovní ruch je v obci Fertőrákos součástí každodenního života a velkým ekonomickým přínosem, který se neomezuje jen na památky a tradice, ale probíhají zde i koncerty vážné hudby v nově otevřeném bývalém „římském“ kamenolomu, kde se nachází památník Železné opony, naučná stezka a muzeum vývoje krajiny v Pleistocénu. Bohužel železná opona, ani Zelený pás zde nejsou více akcentovány. (fertorakos.hu)

Návrh rozvojových opatření

V obci by mělo dojít ke zlepšení - opravě a rozšíření silnic (někde i výhyben a točen), protože jsou opravdu ve špatném stavu (popraskané a nedostačující). Dále by bylo vhodné provést revitalizaci místních brownfields, což je jedna stará budova, která je dlouhodobě nevyužívaná a kde by bylo vhodné zřídit zařízení pro mladší generace, tak aby obec přitáhla mladé obyvatele z okolí a snížil se tak průměrný věk obyvatel. V obci se totiž vyskytuje zejména starší generace, původně žijící na hranici socialistického bloku do května 1989. Další možností je revitalizace staré základní školy u kostela např. na střední školu, chráněnou dílnu apod. V obci již jsou dvě základní školy, ale s ohledem na věkovou strukturu obyvatelstva se jeví jako naddimenzované. Vhodné by rovněž bylo v obci zřídit policejní stanici, pro bezpečnost lidí v obci nebo také pro turisty, kteří sem jezdí za zábavou i za sportem.

Závěr:

Jedním z cílů práce bylo zároveň i srovnání městeček a vesnic na obou stranách hranice. Na základě tohoto srovnávání byly nalezeny společné rysy, ale také některé odlišné.

Společné rysy:

- Bohatá historická tradice a kulturní vývoj
- Velké množství historických památek
- Zemědělství na velmi vysoké úrovni, zejména pěstování vinné révy
- Velké množství cyklostezek na obou stranách
- Velké množství ubytovacích a stravovacích kapacit
- Občanská vybavenost je zejména základní
- Rychlá výstavba nových rodinných domů

Rozdílné rysy:

Ze srovnání v mnoha ohledech vyplývá, že rozvinutější je rakouská strana, která oproti maďarské vykazuje následující *pozitiva*:

- Velmi propracovaná technická infrastruktura (veškeré vedení je uloženo v zemi)
- Vysoká kvalita poskytovaných služeb
- Propracované půjčovny kol a elektrokol, včetně dobíjecích stanic
- Velmi dobře zřízená informační centra včetně rozsáhlého množství turistických a informačních materiálů, včetně map, dlouhé denní otevírací doby pro veřejnost
- Celé území je velmi upravené, čisté
- Velmi dobré školské a předškolní zařízení včetně dětských hřišť, MŠ, ZŠ, SŠ, sportovní školy a pobočka ekonomické fakulty jsou významnými možnostmi v rámci vzdělávání
- Kvalitní zdravotnické zařízení, včetně domů pro seniory a velké množství soukromých lékařů
- Kvalitní sportoviště, kterých je ve městě dostatečný počet
- Velmi dobře vybudovaná a fungující obchodní a komerční zóna, která zahrnuje spoustu obchodních zařízení, komerčních a služebních center, tato zóna je umístěna na konci města mimo historickou a lázeňskou část
- Dopravní infrastruktura velmi kvalitně propracovaná, cestování bussem, vlakem, koly
- Na rozdíl od maďarské strany, cyklostezky nejsou vybudované podél silnic, ale jsou její součástí ve většině případů
- Dopravní a informační značení ve velkém počtu, velmi srozumitelné
- Třídění odpadu je na velmi vysoké úrovni, svoz se provádí většinou jednou týdně a nikde toto třídění není znatelné, veškeré třídění probíhá mimo veřejné prostory
- Velké množství ubytovacích kapacit hotel, penziony, apartmány, soukromí
- Poměrně značná výstavba nových rodinných domů – suburbanizace
- Ve městě se nenachází panelové obytné domy, pouze rodinná výstavba jedno a více generacních rodinných domů, které jsou ve většině případů 1 – 2 patrové
- Zabezpečení bezpečnosti v rámci místní a státní policie
- Okolí národního parku je velmi rozšířená a využívaná zemědělská a turistická oblast

Byla ale nalezena i negativa:

- Není dostatečné značení a informovanost o místních termálních lázních, které jsou postaveny spíše v luxurním stylu
- Nemají přímou vybudovanou cyklostezku tj. napojení z měst do lázní

- Propagace těchto lázní není dostatečná
- Na rozdíl od rozvinutých a cenově konkurenceschopných lázní na maďarské straně zde není volná WIFI
- Velké využívání přírodních zdrojů na hranici národního parku jsou rozesety stovky větrných elektráren, které poměrně značně ovlivňují ráz krajiny a ohrožují avifaunu parku. Na jedné straně environmentálně šetrná výroba elektřiny, na druhé tato výroba energie úplně mění ráz krajiny a v neposlední řadě i důsledně likviduje krajinný ráz činností těchto obřích polí větrných elektráren ve dne i v noci(!).
- Velká většina všech materiálů hlavně v rodném německém jazyce
- Nikde nejsou na silnicích zpomalovací pruhy ani jiná zpomalovací zařízení, nejsou ani v těsné blízkosti škol, školek ani sportovních hřišť.

V celkovém kontextu území přinesl výzkum studentů v terénu poměrně zajímavé výsledky a rozhodně odlišné od toho co tým připravující výzkum očekával. Jako zásadní lze spatřit, že ani jedna strana hranice na původní „Železná opona“ si neuvědomuje do důsledků handicap, který uzavření hranic na cca 33 let udělalo a také nedokáže otevření prostoru zhodnotit.

V samotném důsledku bylo Neziderské jezero pro obyvatele Rakouska „koncem světa“ a město Morbisch (přístav na jezeře na hranicích) byl posledním akceptovatelným místem k návštěvě. Oblast tedy byla po dlouhá léta víceméně uzavřenou lázeňskou a sportovní enklávou, kde projížďku po spodní-j jižním okraji jezera nahrazovala loď do Ilmitzu. Skutečně zde fungovala jakási hráz socialismu.

Na druhou stranu v Maďarsku oblasti podle jezera a Ráába kanál byly spíše vojensko-politickými enklávami pro stokrát prověřené soudruhy a nikoliv místem pro návštěvníky, navíc ještě přírody. Po pádu železné opony se část oblasti vysídlila a revitalizovala a dosídlovala jen pomalu. První skutečně přeshraniční cyklostezka začala fungovat až v letech 2013-2014, kdy se propojila přes pole, železniční trať a kanál Rakouská síť s Maďarskou. Ožívání pamětihodností škol většinou ruku v ruce s rozpadem jiných struktur (kasino a Naturkemping u Fertodu). Nebylo jasné kdo je nositelem turismu a jak se mají nastavit služby a tento stav i přes lokální zdražování trvá dodnes.

Sečteno podtrženo, obyvatelstvo obou stran je bohužel poněkud dezorientováno otevřenými hranicemi a proto přistupuje k cestování a poznávání protější strany s rezervou a se zistnými úmysly. Jde tedy zejména o práci a dovoz materiálu a zboží nebo služeb z jedné strany na druhou a poznávání krás obou stran se věnují zejména hosté z větší vzdálenosti – Holanďané, východní Němci, Rakušané z jiných regionů a nebo Češi a Slováci, případně i Poláci, kteří levné lázně už objevili. Paradoxně se tedy rozrůstají přímé služby a nikoliv servis spojený s přírodou a parky. Zelený pás Evropou v území není vůbec dobře nebo jinak prezentován a místní Rakušané se o dění mimo svou obec příliš nezajímají. Lázně St. Martin ve Frauenkirchen jsou působivé, ale snobské a nemají přímou dopravu do Vídně, proto jejich navštěvovanost klesá a není jasná jejich transformace na jinou klientelu, jako např. Laa ad. Thaya, kde došlo k přizpůsobení nabídky.

Ukázalo se tedy, že i 29 let po pádu železné opony tato pomyslná hranice nepadla a otevření hranic samo zázrak nezpůsobí, zásadním je budování přeshraničních společenských komunit, společná práce na obou regionech a to se zřejmě příliš nepovedlo.

Použité zdroje:

BUZAN, Tony. *Mentální mapování*. 2007. Vyd. 1. Praha: Portál, 165 s. ISBN 978-80-7367-200-3

Esterházy-kastély [online]. Maďarsko [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.eszterhaza.hu/sk/galeria>

Fertöd [online] Fertöd [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.fertod.hu/>
Frauenkirchen Burgenland.info [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://burgenland.org.at>

Fertörákos [online] Fertörákos [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.fertorakos.hu>

Hegykö [online] Hegykö [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <https://hegyko.hu/hegyko/hegyko-tortenelme>

Informační web města Illmitz. *Informace pro turisty* [online]. [citováno 2018-07-18]. Dostupné z: https://www.illmitz.co.at/fileadmin/redaktion/downloads/sonstige/gaesteinformation_2018.pdf

KAPELLER Vera, ROMAČO, Marlene. *Po stopách minulosti v pohraničnej oblasti severný Burgenland a Bratislava, vily hrady zámky*, Inštitút pre výzkum mesta a regiónu, Rakúska akadémia vied Viedeň 2015

Mörbisch am See [online].Burgenland.info [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <https://www.burgenland.info/hu/ort/46/moerbisch-am-see.html>,

43

Mörbisch am See [online] © 2018 Tourist Information Mörbisch [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <https://moerbischamsee.at/home-en.html>

NATIONALPARK NEUSIEDLER SEE – SEEWINKEL, NATIONALPARK HISTORY [online] [cit. 2012-04-25] Dostupné z: <http://www.nationalpark-neusiedlersee-seewinkel.at/en/dernationalpark/entstehungnp.html>

Oficiální stránky města Illmitz. [online] Illmitz [citováno 2018-07-18]. Dostupné z: <https://www.gemeinde-illmitz.at/>

PÁNEK Jiří a PÁSZTO, Vít. *Pocitové mapy v plánování měst a regionů* in Regionální rozvoj mezi teorií a praxí (4)2016, str. 48-63 [online] [cit. 28.6.2017] Dostupné z: http://www.regionálnirozvoj.eu/sites/regionalnirozvoj.eu/files/2016_04_cele_cislo.pdf

RAPANT, Petr. *Družicové polohové systémy* [online]. 1. vyd. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2002 [cit. 2008-08-23]. ISBN 80-248-0124-8 Dostupné z: http://gis.vsb.cz/Publikace/Knizni_Publikace/DNS_GPS/DNS_GPS.pdf

RWeait [online] OSM Foundation, 12.9. 2012 [cit. 21.11.2018] <https://blog.openstreetmap.org/2012/09/12/openstreetmap-data-license-is-odbl/>

Sára termál [online] Sára termál [cit. 2018-07-05]. Dostupné z: <http://www.sarathermal.hu/szallas-szallashelyek>

Sopron régió [online]. Sopron [cit. 2018-07-05]. Dostupné z:
<http://turizmus.sopron.hu/en/issues/>

St. Martins. Therme Lodge [online] St. Martins [cit. 2018-07-05]. Dostupné z:
<http://www.stmartins.at>

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a PONDĚLÍČEK, Michael. *Metodika vyhodnocování udržitelného využití území pro potřeby územního plánování* [online]. Vyd. 1. Hradec Králové: Civitas per populi, 2012, 72 s. [cit. 2017-03-28]. ISBN 978-80-904671-9-4. Dostupné z :
www.civitas-group.cz/soubory/Metodika_RURU_a_VURU_F_web.pdf

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra, PONDĚLÍČEK Michael. Možnosti rozvoje specifického území matečnického Krasu ve Slovinsku in *Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Region v rozvoji společnosti 2017*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017. Str. 869-877

Urlaub am Neusiedler See [online].Burgerland.info [cit. 2018-07-05]. Dostupné z:
<https://www.neusiedlersee.com/>

Ústav územního rozvoje. *Pořizování aktualizací územně analytických podkladů obcí a krajů*. 2016-09-08 online [cit. 2016-03-06]. Dostupné z : http://www.mmr.cz/getmedia/32b39c20-74b5-4134-a56f-dd3275623108/2016_V_09_Metodika-UAP.pdf?ext=.pdf

Ústav územního rozvoje. *Principy a pravidla územního plánování*. 2017-02-21 online [cit. 2017-03-01]. Dostupné z : <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/pap-komplet-pro-tisk-2017.pdf>

Autoři mapování jednotlivých částí:

Illmitz: Bc. Pavla Nováčková, Bc. Kateřina Hamouzová a Bc.Radomír Němeček
Fertőd – Sarród: Bc. Dita Eyblová, Bc. Marion Lipoldová, Aneta Jurčíková, Bc. Kristýna Stupková
Hegykö: Bc. Michaela Kalčíková, Bc. Jana Kostková, Bc. Ludmila Křikavová, Alžběta Vítová
Frauenkirchen: Bc. Lenka Baštová, Bc. Irena Malíková, Bc. Beáta Hanousková
Mörbisch am See: Bc. Veronika Doušková, Bc. Radek Frola, Bc. Miroslav Novotný, Bc. Lenka Pešková, Bc. Kristýna Richterová
Fertőrákos: Bc. Daniela Zamrzlová, DiS, Barbora Jirasová, Sandra Šilerová, Tereza Janklová

STRATEGICKÝ PLÁN OBCE RUDNÁ A JEHO VLIV NA BEZPEČNOST SÍDLA

STRATEGIC PLAN OF RUDNÁ TOWN AND ITS EFFECT ON SECURITY OF THE SETTLEMENT

Bc. Jakub Ryšavý

Katedra regionálního rozvoje. Institut regionálního rozvoje.
Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS, Lindnerova 575/1, Praha 8
jakub.rysavy@abmis.cz

Klíčová slova:

strategický plán, rizika, hrozby, bezpečnost, analýza rizik, metoda PNH, Rudná

Key words:

strategic plan, risks, threats, safety, risk analysis, PNH method, Rudná

Abstrakt:

Cílem práce bylo je identifikovat prostřednictvím upravené bodové polo-kvantitativní metody „PNH“ bezpečnostní rizika a krizové situace na vybraném příkladu obce Rudná. Dále ověřit smysl přijatých opatření ze strategického plánu. Následně jsou zde uvedena přijatá opatření na základě strategického plánu, jsou zde analyzovány relevantní hrozby a identifikace rizik, která z nich pramení. Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část je zaměřena na popis základních pojmů a popis problematiky, která úzce souvisí s analýzou rizik či strategickým plánováním. V praktické části jsou definovány hrozby s následným vyhodnocením nebezpečí na základě vybrané metody. Město Rudná se dle zjištění na základě vybrané metody jeví jako bezpečné místo vhodné pro žití a vybranou metodu lze doporučit pro případná další šetření obdobných situací v dalších městech a obcích.

Abstract:

The aim of the work was to identify the security risks and crisis situations on a selected example of municipality Rudná through the modified point-quantitative method "PNH". Then, to verify the meaning of the measures taken from the strategic plan. Subsequently, the actions taken on the basis of the strategic plan are presented, the relevant threats and the identification of the risks that arise from them are analyzed here. The thesis is divided into two parts - theoretical and practical. The theoretical part is focused on the description of basic concepts and the description of the problems, which are closely related to the risk analysis or strategic planning. In the practical part, threats are defined with a subsequent hazard assessment based on the chosen method. Based on the chosen method, the municipality Rudná appears to be a safe place suitable for living and the selected method can be recommended for possible further investigation of similar situations in other towns and municipalities

Úvod

Pojem plánování je obecně definován jako stanovení budoucího stavu a cest k jeho dosažení. Plánování komplexnějšího systému je poměrně obtížné a pro tyto rozsáhlejší celky jako jsou města či regiony je kladen důraz na strategické plánování. Strategické plánování je usměrňovací proces. Jedná se o dlouhodobý proces určité činnosti či oblasti hledící do budoucnosti.

V našich životech i v životě sídel mohou nastat různé situace a také mimořádné události. Mezi tyto situace či události můžeme zařadit živelné pohromy jako je např. zemětřesení, požár, povodeň, sněhové kalamity, sesuvy půdy či atmosférické pohromy. Mimo tyto živelné pohromy se můžou v mimořádných situacích vyskytnout také havárie s únikem nebezpečných látek (např. únik nafty z autonehody do místního potoka), radiační havárie či únik plynu a jiné mimořádné situace. Tyto situace mohou mít významný vliv na lidský život, zdraví a majetek obyvatel. S těmito událostmi se lidé musí vypořádat a musí na ně být připraveni, protože nemůže být překvapen ten, kdo je připraven. Tento typ situací řeší analýza rizik.

Metody analýzy rizik jsou nástrojem jejich poznání. Podle získaných výsledků jsou následně akceptována opatření k jejich minimalizaci.

Cílem práce bylo identifikovat bezpečnostní rizika a krizové situace, které mohou nastat na vybraném území a současně zhodnotit relevantnost nastavení strategických dokumentů z hlediska zajištění bezpečnosti. Pro tuto práci je jako případová studie vybráno území obce Rudná.

Práce je založena na metodě analýza textu v kombinaci s metodou kvantitativního výzkumu a jednoduchou polo-quantitativní metodou „PNH“. Práce bude vycházet ze SWOT analýzy Plánu rozvoje města Rudná 2016-2020, identifikovat potencionální rizika a míru těchto rizik. Identifikované rizika budou následně zhodnoceny a porovnány s nastavenými opatřeními.

1. Analýza rizik

Analýza rizik je základním procesem managementu rizika. Jedná se o řízení fluidní situace, proces ostražitého rozhodování. Jde o plánování pro všechny eventuality – kladení otázek „co kdyby“. (Šefčík, 2009, Nolan, 2012) Lze tedy říci, že analýza rizik slouží k identifikaci, řízení a omezování potencionálních rizik.

1.1. Hrozby a ohrožení

Základem pro analýzu hrozeb je definovat a rozdělit jednotlivé hrozby. Touto problematikou se mj. zabýval Antušák (2009), který hrozby označuje za věčné, tj. ty, které představují velmi obsáhlý komplex hrozeb přírodního, antropogenního a sociálního charakteru.

Dle Antušáka (2009) se přírodní hrozby mohou vyskytnout kdekoli, ať už se jedná o obec, firmu či volnou přírodu. Mezi základní skupiny zdrojů přírodních patří extrémní počasí, tektonická činnost, nákazy a jiná přírodní ohrožení.

Antropogenní hrozby pak souvisejí s činností člověka v porovnání s přírodními hrozbami. Výroba užitných hodnot jako je energie či zboží s sebou přináší i hrozby vzniku mimořádných událostí, havárií a katastrof. (Antušák, 2009)

Podkategorie antropogenních hrozeb se rozděluje do následujících skupin:

„Technogenní hrozby zpravidla představují provozní mimořádné události, havárie a katastrofy spojené s infrastrukturou.“

„Ekologické hrozby představují mimořádné události, havárie a katastrofy, které způsobují poškození životního prostředí.“

„Agrogenní hrozby představují mimořádné události, havárie, katastrofy, které mohou být způsobené v souvislosti záboru půdy, monokulturního zemědělství, použití chemických prostředků, v důsledku poruch látkové výměny apod.“

„Sociogenní hrozby představují specifické společenské, sociální a ekonomické jevy (mimořádné události, havárie a katastrofy), které ve svém důsledku mohou vyústit do vnitrostátních krizí ekonomického či bezpečnostního charakteru.“ (Antušák, 2009)

Sociální, společenské a ekonomické hrozby jsou hrozby, které ve svých důsledcích mohou ohrozit bezpečnost jednotlivce, rodiny, organizace, státu či aliance. Podle stupně nebezpečnosti a ničivosti mohou mít formu *nevojenských ohrožení* (např. některé formy ekonomických hrozeb, či lehčí formy sociálních nepokojů, apod.), formy *bezpečnostních (mezinárodních, vnějších a vnitřních) ohrožení*, či dokonce vojenských forem ohrožení.“ (Antušák, 2009)

1.2. Metody analýzy rizik

Problematika analýzy rizik je poměrně rozsáhlá záležitost a nelze jednoznačně určit univerzální metodu pro řešení. Vhodnou metodou, respektive optimální metodou pro řešení mimořádných událostí či krizových situací slouží především metody kombinované v určitých částech.

Metod analýzy rizik tedy existuje mnoho (viz např. Procházková, 2011) a metody se dají různě kombinovat, nelze říci, že pro každou řešenou situaci jsou použitelné všechny výše zmíněné metody. Práce z minulých let s obdobnou problematikou řešily též analýzy rizik. Například práce Vránové (2016.) praktikovala metodu What If nebo práce Čonky (2016) řešila kombinaci metod expertních odhadů, pozorování a sběru informací. Z výše uvedených důvodů byla pro potřeby této práce vybrána metoda odlišná, která dosud nebyla na obdobné téma zkoumána, a to jednoduchá polo-kvantitativní metoda „PNH“.

47

2. Polo-kvantitativní metoda „PNH“

Jak již bylo zmíněno výše, na každé definování rizik se používá odlišná metoda analýzy rizik. Jednoduchá bodová polo-kvantitativní metoda „PNH“ vyhodnocuje riziko ze tří složek:

- Pravděpodobnost vzniku (P)
- Pravděpodobnost následků (N)
- Závažnost a názor hodnotitelů (H)

Výstupem veličin P, N a H je míra rizika (mR).

Pro pravděpodobnost vzniku a existence nebezpečí (P), které může potencionálně nastat, je stanovena stupnice odhadu pravděpodobnosti vzestupně a nabývá hodnot 1 – 5. V této složce je zahrnuta míra, úroveň a kritéria nebezpečí a ohrožení pro jednotlivé sledované jevy.

Tabulka 1: *Pravděpodobnost vzniku a existence nebezpečí (P)*

Nahodilá	1
Nepravděpodobná	2
Pravděpodobná	3
Velmi pravděpodobná	4
Trvalá	5

Zdroj: Rizika a jejich analýza, 2006

Pro možné následky ohrožení (N), které mohou potencionálně nastat, je stanovena stupnice hodnot seřazená vzestupně a nabývající hodnot 1 – 5.

Tabulka 2: *Možné následky ohrožení (N)*

Poškození zdraví bez pracovní neschopnosti	1
Absenční úraz (s pracovní neschopností)	2
Vážnější úraz vyžadující hospitalizaci	3
Těžký úraz a úraz s trvalými následky	4
Smrtelný úraz	5

Zdroj: Rizika a jejich analýza, 2006

Třetí významnou složkou metodiky je názor hodnotitelů (H), který jako v předešlých případech má obdobnou stupnici hodnot, tedy 1 – 5.

Tabulka 3: *Názor hodnotitelů (H)*

Zanedbatelný vliv na míru nebezpečí a ohrožení	1
Malý vliv na míru nebezpečí a ohrožení	2
Větší, zanedbatelný vliv na míru ohrožení a nebezpečí	3
Velký významný vliv na míru ohrožení a nebezpečí	4
Více významných a nepříznivých vlivů na závažnost a následky ohrožení a nebezpečí	5

Zdroj: Rizika a jejich analýza, 2006

2.1. Vyhodnocení rizik

Veličiny **P**, **N** a **H** jsou vyhodnoceny a zapsány do uvedených sloupců na základě výše stanovených stupnic. Pro celkové hodnocení rizika je mezi jednotlivými činiteli uskutečněn součin. Výsledkem tohoto výpočtu je ukazatel míry rizika – **mR**. Vzorec pro určení míry rizika tedy vypadá následovně:

$$\mathbf{mR} = \mathbf{P} \times \mathbf{N} \times \mathbf{H}$$

Tabulka 4: Stanovení škály míry rizika

Rizikový stupeň	mR	Míra rizika
I.	> 100	Nepřijatelné riziko
II.	51 – 100	Nežádoucí riziko
III.	11 – 50	Mírné riziko
IV.	3 – 10	Akceptovatelné riziko
V.	< 3	Bezvýznamné riziko

Zdroj: Rizika a jejich analýza, 2006

Bodové rozpětí určuje naléhavost pro přijetí opatření ke snížení rizika a prioritu bezpečnostního opatření.

Zjištěné bezpečnostní opatření budou porovnány s opatřeními nastavenými expertní skupinou vyplývající ze Strategického dokumentu. Závěr práce zhodnotí, zdali zjištěné priority v opatření pokrývají ty nastavené či nikoliv.

2.2. Výchozí šablona

Jednoduchá bodová polo-kvantitativní metoda „PNH“ je stanovena výchozí metodou analýzy rizik pro zhodnocení vlivu strategického dokumentu na bezpečnostní situaci obce Rudná. Obecně psaná metodika vypadá následovně.

Tabulka 4: Obecná šablona jednoduché polo-kvantitativní metody „PNH“

DRUH ČINNOSTI	ZDROJ RIZIKA	IDENTIFIKACE NEBEZPEČÍ	VYHODNOCENÍ ZÁVAŽNOSTI RIZIKA				BEZPEČNOSTNÍ OPATŘENÍ Opatření k omezení rizika
			P	N	H	R	

Zdroj: Rizika a jejich analýza, 2006

Pro účely hodnocení bezpečnostní stránky obce byla zvolena upravená metoda, poněvadž v obecně znějícím stavu ji nelze použít.

2.3. Upravená jednoduchá polo-kvantitativní metoda „PNH“

Upravená polo-kvantitativní metoda „PNH“ bude sloužit jako řešení k vyhodnocení závažnosti rizika před nastaveným opatřením a poté vyhodnocení závažnosti rizika po realizaci nastavených opatření. Půjde tedy o dvojí vyhodnocení jednoho bezpečnostního rizika. Následné vyhodnocení bude porovnávat, zdali jsou nastavená opatření správně z hlediska bezpečnosti.

Tabulka 5: Upravená jednoduchá polo-quantitativní metoda „PNH“

BEZPEČNOSTNÍ RIZIKO	IDENTIFIKACE NEBEZPEČÍ	VYHODNOCENÍ ZÁVAŽNOSTI RIZIKA				OPATŘENÍ ZE STRATEGICKÉHO PLÁNU	VYHODNOCENÍ ZÁVAŽNOSTI RIZIKA PO REALIZACI OPATŘENÍ			
		P	N	H	R		P	N	H	R

Zdroj: vlastní zpracování

Ve sloupci „Bezpečnostní riziko“ budou vybrána vhodná data ze SWOT analýzy. Do sloupce „Identifikace nebezpečí“ bude vyhledána a doplněna vhodná antropogenní hrozba (bude využita sestavená tabulka dle Antušáka). „Vyhodnocení závažnosti rizika“ bude hodnotit situaci mírou rizika před přijatým opatřením. Do sloupce „Opatření strategického plánu“ bude vyhledáno vhodné přijaté opatření a v následném kroku proběhne „Vyhodnocení závažnosti rizika po realizaci opatření“, které bude zhodnoceno z hlediska bezpečnosti.

3. Město Rudná

Město Rudná se nachází ve Středočeském kraji, v okrese Praha-západ. Území města je tvořeno západní polovinou prstence kolem Prahy. Velmi rozmanité a rozdílné podmínky nabízí geografická severojižní orientace. Blízkost k hlavnímu městu je velkou výhodou pro obyvatele města, jelikož jsou blízko bohaté nabídky pracovních míst. Na druhé straně je zde možnost rekreačního využití. Město Rudná vznikla sjednocením dvou obcí a to Dušník a Hořelice. Statut města získala Rudná 27. října 2000, kdy dosáhla 3000 obyvatel. Nyní je počet obyvatel cca 5000. (Opleštilová, 2002)

Město Rudná leží v nadmořské výšce 387 metrů. Nejvyšším bodem je kopec Růžová s výškou 407 metrů, nejnižším bodem je místo u nučického nádraží měřící 362 metrů. Rozloha města je 819 ha a to v poměru 78,4% zemědělská půda, 0,4% lesy, 0,5% vodní plochy, 4,9% zastavěné plochy a 15,9% ostatní. Městem protéká Radotínský potok. (Opleštilová, 2002)

3.1. Strategický dokument města Rudná

Program rozvoje města je základní plánovací dokument města, který je zakotvený v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích. Jedná se o hlavní nástroj řízení rozvoje města, kdy na základě zhodnocení aktuální situace ve městě dojde k formulaci představy o jeho budoucnosti a jsou zde definovány činnosti, které by měly vést k naplnění dohodnutých představ. (Ježek, Slach a Šilhánková, 2015) Program rozvoje města je velice důležitých podkladem, který slouží k rozhodování Zastupitelstva a Rady města Rudná. (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

Program rozvoje města Rudná byl vytvořen v období od října 2015 do dubna 2016. Je zpracován na pětileté období, tedy na období 2016-2020. Rok 2020 je zde volen z důvodu konce programového období 2014 – 2020. Při tvorbě nového programového dokumentu bude tvůrce moci správně zohlednit potřeby na celoevropské i národní úrovni. V tomto směru je zcela nutné

zachovat stanovené vize města, které usměrňují rozvoj města až do roku 2030. (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

Návrhová část plánu je rozdělena do dvou podkapitol:

1. Vize a dlouhodobé cíle
2. Rozvojové oblasti, opatření a střednědobé cíle

Vizi města je:

„Město venkovského typu pro pohodové bytí a žití“.

Klíčové dlouhodobé a měřitelné mezníky jsou představeny v dlouhodobých cílech DC1. – DC6. (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

Tabulka 6: Dlouhodobé cíle 2030

DC1.	Postupně stabilizovat počet obyvatel, maximální počet pod 6000 obyvatel. <i>Ukazatele: Počet obyvatel, index stárí.</i>
DC2.	Udržet nebo zlepšit spokojenost obyvatel s životem ve městě. <i>Ukazatele: Spokojenost obyvatel s životem ve městě.</i>
DC3.	Zachovat venkovský charakter města a uchovat jeho historické hodnoty. <i>Ukazatele: Zachovaný současný urbanistický charakter města, počet tradičních akcí ve městě</i>
DC4.	Zlepšit stav krajiny – zvýšit plochy zeleně. <i>Ukazatele: Rozloha lesních ploch a trvalých travních porostů, podíl zastavěných ploch k zatravněným a zalesněným plochám.</i>
DC5.	Omezit intenzitu dopravy. <i>Ukazatele: Intenzita dopravy ve městě na obyvatele, podíl udržitelné dopravy u občanů města.</i>
DC6.	Mít zrekonstruovány všechny místní komunikace. <i>Ukazatele: Délka místních komunikací vyžadujících rekonstrukci.</i>

Zdroj: Program rozvoje města Rudná 2016-2020

4. Podklad pro hodnocení a navržená opatření

Výše zmíněné dlouhodobé cíle jsou následně zpřesněny střednědobými cíli. Tyto střednědobé cíle stanovují, čeho má být dosaženo opatřeními a konkrétními aktivitami v období 2016-2020. (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

Opatření se vztahuje k jednotlivým tématům a vymezuje prostor pro řešení problematiky v podobě souboru aktivit. Strategický dokument seskupuje opatření do pěti základních rozvojových oblastí. Definovaná opatření jsou navázána na zásobník aktivit a akční plán, který konkretizuje aktivity, které pomohou k naplnění definovaných cílů Programem rozvoje města. Základní rozvojové oblasti jsou tedy:

- A. Život v Rudné
- B. Technická infrastruktura
- C. Doprava
- D. Veřejný prostor a životní prostředí
- E. Správa města (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

Níže jsou detailně vypsány opatření a úkoly, které se vztahují k výše zmíněným rozvojovým oblastem.

A. Život v Rudné

Hlavními cíli do 2020 jsou v této rozvojové oblasti jsou:

- Rozšířit kapacity mateřské a základní školy
- Opravit stávající infrastrukturu pro volný čas
- Posílit vztah obyvatel k městu
- Zajistit dostupné sociální a zdravotní služby pro obyvatele města

Opatřeními a úkoly vztahující se k dané rozvojové oblasti jsou:

- a) Rozvoj volnočasových aktivit a podpora spolkové činnosti
 - a. Podpora spolků
 - b. Rozvoj volnočasových aktivit
 - c. Budování dětských hřišť a zázemí pro děti
 - d. Propagace místních volnočasových aktivit
- b) Uchování kulturního dědictví a tradic
 - a. Realizace tradičních akcí
 - b. Obnova zvyků a obyčejů
 - c. Zdůrazňování a propagace historie města
- c) Zkvalitňování školství
 - a. Zvýšení kapacit základní školy
 - b. Zvýšení kapacit mateřské školy
 - c. Modernizace výuky
- d) Zajištění sociálních a zdravotních služeb
 - a. Vybudování denního stacionáře
 - b. Rozšíření zdravotních služeb dostupných přímo ve městě
 - c. Spolupráce s poskytovateli sociálních služeb
 - d. Spolupráce s poskytovateli zdravotních služeb
- e) Bezpečnost obyvatel
 - a. Prevence kriminality
 - b. Řešení dopravních přestupků
 - c. Minimalizace sociálně patologických jevů (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

B. Technická infrastruktura

Hlavními cíli do 2020 jsou v této rozvojové oblasti jsou:

- Dobudovat chybějící technickou infrastrukturu v aktuálně zastavěném území města
- Zlepšit fungování odpadového hospodářství
- Připravit pozemky pro novou výstavbu

Opatřeními a úkoly vztahující se k dané rozvojové oblasti jsou:

1. Dobudování sítí a zařízení technické infrastruktury
 - a. Obnova technické infrastruktury
 - b. Sítování nových stavebních pozemků
 - c. Budování oddílné kanalizační sítě
2. Rozvoj odpadového hospodářství
 - a. Rozšíření sběrných nádob na tříděný odpad
 - b. Rozšíření kapacity sběrného místa
 - c. Zajištění čistoty ve městě
3. Obnova ostatní veřejné infrastruktury

- a. Budování a obnova ostatní veřejné infrastruktury (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

C. Doprava

Hlavními cíli do 2020 jsou v této rozvojové oblasti jsou:

- Snížit dopravní zátěž města
- Zlepšit stav silnic a stav místních komunikací
- Zlepšit podmínky pro bezpečnou cyklo dopravu
- Zlepšit podmínky pro bezpečnou dopravu pěších

Opatřeními a úkoly vztahující se k dané rozvojové oblasti jsou:

1. Řešení problémů dopravy přes město
 - a. Omezování průjezdu městem
 - b. Lobbování za vybudování přeložky silnice II/101
 - c. Spolupráce s vlastníky komunikací
 - d. Vybudování systému jednosměrných ulic
 - e. Zvýšení parkovacích ploch
2. Modernizace městské dopravní infrastruktury
 - a. Rekonstrukce místních komunikací
 - b. Koordinace rekonstrukcí místních komunikací s ohledem na obnovu technické infrastruktury
3. Budování chodníků, cyklostezek a zpevněných polních cest
 - a. Budování a rekonstrukce chodníků
 - b. Budování cyklostezek a polních cest
 - c. Zřizování oddělených pruhů pro cyklisty
 - d. Umísťování stojanů kol na vhodných místech
4. Zlepšování dopravní obslužnosti
 - a. Koordinace kapacit a frekvence autobusů s dopravci
 - b. Koordinace kapacit a frekvence vlaků s dopravci
 - c. Zatraktivňování veřejné dopravy (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

D. Veřejný prostor a životní prostředí

Hlavními cíli do 2020 v této rozvojové oblasti jsou:

- Rozšířit plochy veřejné zeleně v intravilánu města
- Rozšířit plochy veřejné zeleně v extravilánu města
- Zlepšit stav a vzhled zeleně v zastaveném území města
- Rozšířit vodní plochy na katastru města
- Zlepšit stav budov ve vlastnictví města
- Zvýšit množství ploch ve vlastnictví města důležitých pro jeho rozvoj

Opatřeními a úkoly vztahující se k dané rozvojové oblasti jsou:

1. Zlepšování vzhledu města
 - a. Revitalizace a oprava budov
 - b. Úprava veřejných prostor
2. Rozšiřování zeleně a péče o zeleně
 - a. Vyhledávání vhodných lokalit pro umístění zeleně
 - b. Motivace místních obyvatel k výsadbě stromů na svých pozemcích
 - c. Zřizování odpočinkových ploch funkční zeleně
 - d. Budování zelených pásů
3. Řešení problémů životního prostředí
 - a. Snižování hlukové zátěže
 - b. Snižování světelného znečištění

- c. Ochrana půd proti erozi
- d. Revitalizace a obnova vodních ploch (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

E. Správa města

Hlavními cíli do 2020 jsou v této rozvojové oblasti jsou:

- Aplikovat principy strategického plánování a řízení při koordinaci rozvoje města
- Zvýšit zapojení občanů do rozvoje města
- Posílit využívání meziobecní spolupráce k rozvoji města

Opatřeními a úkoly vztahující se k dané rozvojové oblasti jsou:

1. Spolupráce města s občany
 - a. Aktivní informování občanů
 - b. Zapojování občanů do diskuze
2. Fungování městského úřadu a hospodaření města
 - a. Využívání manažerských metod řízení
 - b. Zajištění personálních kapacit
 - c. Zajištění vhodných prostor
 - d. Využívání informačních technologií při řízení města
3. Rozvojová spolupráce a networking
 - a. Komunikace a plánování s okolními obcemi
 - b. Prezentace města a vytváření sítí
 - c. Spolupráce s podnikateli (Program rozvoje města Rudná 2016-2020)

Vstupní údaje pro hodnocení míry rizikovosti a tvorbu bezpečnostního opatření jsou sepsány v dokumentu srozumitelně a rozřazeny do odpovídajících skupin. V některých bodech je zřetelné, že dotazníkové šetření bylo do tvorby střednědobých cílů zahrnuto. Z přijatých opatření je patrné, že všechny zainteresované osoby a subjekty mají zájem zlepšit stav území.

54

5. Zhodnocení vlivu strategického dokumentu na bezpečnostní situaci města Rudná

Výchozím podkladem pro zhodnocení vlivu strategického dokumentu na bezpečnostní situaci města Rudná se stala SWOT analýza vybrané slabé stránky a hrozby, které budou identifikovány dle antropogenních hrozeb a bude použita upravená bodová metoda „PNH“, která bude hodnotit stav před realizací opatření a po realizaci opatření strategického plánu.

Vybranými slabými stránkami a hrozbami SWOT analýzy Programu rozvoje města Rudná 2016-2020 a tedy vstupními daty jsou:

- Intenzivní automobilová doprava
- Nedostatek zeleně v intravilánu
- Horší kvalita ovzduší, nadměrné zatížení hlukem a světelným znečištěním
- Znečištěný rybník Ďolík
- Nedostatečná kapacita sběrného místa
- Nekoordinovaný příchod nových obyvatel

5.1. Zhodnocení situace: Intenzivní automobilová doprava

První sledovanou situací a zároveň bezpečnostním rizikem je „Intenzivní automobilová doprava“. Riziko bylo klasifikováno jako „Technogenní hrozba“ a také jako „Agrogenní hrozba“.

Tabulka 7: Zhodnocení situace: Intenzivní automobilová doprava

BEZPEČ- NOSTNÍ RIZIKO	IDENTIFI- KACE NEBEZPEČ Í	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOST I RIZIKA				OPATŘENÍ ZE STRATEGICKÉH O PLÁNU	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOST I RIZIKA PO REALIZACI OPATŘENÍ			
		P	N	H	R		P	N	H	R
Intenzivní automobilová doprava	Velké dopravní katastrofy	4	5	5	100	C.1 Řešení problémů dopravy přes město	2	2	2	6
	Nadměrná emise škodlivých látek do ovzduší	5	4	5	100	C.4 Zlepšování dopravní obslužnosti	3	1	2	6

Zdroj: vlastní zpracování

Pro bezpečnostní riziko „Intenzivní automobilová doprava“ bylo zjištěno dvojí nebezpečí dle klasifikace antropogenních hrozeb.

Do první zjištěné antropogenní hrozby „Velké dopravní katastrofy“ je zahrnuta rozvojová oblast „C. Doprava“ a opatření „C.1 Řešení problémů dopravy přes město“. Přijaté opatření C.1 je zdůvodněno tím, že intenzivní automobilová doprava vzniká především náporům individuální automobilové dopravy na hlavním tahu Masarykovy ulice. Jednotlivé úkoly mají zamezit intenzivní automobilové dopravě, hlavním úkolem tohoto opatření je lobbování a vybudování předložky silnice II/101 a omezování průjezdu městem. Vyhodnocení závažnosti rizika před realizací je zhodnoceno jako „Nežádoucí riziko“ a po realizaci opatření je klasifikováno s mírou rizika jako „**Akceptovatelné riziko**“.

Do druhé zjištěné antropogenní hrozby „Nadměrná emise škodlivých látek do ovzduší“ je zahrnuta rozvojová oblast „C. Doprava“ a opatření „C.4 Zlepšování dopravní obslužnosti“. Přijaté opatření C.4 je zdůvodněno tím, že osobní automobily projíždějící skrze město negativně působí na životní prostředí a následné zatraktivnění veřejné dopravy sníží vliv na životní prostředí. Vyhodnocení závažnosti rizika před realizací je zhodnoceno jako „Nežádoucí riziko“ a po realizaci opatření je klasifikováno s mírou rizika jako „**Akceptovatelné riziko**“.

Intenzivní automobilová doprava je jedním z hlavních problémů obce Rudná a přilehlé obce Chrástany. Přes tyto lokality prochází hlavní ulice Masarykova, která vede do Prahy. V ranních a odpoledních špičkách je tato ulice téměř neprůjezdná a bez větší kolony se účastník provozu neobejde. Na obrázcích 3 a 4, které byly pořízeny v úterý v krátkých intervalech 8:11 a 8:39, je vidět, že je o velmi závažný problém a je více než nutné ho řešit. Souběžně s touto ulicí vede kousek vedle dálnice D5, kde bývají stejně jako na Masarykově ulici dopravní kongesce.

5.2. Zhodnocení situace: Nedostatek zeleně v intravilánu

Druhou sledovanou situací a zároveň bezpečnostním rizikem je „Nedostatek zeleně v intravilánu“. Riziko bylo klasifikováno jako „Ekologická hrozba“.

Tabulka 8: Zhodnocení situace: Nedostatek zeleně v intravilánu

BEZPEČ- NOSTNÍ RIZIKO	IDENTIFI- KACE NEBEZPEČÍ	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOST I RIZIKA				OPATŘENÍ ZE STRATEGICKÉH O PLÁNU	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOS TI RIZIKA PO REALIZACI OPATŘENÍ			
		P	N	H	R		P	N	H	R
Nedostatek zeleně v intravilánu	Nadměrná emise škodlivých látek do ovzduší	5	3	4	60	D.2 Rozšiřování zeleně a péče o zeleň	1	1	2	2

Zdroj: vlastní zpracování

Pro bezpečnostní riziko „Nedostatek zeleně v intravilánu“ bylo zjištěno nebezpečí dle klasifikace antropogenních hrozeb „Nadměrná emise škodlivých látek do ovzduší“. Identifikované nebezpečí spadá do rozvojové oblasti „D. Veřejný prostor a životní prostředí“ a opatření „D.2 Rozšiřování zeleně a péče o zeleň“. Přijaté opatření D.2 je zdůvodněno tím, že z pohledu kvality života ve městě bylo největším negativem uváděno nedostatečné rozmístění zeleně. Jednotlivé úkoly vyhledávají vhodné lokality pro rozmístění zeleně, budování zelených pásů, odpočinkových ploch funkční zeleně a motivují místní obyvatele k výsadbě stromů na jejich pozemcích. Vyhodnocení závažnosti rizika před realizací je zhodnoceno jako „Nežádoucí riziko“ a po realizaci opatření je klasifikováno s mírou rizika jako „**Bezvýznamné riziko**“.

Zeleň je jedním z dlouho diskutovaných témat Rudné. Jedná se o situaci, která nelze jednoduše vyřešit a důvodem je nedostatek volných ploch. Hlavně v okolí ulic s intenzivní dopravou chybí spousta zeleně a většina ploch zabírá beton či asfalt (viz. obrázek 5). Město Rudná se v přijatém opatření „D.2 Rozšiřování zeleně a péče o zeleň“ snaží situaci vyřešit tím, že bude motivovat místní obyvatele k výsadbě stromů na svých pozemcích.

5.3. Zhodnocení situace: Horší kvalita ovzduší, nadměrné zatížení hlukem a světelným znečištěním

Sledovaná situace a zároveň bezpečnostní riziko „Nedostatek zeleně v intravilánu“ bylo klasifikováno jako „Ekologická hrozba“.

Tabulka 9: Zhodnocení situace: Horší kvalita ovzduší, nadměrné zatížení hlukem a světelným znečištěním

BEZPEČ- NOSTNÍ RIZIKO	IDENTI- FIKACE NEBEZPE- ČÍ	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOS TI RIZIKA				OPATŘENÍ ZE STRATEGICKÉHO PLÁNU	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOS TI RIZIKA PO REALIZACI OPATŘENÍ			
		P	N	H	R		P	N	H	R
Horší kvalita ovzduší, nadměrné zatížení hlukem a světelným znečištěním	Nadměrná emise škodlivých látek do ovzduší	5	4	5	100	D.3 Řešení problémů životního prostředí	3	2	2	12

Zdroj: vlastní zpracování

Pro bezpečnostní riziko „Horší kvalita ovzduší, nadměrné zatížení hlukem a světelným znečištěním“ bylo zjištěno nebezpečí dle klasifikace antropogenních hrozeb „Nadměrná emise škodlivých látek do ovzduší“. Identifikované nebezpečí spadá do rozvojové oblasti „D. Veřejný prostor a životní prostředí“ a opatření „D.3 Řešení problémů životního prostředí“. Přijaté opatření D.3 je zdůvodněno tím, že hlavním problémem životního prostředí je hluk plynoucí z přilehlé dálnice a zhoršené podmínky jsou i v oblasti světelného znečištění. Mezi úkoly tohoto opatření patří snižování hlukové zátěže a světelného nebezpečí, v dalších bodech se již úkoly nedotýkají zjištěného nebezpečí a bezpečnostního rizika. Opatření shrnuje i problémy s nečištěnými vodními plochami. Vyhodnocení závažnosti rizika před realizací je zhodnoceno jako „Nežádoucí riziko“ a po realizaci opatření je klasifikováno s mírou rizika jako „Mírné riziko“.

57

5.4. Zhodnocení situace: Znečištěný rybník Ďolík

Další sledovanou situací a zároveň bezpečnostním rizikem je „Znečištěný rybník Ďolík“. Riziko bylo klasifikováno jako „Agrogenní hrozba“.

Tabulka 10: Zhodnocení situace: Znečištěný rybník Ďolík

BEZPEČ- NOSTNÍ RIZIKO	IDENTI- FIKACE NEBEZPEČÍ	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOS TI RIZIKA				OPATŘENÍ ZE STRATEGICKÉHO PLÁNU	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOSTI RIZIKA PO REALIZACI OPATŘENÍ			
		P	N	H	R		P	N	H	R
Znečištěný rybník Ďolík	Znehodnocování vodních zdrojů	5	3	4	60	D.3 Řešení problémů životního prostředí	3	1	2	6

Zdroj: vlastní zpracování

Pro bezpečnostní riziko „Znečištěný rybník Ďolík“ bylo zjištěno nebezpečí dle klasifikace antropogenních hrozeb „Znehodnocování vodních zdrojů“. Identifikované nebezpečí spadá do rozvojové oblasti „D. Veřejný prostor a životní prostředí“ a opatření „D.3 Řešení problémů životního prostředí“. Přijaté opatření D.3 je zdůvodněno nejen tématem hlukové zátěže a světelného znečištění, ale i tématem znečištěného rybníku Ďolík a případné obnovy vodních ploch. Úkoly týkajícího se tématu je revitalizace a obnova vodních ploch. Vyhodnocení závažnosti rizika před realizací je zhodnoceno jako „Nežádoucí riziko“ a po realizaci opatření je klasifikováno s mírou rizika jako „**Akceptovatelné riziko**“.

Rybník Ďolík můžeme popsat jako stinná stránka města Rudná. Z dialogů s místními obyvateli vyplývá, že je tato záležitost v řešení již po mnoho let a že již proběhly pokusy o vyčištění, ale znečištění se později vrátilo zpět. Ve strategickém plánu je rybník zmíněný, ale není zřetelné, jakým způsobem se chce město přesně vypořádat s dlouhotrvajícím problémem.

5.5. Zhodnocení situace: Nedostatečná kapacita sběrného místa

Další sledovanou situací a zároveň bezpečnostním rizikem je „Nedostatečná kapacita sběrného dvora“. Riziko bylo klasifikováno jako „Ekologická hrozba“.

Tabulka 11: Zhodnocení situace: Nedostatečná kapacita sběrného místa

BEZPEČ- NOSTNÍ RIZIKO	IDENTI- FIKACE NEBEZPE- ČÍ	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOST I RIZIKA				OPATŘENÍ ZE STRATEGICKÉHO PLÁNU	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOS TI RIZIKA PO REALIZACI OPATŘENÍ			
		P	N	H	R		P	N	H	R
Nedostateč- ná kapacita sběrného místa	Velké havárie v odpadovém hospodář- ství	4	3	4	48	B.2 Rozvoj odpadového hospodářství	1	1	2	2

Zdroj: vlastní zpracování

Pro bezpečnostní riziko „Nedostatečná kapacita sběrného místa“ bylo zjištěno nebezpečí dle klasifikace antropogenních hrozeb „Velké havárie v odpadovém hospodářství“. Identifikované nebezpečí spadá do rozvojové oblasti „B. Technická infrastruktura“ a opatření „B.2 Rozvoj odpadového hospodářství“. Přijaté opatření B.2 je zdůvodněno tím, že je nutné vyřešit problém s nedostatečnou kapacitou sběrného místa. Dalším problémem je nedostatečné rozmístění sběrných nádob na tříděný odpad a povalující se odpadky. Hlavním úkolem přijatého opatření je rozšířit sběrné nádoby na tříděný odpad, kapacity sběrného místa a zajistit čistotu ve městě. Vyhodnocení závažnosti rizika před realizací je zhodnoceno jako „Mírné riziko“ a po realizaci opatření je klasifikováno s mírou rizika jako „**Bezvýznamné riziko**“.

V určitých oblastech Rudné dochází k přeplnění sběrných míst a velice často se stává, že u popelnic naleznete věci, které tam nepatří. Typickým příkladem je obrázek 7 – u popelnice na barevné sklo leží přepravky se stavební sutí. V ulici V aleji (viz. obrázek 8), kde leží

Základní škola Rudná, je vidět, že město na toto intenzivní sběrné místo přidalo několik popelnic a kapacita tohoto místa je téměř plná.

5.6. Zhodnocení situace: Nekoordinovaný příchod nových obyvatel

Poslední sledovanou situací a zároveň bezpečnostním rizikem je „Nekoordinovaný příchod nových obyvatel“. Riziko bylo klasifikováno jako „Sociogenní hrozba“.

Tabulka 12: Zhodnocení situace: Nekoordinovaný příchod nových obyvatel

BEZPEČ- NOSTNÍ RIZIKO	IDENTIFI- KACE NEBEZPE- ČÍ	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOST I RIZIKA				OPATŘENÍ ZE STRATEGICKÉH O PLÁNU	VYHODNO- CENÍ ZÁVAŽNOSTI RIZIKA PO REALIZACI OPATŘENÍ			
		P	N	H	R		P	N	H	R
Nekoordin- ovaný příchod nových obyvatel	Sociální napětí	5	3	5	75	x	5	3	5	75

Zdroj: vlastní zpracování

Pro tuto sledovanou situaci nelze jednoznačně stanovit konkrétní Sociogenní hrozbu dle Antušáka. Nicméně byla vybrána jiná sociogenní hrozba, která nejlépe popisuje danou situaci – „Sociální napětí“. Identifikované nebezpečí se pravděpodobně dá začlenit do rozvojové oblasti „A. Život v Rudné“, avšak není stanovené opatření řešící analyzovanou situaci. Problém řešící příchod nových obyvatel zanedbatelně řeší opatření „A.2 Uchování kulturního dědictví a tradic“, které se snaží vlivem nově příchozích obyvatel alespoň zachovat původní tradice a zvyky s místem spojené – to však neřeší nekoordinovaný příchod, ale zachování tradicí původního obyvatelstva a s tím spojené seznámení s nově příchozími.

Z bezpečnostního hlediska je míra rizika vyhodnocena jako „**Nežádoucí riziko**“ a strategický plán tuto situaci žádným vhodným způsobem v přijatých opatření neřeší.

Z vypracované praktické části práce je patrné, že analytická část byla promítnuta do návrhové části a pro většinu analyzovaných slabých stránek a hrozeb SWOT analýzy bylo stanoveno vhodné opatření řešící danou situaci. Nicméně bezpečnostní riziko „Nekoordinovaný příchod nových obyvatel“ nebylo začleněno do opatření a problém žádným vhodným způsobem neřeší.

V rámci každého přijatého opatření jsou stanoveny příslušné úkoly, které mají zajistit splnění dané situace.

Závěr:

Cílem práce bylo identifikovat bezpečnostní rizika a krizové situace, které mohou nastat na vybraném území a současně zhodnotit relevantnost nastavení strategických dokumentů z hlediska zajištění bezpečnosti. Výchozím dokumentem byl plán rozvoje obce, SWOT analýza

a přijatá opatření plánu. Významné bylo posoudit rizika ohrožující relevantní části SWOT analýzy a nastavená opatření, jejich případné neuskutečnění a dopad na příkladu obce Rudná.

Pro město byla vybrána relevantní antropogenní rizika, která se mohla vyskytovat v konkrétní oblasti a bylo je možné posoudit z bezpečnostního hlediska na negativní dopad a neuskutečnění přijatých opatření. Hodnocení proběhlo pomocí upravené bodové polo-quantitativní metody „PNH“ a jednotlivé vybrané situace byly zhodnoceny dvakrát – před realizací a po realizaci přijatých opatření.

Z uskutečněné analýzy bylo zjištěno, že vybraná přijatá opatření jsou téměř všechna správně nastavena a minimalizují výskyt případných rizik a míra rizik se pohybuje mezi mírným a bezvýznamným rizikem. Pro bezpečnostní riziko týkající se nekoordinovaného příchodu nových obyvatel bylo zjištěno, že není nastavené vhodné opatření a vzniklá situace v obci je neřešená a tudíž i míra rizika zůstává ve stavu „Nežádoucí riziko“.

Jako bezvýznamné riziko po realizaci přijatých opatření byly zhodnoceny dvě bezpečnostní rizika – oblast nedostatečné kapacity sběrného dvora a nedostatek zeleně v intravilánu. V oblasti intenzivní automobilové dopravy a znečištěného rybníku Ďolík bylo zjištěno akceptovatelné riziko. Oblast horší kvalita ovzduší, nadměrné zatížení hlukem a světelným znečištěním byla identifikována jako mírné riziko. Nutné je podotknout, že všechny vybrané části výchozí SWOT analýzy byly před realizací opatření identifikované jako nežádoucí či mírné.

Je tedy možno konstatovat, že z bezpečnostního hlediska jsou šetřená opatření Programu rozvoje města Rudná 2016-2020 důležitou a nezbytnou součástí strategie.

Aplikovaná upravená metoda „PNH“ pro vyhodnocení opatření strategického plánu je vhodná pro hodnocení vlivu strategických rozvojových opatření na bezpečnostní situaci v obci je tudíž možné ji doporučit pro případná další šetření obdobných situací v dalších městech a obcích.

Seznam zdrojů:

ANTUŠÁK, Emil. *Krizový management. Hrozby – krize – příležitosti*. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 394 s. ISBN 978-80-7357-488-8

ČONKA, Kryštof, 2016. *Území plánování a bezpečnost sídla*. Praha. Bakalářská práce. Vysoká škola regionálního rozvoje.

JEŽEK, Jiří, SLACH, Ondřej a ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. *Strategické plánování obcí, měst a regionů: vybrané problémy, výzvy a možnosti řešení*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 216 s. ISBN 978-80-7552-263-4.

NOLAN, Dennis. *Safety and Security Review for the Process Industries*. Waltham, 2012. 174 s. ISBN 978-1-4377-3518-5.

OPLEŠTILOVÁ, Hana. *Kniha o Rudné*. Rudná, 2002. 107s. ISBN 80-238-9365-3.

PROCHÁZKOVÁ, Dana. *Analýza a řízení rizik*. Praha: ČVUT, 2011. ISBN 978-80-01-04841-2.

Program rozvoje města Rudná 2016-2020 [online] 2016 [16-07-2017] Dostupné z: http://www.rudnamesto.cz/assets/File.ashx?id_org=14331&id_dokumenty=198489

Rizika a jejich analýza [online] 2006 [27-10-2017] Dostupné z: <http://fei1.vsb.cz/kat420/vyuka/Magisterske%20nav/prednasky/web/RIZIKA.pdf>

ŠEFČÍK, Vladimír. *Analýza rizik*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009. ISBN 978-80-7318-696-8.

VRÁNOVÁ, Renáta, 2016. *Strategický plán a jeho vliv na bezpečnost. Praha. Bakalářská práce*. Vysoká škola regionálního rozvoje.

Podkladem pro vznik tohoto článku byla stejnojmenná bakalářská práce obhájená na VŠ AMBIS v červnu 2018.

SECURITY AND RISK IN COLOMBIA

Armando Alfaro Valero, Jefferson Enrique Arias Gómez

Corporación Universitaria Minuto de Dios
Calle 81B No 72B – 70, Bogotá Colombia
aalfaro@unimimuto.edu
jarias@uniminuto.edu

Keywords:

security, risk, tourism, Colombia

Abstract:

The Republic of Colombia is a newly opening and very interesting destination with a strong aspect of security. Colombia is generally unknown as tourist destination. The reason was the long-standing conflict inside the country where vast territories were dominated by the neo-communist guerrilla (FARC). In 2016, a ceasefire agreement was signed with the country government within a peace process, thus opening the way for the settlement of the lives of citizens in different areas. From this point of view is necessary to interested in security and risk in Colombia from the tourism point of view because the decision which destination to visit and which to avoid on the contrary is subject to a wide range of variables and the choice of a tourist destination is increasingly under scrutiny of its security situation and economic availability. The main aim of the article is to describe the real security and risk situation in contemporary Colombia. The article is a part of international research project “The Barriers in the Tourism Development in Colombia due to Perception of Regional Security Insufficiency “.The results of the research will be socialized to different organisms of national, departmental and municipal character to be used as input in the reflection of public policies.

62

Introduction

Jaime (2017) specifies that little by little Colombia becomes one of the most relevant South American tourist destinations thanks to its natural beauty: cultural variety, beaches, landscapes, music, hospitality and other factors that travellers emphasise.

In fact, it is a strategic country within the hemisphere due to its geographical position; it has had access to the Pacific Ocean and the Atlantic Ocean allowing the world to interconnect, having the closeness to Central America and the United States through the Panama Canal.

It is relevant to recognise the important aspects of the country, such as the Happy Planet Index, highlights Colombia as the second happiest country in the world. Conditional reference for travellers who see specific scenarios of its people and environment in this country.

However, to consolidate itself as a better option, there is still a way to go, especially when news from the Colombian media centres on an apology to drug trafficking, crime and violence, generating an imaginary in foreigners even worse than it really is.

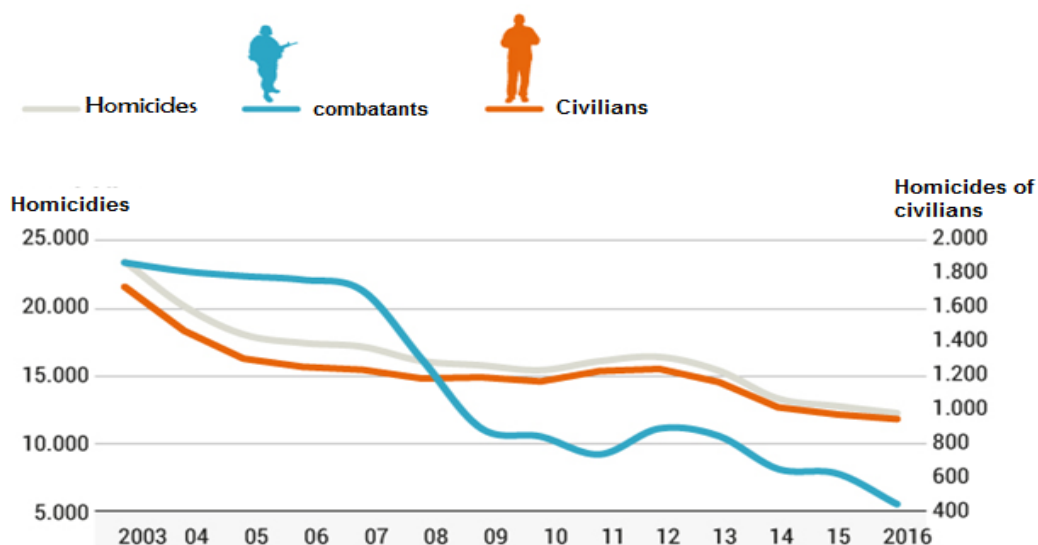
Carreón and García (2015). The obsessive disclosure of violent events, without context, only with the desire to perform and seek an audience, does not favour objective information and generates a wrong perception of society. Not for that reason, the reality ceases to be worrisome, there are risks that the tourist considers when making decisions and that turn out to be a challenge to be overcome by the country.

The most relevant ones are highlighted below:

1. Homicide

The report on the evaluation of homicidal violence in Colombia by the National Police (2018) notes that the number of deaths associated with the armed confrontation went from 1,710 combatants in 2007 to 440 in 2016. Contributing to the reduction of the national homicide rate. In this aspect, the peace process with the FARC has been decisive

Figure 1: Combatants Homicides vs Civilians

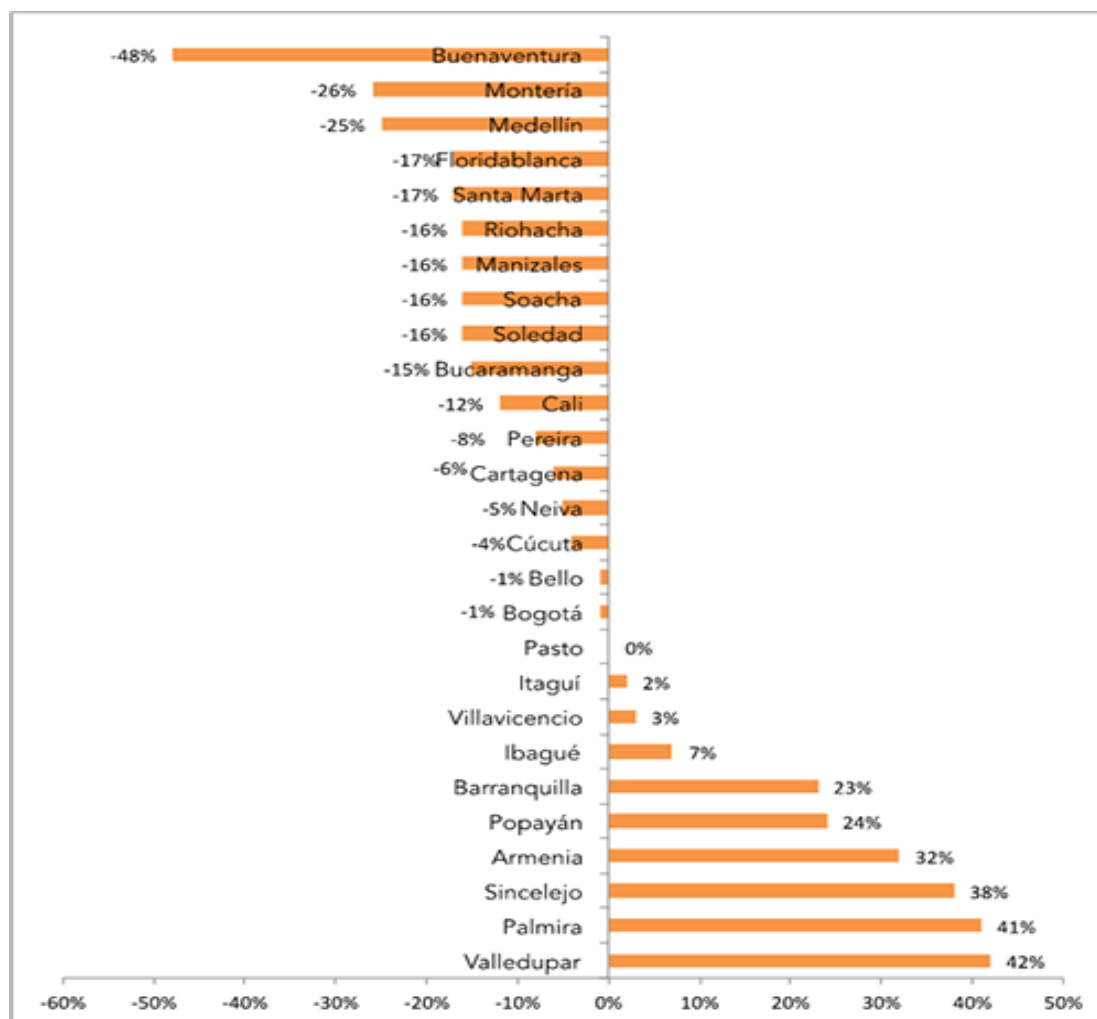
Source: Nacional Police of Colombia, 2016

Regarding Colombian cities, from a historical perspective, there are notable decreases in this item. Cali went from a rate of 100 homicides per 100,000 inhabitants in 2010 to 53.8 in 2016; Medellín went from 152 to 21.6 in the same period and Bogotá from 35.9 to 16. However, in the list of cities that concentrate the largest population, there is still a substantial number that exceeds 20 homicides per 100,000. In this group are Barranquilla (31.9), Cúcuta (40.2), Cartagena (23.8), Pereira (30.7), Villavicencio (27.5) and Montería (21.9). To have a reference, you can take the capitals in Latin America: Quito has a rate of 4.12, Lima of 6, Mexico City of 10.7 and São Paulo of 5.5.

The downward trend in Colombian cities, in general, has been coming for several years, the following graph makes the results by the city clearer.

.

Figure 2: *Percentage change in the homicide rate of the main cities of Colombia between 2014 and 2016*

Source: Police and Dane. Processed by the FIP, 2017.

The police found that there are 18 capital cities where the homicide has been reduced; list headed by Bogotá with 135 fewer deaths.

In 213 municipalities, there were no reported violent deaths. The departments of Boyacá with 93 municipalities and Santander with 54, stand out as leaders since they do not present homicides.

The following chart highlights the trends of this scourge at the national level

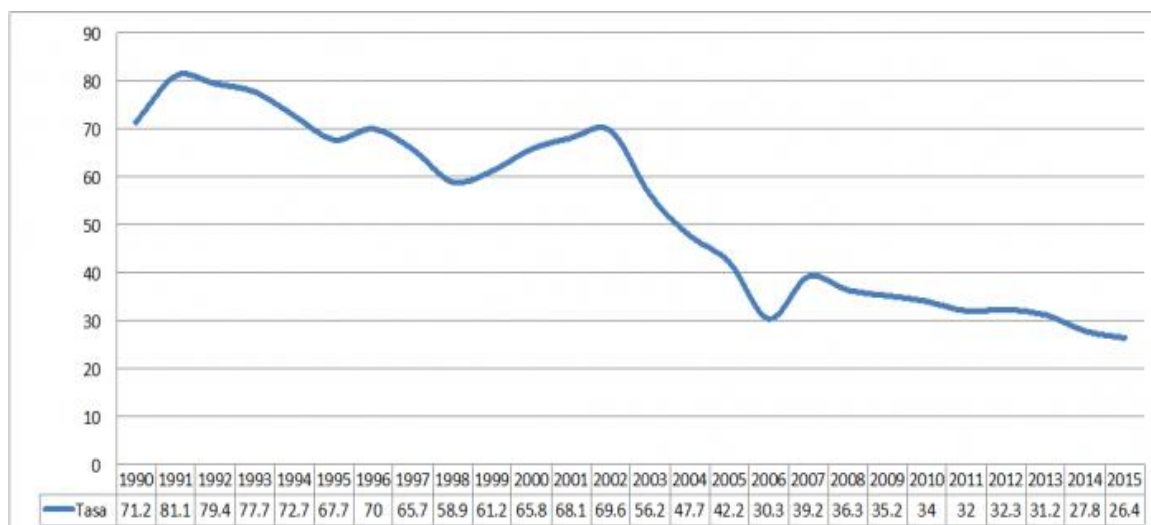
Table 1: *Variations of homicides in Colombian cities between 2016 and 2017*

CITY	Inhabitants	Year 2016	Year 2017	Increment (%)
Bogotá	8 164 178	1151	1016	-12
Cali	2 408 653	1188	1090	-8
Barranquilla	1 228 510	355	319	-10
Montería	357 746	89	59	-34
Villavicencio	492 709	122	98	-20
Quibdó	109 012	102	81	-21
Armenia	293 181	98	80	-18
Pereira	403 787	137	120	-12
Ibagué	538 486	89	77	-13
Pasto	381 629	59	57	-20
Cartagena	995 205	226	215	-5
Leticia	42 280	16	5	-69
Bucaramanga	522 382	88	78	-11
Riohacha	269 267	60	50	-17
Cúcuta	646 468	237	229	-3
Manizales	372 593	69	65	-6
Popayán	254 966	51	50	-2
Sincelejo	269 267	48	47	-2
TOTAL	17750319	12032	10871	-10

Source: Own construction based on data from the National police of Colombia, 2016

However, Colombia moves away from countries with rates that are above 50 per 100,000, such as El Salvador, Venezuela and Honduras, and is closer to Guatemala and Brazil, which have indexes around 27 per 100,000. It is no longer the dramatic case of the region, but it lacks a lot to have a one-digit rate that brings it closer to its southern neighbours. IDEASPAZ (2017).

If one looks at the trend since 1990, the result of the decrease in homicides in Colombia is even more satisfactory.

Figure 3: *Homicide rate per one hundred thousand inhabitants between 1990 and 2015*

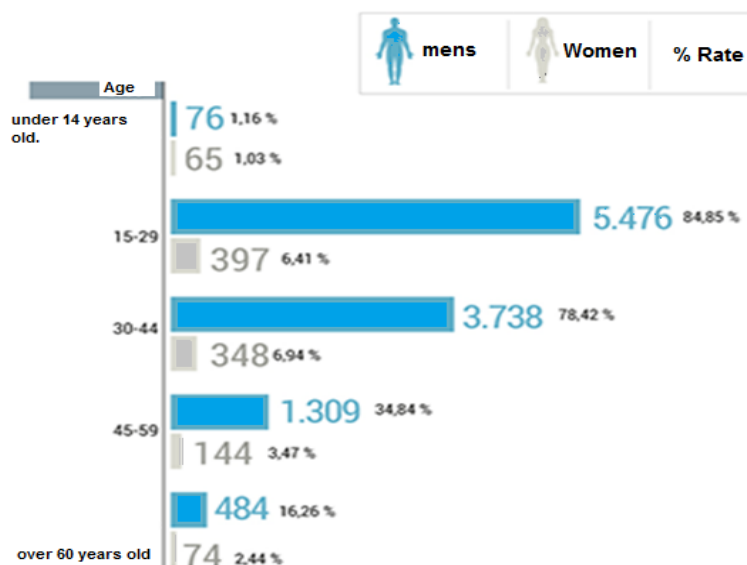
Source: National Police and DANE. Prepared by the FIP (2017)

Violence is specifically concentrated in Latin American cities. According to the Homicide Observatory of the Igarapé Institute, of the 150 cities with the highest rates in the world, 13 are in Colombia. Cali, Palmira and Cúcuta top the list, with rates that exceed 40 per 100,000 inhabitants, twice the national average.

In violence by gender, the figures show for 2016 84.85% of women of young men between 15 and 29 years old and 6.94% of women in the same age range.

Next, the graph that accounts for this.

66

Figure 4: *Homicide by Gender and Age in 2016*

Source: FIP 2017

The prosecution highlights that, of 10,555 homicides reported, 2,589 have been clarified, with a reduction of 24.53% of impunity.

Finally, homicide rates and cases of collective homicides account for a significant decrease that the country must continue capitalising in order to mitigate risk and scourge so important for the pursuit of harmony and the best image of the country.

Table 2: Homicide rate per 100 thousand inhabitants

Type of crime	2008	2017
Homicides -%	36.3	24.8
Homicides of non-uniformed civilians -%	33.4	24
Collective homicides - No cases	2009/ 29	13

Source: FIP 2017

Méndez (2014), ensures that with a reduction of 10 % and a rate of 23 cases per 100 thousand inhabitants, the country can close the year with the rate in 19 cases, historical figures in the reduction of this scourge.

2. Thefts and kidnappings

According to the observatory of the crime of the DIJIN, the National Police in general thefts went from 99,647 cases in 2008 to 127,118 in 2017 (27.6% increase).

2.1. Vehicle and motorcycles

Theft is a crime that generates a very strong impact on the perception of security. In general, it can be said that automobile theft is constant in the country, in particular, in large cities, while, given the high demand for motorcycles in recent years, theft has also increased in this type of vehicle.

The thefts of vehicles (including motor vehicles and motorcycles) went from 21,550 to 37,543 between 2009 and 2017. Only automotive for 2009 were 8,404 thefts, while for 2017 there were 8,678, while motorcycle theft went from 13,146 to 28,865 in the same years.

2.2. Residences, commerce and people

The common theft that includes theft to residences, commerce and people presented a dramatic increase from 94,288 to 279,452 between 2009 and 2017, where the theft to people represents 70% of these events.

2.3. Financial institutions and others

The theft to financial entities went from 89 to 143 between the same years. Terrestrial piracy decreased in the same years from 603 cases to 315. Extortions, on the other hand, have increased from 1,373 cases to 5,532. SIEDCO (2018).

2.4. Kidnappings

The number of kidnappings is one of the crimes that is decreasing; it seems that the recent peace agreements, achieved with the FARC guerrillas, have generated that impact in this item, as well as the persecution strategies that the police authorities are carrying out.

In 2011, there were 305 kidnappings, while for 2017 there were 195, for the run of 2018 29.

While in 2009 there were 160 extortive kidnappings, for 2017 there were 110, and the length of 2018 is 12.

The simple kidnapping happened between 2009 and 2017 from 53 to 85.

The rescues that have occurred in the face of kidnappings account for 48 people freed from crime.

Below is a summary table of kidnappings and theft.

Table 3: Kidnappings and theft

Type of crime	2011	2017
Kidnappings	305	195
Extortion kidnappings	2009/160	110
Theft of vehicles (including motor vehicles and motorcycles)	2009/21.550	37.543
Motorcycles	2009/13.146	28.865
Theft of financial entities	2009/89	143

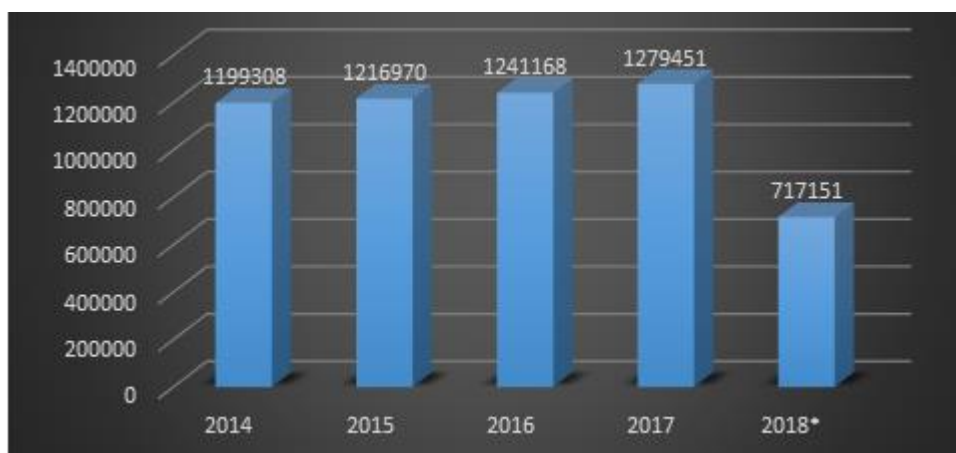
Source: FIP 2017

In general, there are two contrasts, the kidnapping has decreased, but the thefts have increased. The peace accords have impacted on crimes inherent to their functioning dynamics, but common crime has increased.

It is interesting to observe in contrast the data that arise from the statistics that the prosecution provides in this same direction.

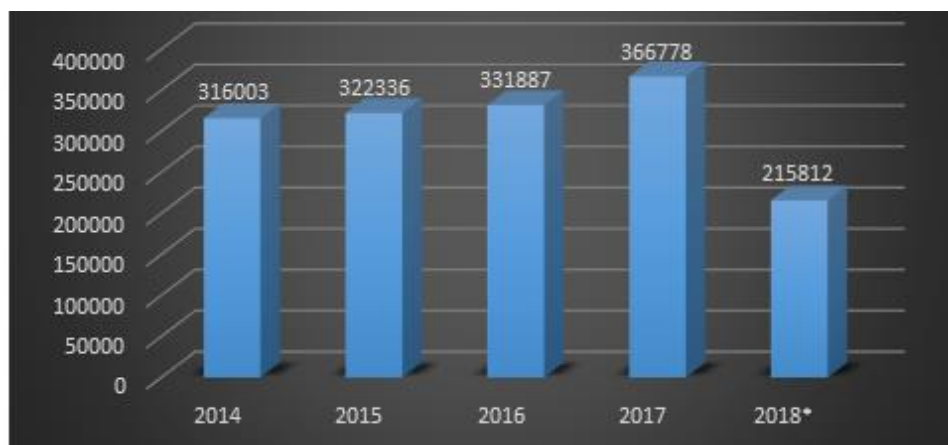
The statistics presented below are fed by the complaints made against the prosecution and slightly differ from those presented through the police national observatory, however, give an important reference when it comes to an understanding the dynamics of crime in Colombia.

The trend of complaints, where citizens are more committed to making crimes visible, is on the rise. As indicated in the graph below, complaints have increased between 2014 and 2017 in 80143, which represents an increase of 6.6%.

Figure 5: *Offenses Denounced Before the Prosecutor's Office in Colombia*

* Data as of August 2018.

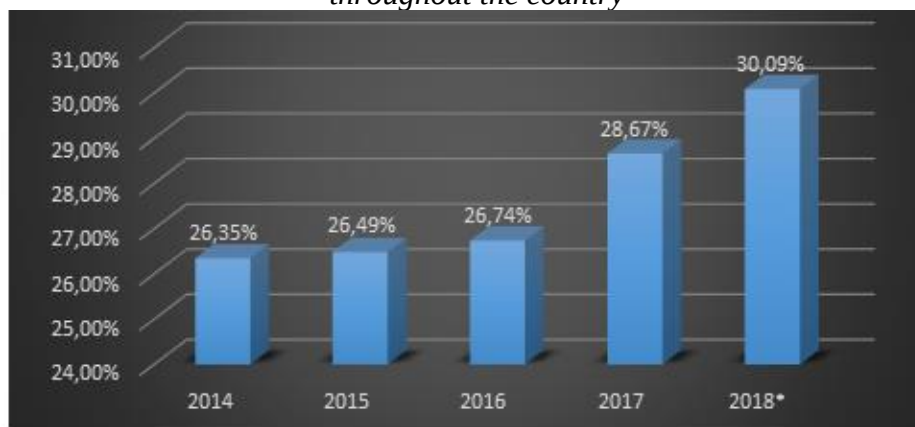
Source: Fiscalía, 2018

Figure 6: *Crimes Denounced Before the Prosecutor's Office in Bogotá and Cundinamarca*

* Data as of August 2018.

Source: Fiscalía, 2018.

In Bogotá and Cundinamarca, there is a higher tendency in the culture of denunciation than, nationally, with an increase of 16% in the same referenced years

Figure 7: *Percentage Offenses in Bogotá and Cundinamarca against the total of crimes throughout the country*

* Data as of August 2018

Source: Fiscalía, 2018.

As can be seen in the graph, the Bogotá region represents a significant portion of the complaints at the national level, and its increase is very noticeable.

On the other hand, and according to what has been mentioned, thefts are on the rise and their representation against crimes at the national level ratifies it. This behaviour is denoted in the graph.

Figure 8: *Percentage Thefts on total of reported crimes at the National level*

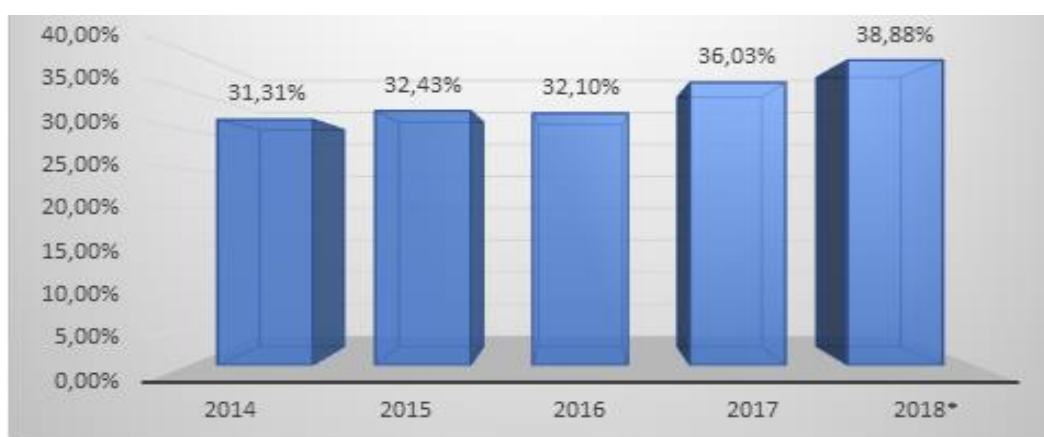
* Data as of August 2018

Source: Fiscalía, 2018

Even more notorious, the robberies in the Bogotá Cundinamarca area are notorious for the participation of crimes at the national level.

As will be seen later, the participation of large cities in crime issues is very evident.

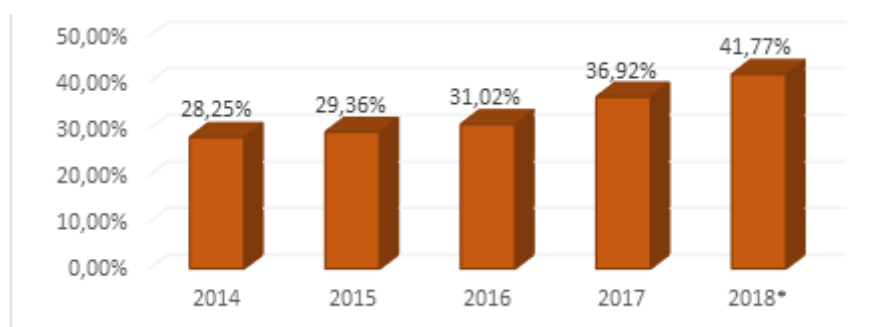
Figure 9: *Percentage Thefts in Bogotá and Cundinamarca, on the total number of thefts reported at the National level*

* Data as of August 2018

Source: Fiscalía, 2018

In almost the same proportion, the thefts in the Bogotá Cundinamarca region are growing in the face of the other crimes denounced in the prosecution.

Figure 10: *Percentage Thefts on total of crimes reported in Bogotá and Cundinamarca.*

* Data as of August 2018

Source: *Fiscalía*, 2018

3. Trafficking in persons and sexual crimes

Sexual crimes have increased by 300%, with the exception that in recent years more complaints have been filed on the subject, that can change the reality of the figures, however, remains an alert indicator.

Regarding human trafficking, from the statistics of the prosecution arising from the complaints of citizens, trafficking in persons is slightly increasing, it is necessary to specify how much this statistic is influenced by the massive displacement of Venezuelans to the Colombian territory, because of the internal conflict that the neighbouring country has.

It is important to note that within these statistics are sexual exploitation, trafficking of minors and pimping.

71

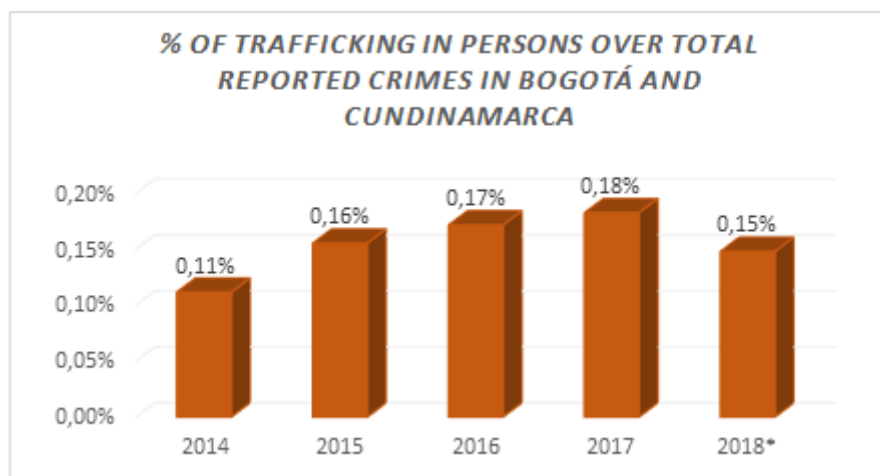
Figure 10: *Percentage of people about total reported crimes at the national level*

* Data as of August 2018

Source: *Fiscalía*, 2018

In fact, Bogotá, a city that gathers more than 8 million people, did not present a substantial increase in its participation in this crime.

Figure 11: *Percentage of Trafficking in Persons over the total number of crimes reported in Bogotá and Cundinamarca*

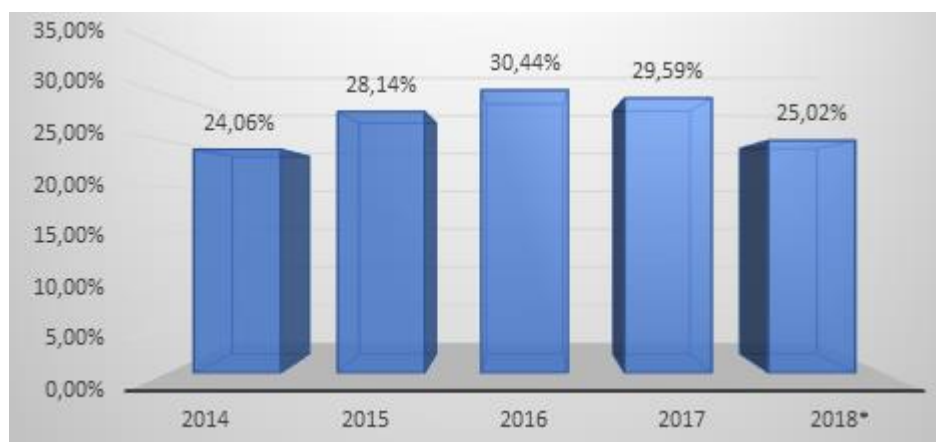

* Data as of August 2018

Source: Fiscalía, 2018

Finally, the Bogotá Cundinamarca region presents a slight decrease in this scourge seen against national trends.

Figure 12: *Percentage of People Trafficking in Bogotá and Cundinamarca, on the total of Trafficking in persons reported at the National level*

* Data as of August 2018

Source: Fiscalía, 2018

4. Crimes against the environment

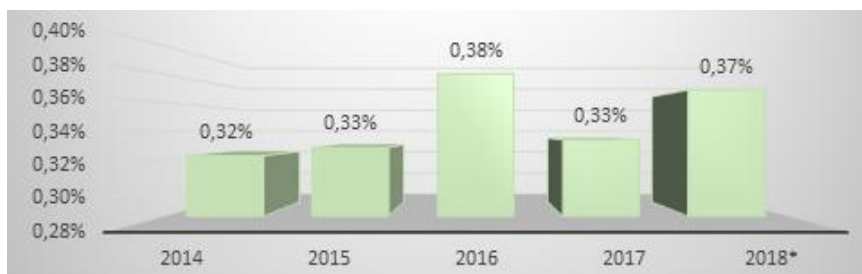
The care of the environment is another strategy that all countries must have for the maintenance of their environment. In Colombia, because it is a country rich in biodiversity, it is even more necessary to develop actions to protect the environment.

Concerning crimes, in this aspect are those of illegal hunting and fishing, the illicit exploitation of natural resources and the damage to them. In that sense, the registers went from 5,050 cases to 4,367.

Counting on the statistics of the prosecutor's office, this trend is validated, in particular for 2017, they returned to cases that reach the average against crimes at the country level.

The participation of this crime against the dynamics of the total of crimes is 0.33%.

Figure 13: *Percentage Offenses against the environment over total crimes reported at the National level*

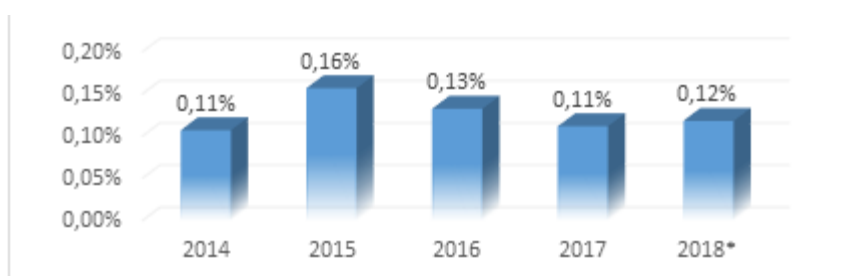

* Data as of August 2018

Source: *Fiscalía, 2018*

However, the percentage of crimes in the Bogotá Cundinamarca zone around the deterioration of natural resources, hunting and illegal fishing comes down. The role played by the Regional Autonomous Corporations is giving results, especially because of the joint work they do with the authorities.

Figure 14: *Percentage Offenses against the environment over total crimes reported in Bogotá and Cundinamarca*

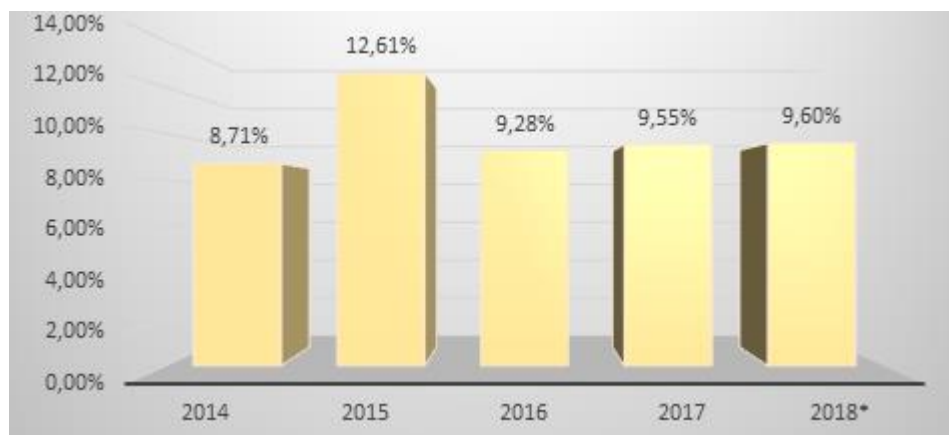

* Data as of August 2018

Source: *Fiscalía, 2018*

This effort is also visible in the decrease in 2017 compared to the participation of the area in this type of crime in 2015.

Figure 15: *Percentage Crimes against the environment in Bogotá and Cundinamarca on the total of those reported at the National level.*

* Data as of August 2018

Source: Fiscalía, 2018

5. Drug traffic

One of the most complex crimes in Colombia is drug trafficking, which causes stigmatisation that exists in many parts of the world.

In this direction, efforts have been made that have fluctuating results between effectiveness and little impact.

The seizures, for example, are particularly on the rise of coca shipments, marijuana and the inputs used for drug processing; while manual eradication under its effectiveness, as well as the seizure of heroin.

74

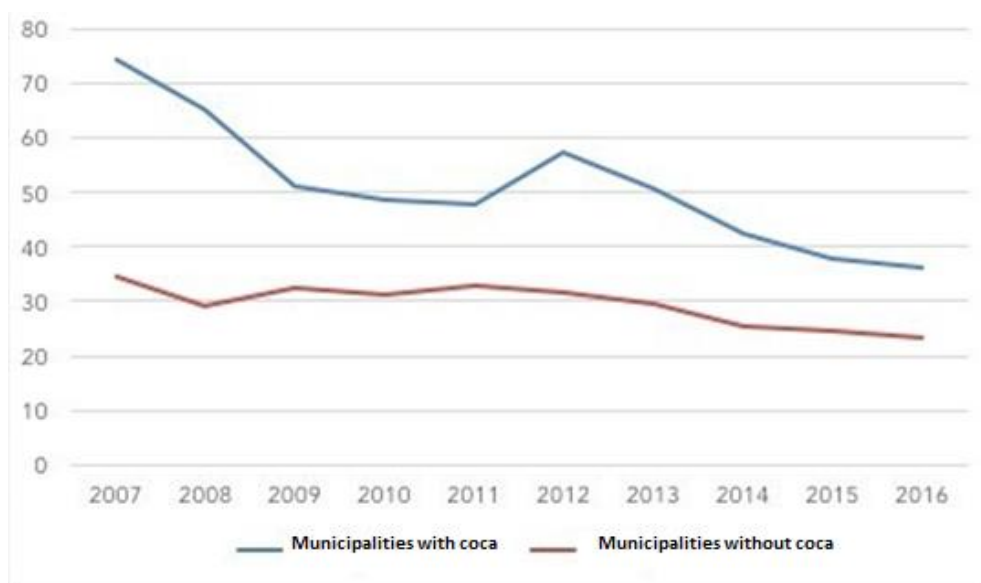
Table 4: *Drug traffic*

Type of drug	Year 2009	Year 2017
Coca - manual eradication (has)	60.557	52.001
Coca - seizure - t (ton)	203.1	435.4
Heroína – incautación -t	737	444
Marijuana - seizure - t	210.4	235.2
Immobilization of solid inputs - t	19.890	36.090
Confiscation of drug trafficking vessels - t	459	234

Source: FIP 2017

However, according to Ideapaz, it is striking that the lethal violence in the municipalities with coca crops has become less intense. That is, the increase in coca crops does not represent an increase in violent deaths, as you might think. In fact, the rate went from 74.6 per 100 thousand inhabitants in 2006 to one of 36.4 in 2016 (decrease of 51%) This trend could be explained by the peace process with the FARC.

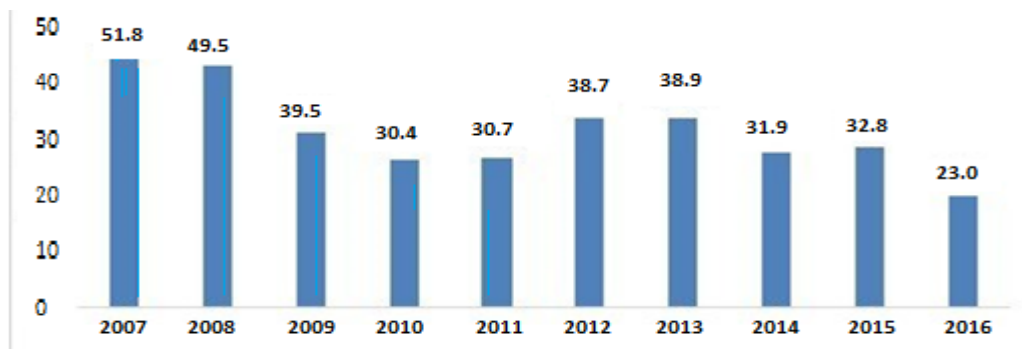
Figure 16: *Homicide rates per 100 000 inhabitants in municipalities with coca vs. Municipalities without coca*

Source: FIP 2017

In 2016, seven of the ten municipalities where the largest number of hectares of coca were concentrated, there was also a decrease in homicides; however, only two of those municipalities have lower rates of 50 homicides per 100 thousand inhabitants

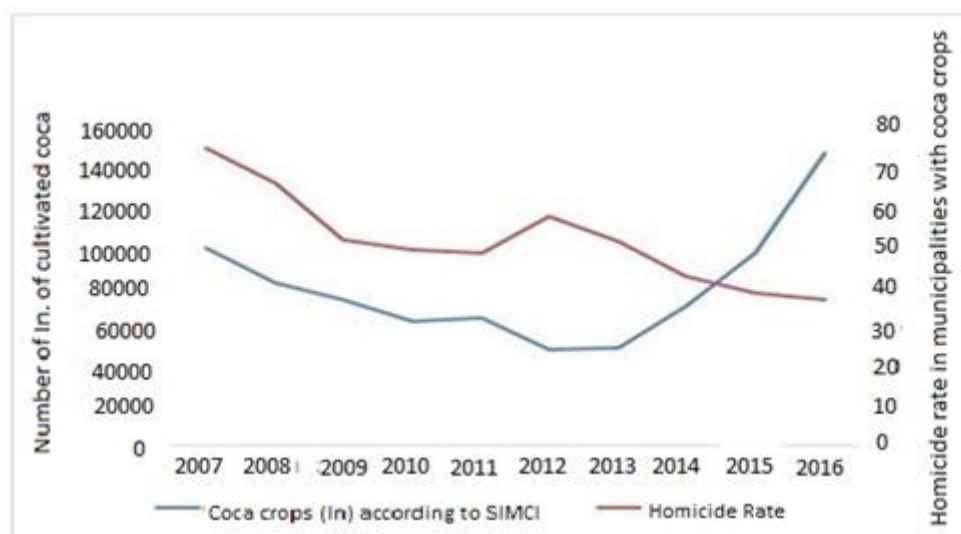
Figure 17: *Percentage of municipalities with coca that had a rate higher than 50 per 100 000 inhabitants*

Source: FIP 2017

As shown in the previous figure since 2012, the homicide rate tends to decrease in the face of the increase in coca.

It is seen more clearly in the following graph.

Figure 18: *Coca people vs. homicide rate in municipalities with coca crops*

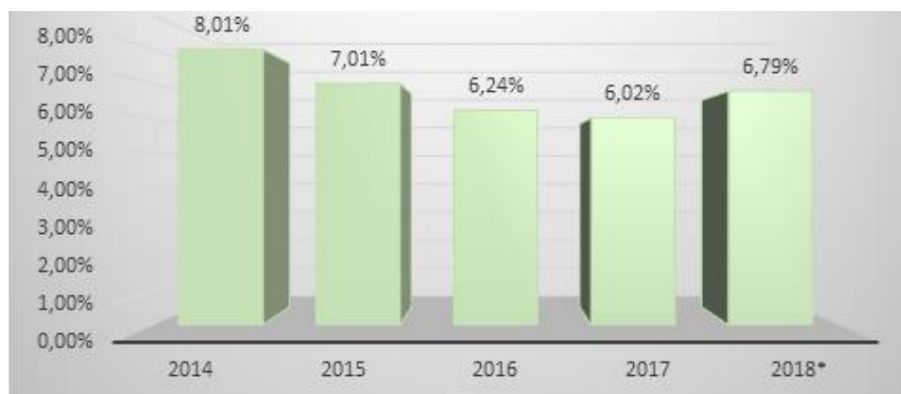
Source: FIP 2017

From the statistics of the prosecution, there are other important records when objectively analysing the scourge of drug trafficking.

The participation of this crime against the others at the national level comes with a slight decrease, observed in the following graph:

Figure 19: *Percentage Traffic of narcotics over total reported crimes at the National level*

76

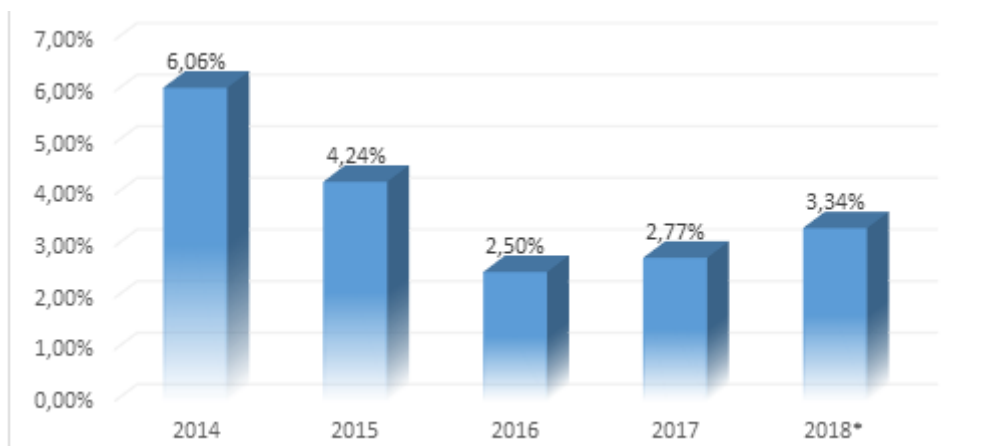

* Data as of August 2018.

Source: FIP 2017

On the other hand, the participation of this crime within the Bogotá Cundinamarca zone is on the rise, speculating about the role that consumption has today in particular in colleges and universities, but there are still no concrete figures to attribute this growth to consumption in those spaces.

Figure 20: *Percentage of narcotics traffic on total reported crimes in Bogotá and Cundinamarca*

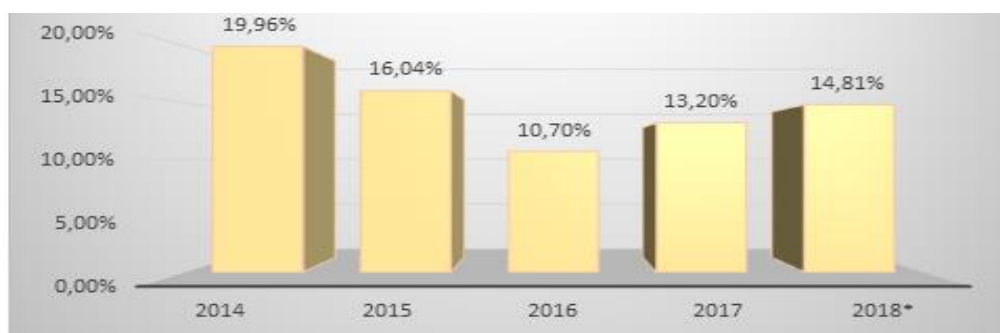

*Data as of August 2018

Source: *Fiscalía*, 2018

In the same way, the participation of the zone in relation to the national total has also increasing, that is to say of all the crimes, drug trafficking is becoming an urgent problem to be addressed in Bogotá and Cundinamarca, the presidency of the republic has launched a project to control the minimum dose of use and possession of drugs in order to reduce traffic in particular in academic settings.

Figure 21: *Percentage of narcotics traffic in Bogotá and Cundinamarca on total narcotics traffic reported at the national level*

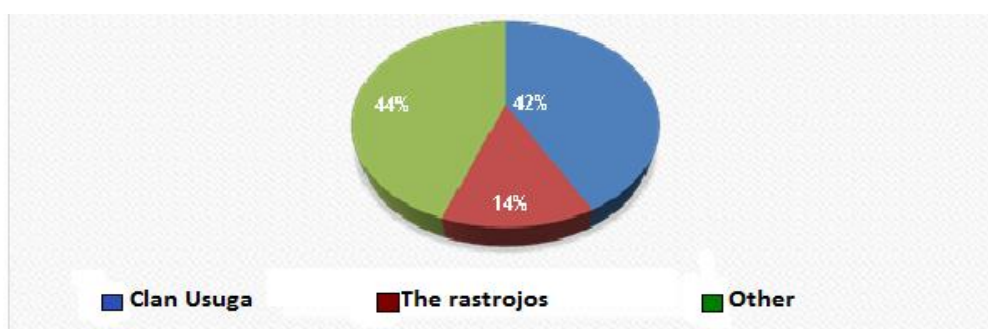
* Data as of August 2018

Source: *Fiscalía*, 2018

6. Organized crime from figures of the prosecution

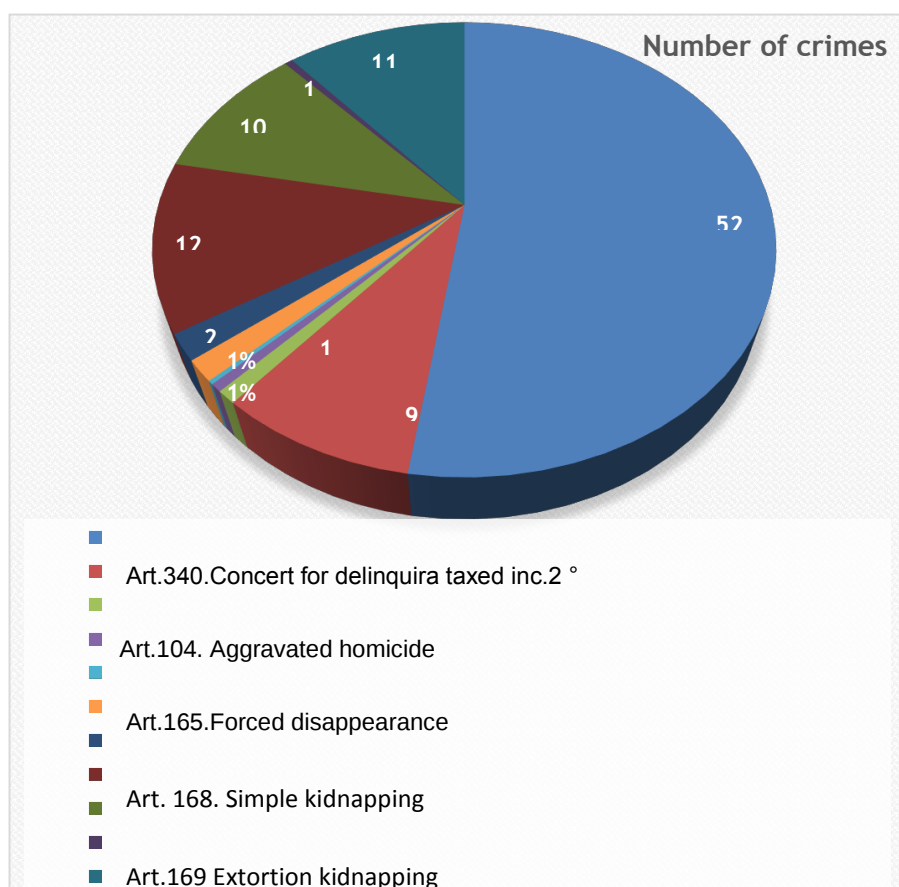
The statistics described on drug trafficking are grounds for developing strategies that aim to eliminate this crime. In fact, the country's policies have been addressed, with the new and definitive agreement, signed on September 26, 2016

This agreement was aimed at impacting and dismantling the organisations and not simply to persecute its members. In the short term, the following results have been presented.

Figure 22: *Catching members of criminal organizations*

Source: Colombia Reports Data 2018

The Bacrim persist, they are bands that emerged after the capture of the most important characters of drug trafficking.

Figure 23: *Crimes attributed to BACRIM members*

Source: Colombia Reports Data 2018

Hence the important reaction in the short term that the Colombian authorities have.

7. Operational results of the public force

It is remarkable in the information, how the effort of action of the public force has been concentrated in the common delinquency since the armed members of the guerrilla of the FARC already surrendered in their great majority, what has generated the possibility of directing the strategy towards other factors of violence.

The following table gives an account of it:

Table 5: *Operational results of the public force*

Actions	2009	2017
Members of armed groups outside the law - neutralized	5.507	1.711
Individual demobilized	2.638	934
Captured	2.280	749
Dead in operations	589	39
Members of organized crime - neutralized	2.986	3.150
Captured	2.935	3.080
Dead	51	70
Acts of terrorism	489	123
Acts of terrorism against infrastructure (oil pipelines, energy towers, roads and bridges)	405 (year 2013)	67
Actions of armed groups	161	17
Members of the public force killed	468	83
Wounded	1.852	1.005
Victims of anti-personnel mines	771	56
Intervened Mines (Illegal Mining)	589 (year 2012)	3.058 Capture of 2,279 people

Source: Colombia Reports Data 2018

The results in the decrease of deaths of the public forces, as well as the drastic reduction in victims of antipersonnel mines, and terrorist acts in general, and in particular infrastructure, are very prominent.

8. Manifestations and Social Protest in Colombia

Colombia has a tradition of social protest in reference to the search for the implementation of the protection of human rights. In recent years, there has been an unprecedented increase in social protest in Colombia, led by peasants, workers, students and citizens who claim peace and support the process of negotiations with groups outside the law. Part of what is established in the Peace Agreement establishes that there must be guarantees for peaceful protest and mobilisation.

The protest has two dynamics that mainly take place in the opposition and resistance of different social actors against government policies. As a result of them, organisations were created,

networks of social relations, and social fabric that consolidated the basis of peaceful protests and claims.

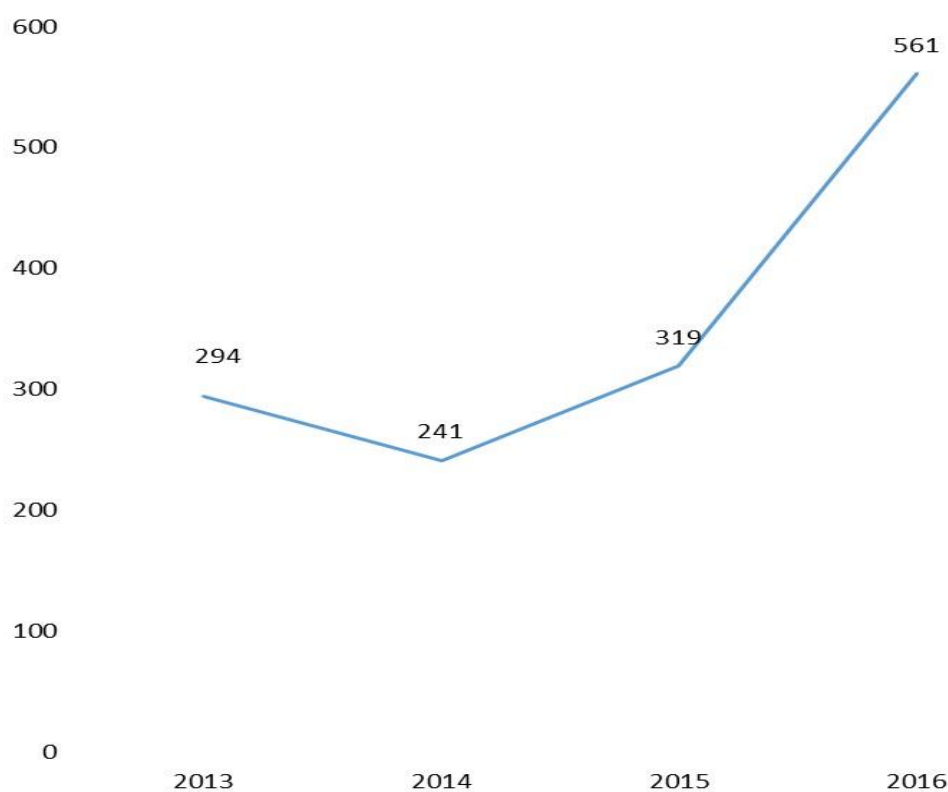
In a timeline, the social protests have marked benefits for the population in Colombia as it is:

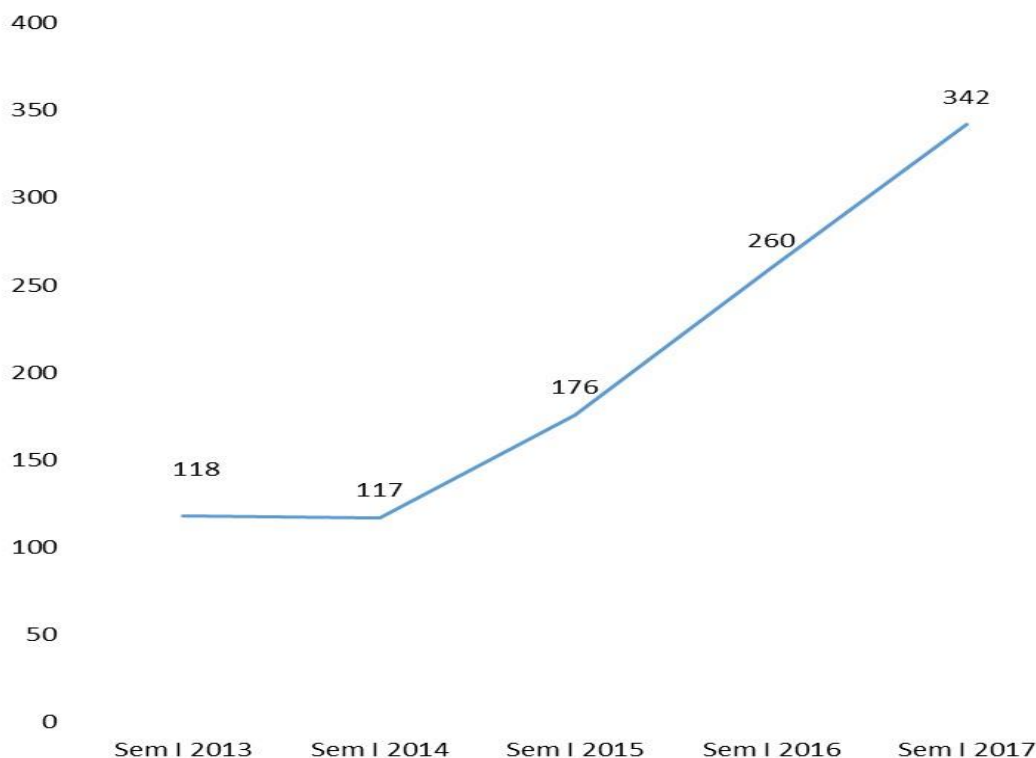
Educators: Since 2014 almost once a year, teachers stopped activities to demand three things: guarantees in teacher evaluation, salary levelling and improvement in the health system.

In the Pacific: 2017 was a critical year in which the inhabitants of the Pacific protested the state's insecurity and neglect. The first strike was made in May in Chocó because the population claimed, among other things, the recovery of the Quibdó-Pereira and Quibdó-Medellín roads. At the beginning of 2018, the Invías began working on roads that already have close to 500,000 million pesos allocated.

So far, the Ombudsman's Office has learned about 283 protests, 70 of which resulted in sit-ins and rallies, 69 in marches and demonstrations, 50 in blocks to mobility and 38 in situations of cessation of activities. (Ideas for Peace Foundation (FIP) (2017))

Figure 24: *Mobilizations in Colombia, 2013-2016 and SEM I 2013 - SEM I 2017*

Source: FIP 2017

The most mobilised actors in the last four years were **the communities, the peasants, the students, the workers and the transporters**, who participated in 73% of the registered mobilisations. The first semester of 2017 was highlighted by the growing participation of educators, which increased by 17 percentage points.

81

9. Disaster risk management

Risk management focuses on preparing the response to emergencies, post-disaster recovery and the execution of such response and recovery.

Now, according to the IDEAM, specifying the risks involved in climatic anomalies, particularly in the Andean region and given the drought, the increase in insolation and high temperatures cause fires of vegetation cover, becoming a determining factor in environmental transformation. Its effects extend to the air, soil, water, living beings, infrastructure and others.

The fires, at least in Colombia, have an anthropic origin and according to figures from the National Prevention Protocol, Control of forest fires and restoration of affected areas (PNPCIFRA) MAVDT, amounts to 95% of the total reported events.

For its part, the IDEAM provides inputs for inter-institutional management through the generation of establishing the zoning of a fire risk as a frame of reference.

On the other hand, in relation to the ATD (Early Warning of Deforestation) in the DANE report, IDEAM, Amazon Vision made in 2017, establishes that 12 of the 24 ATD nuclei are located in the Amazon region, which doubled the deforested area to 2016, increasing by 74,073 ha. That is, 65.5% of deforestation occurred in this region. In only 7 municipalities in this region, almost half of the country's forest loss is concentrated (49.1%).

The Andean region is the second with the largest deforested area but decreased by 8,861 hectares, as well as that of the Pacific region, which decreased by 15,535 ha (it accounts for

6.1% of the total deforested area in 2017). A decrease is also detected in the Caribbean region (8,854 ha), which accounts for 7.1% of the total area. In contrast, the Orinoquía, which concentrated 4.5%, increased its deforestation by 555 ha. From elsewhere, the report states that 10% of the deforestation was presented in indigenous reserves.

Among the factors that accelerate deforestation are:

- Usurpation of wastelands of the nation, change of local rules of land use, investments to carry out logging and burning, including in PNN.
- Need for local inhabitants to improve connectivity between historically isolated population centres.
- The flexibility of notarial processes for the sale of land.
- Speculative interest in the land.
- Programs that work as perverse incentives.

Among the factors that decelerate deforestation are:

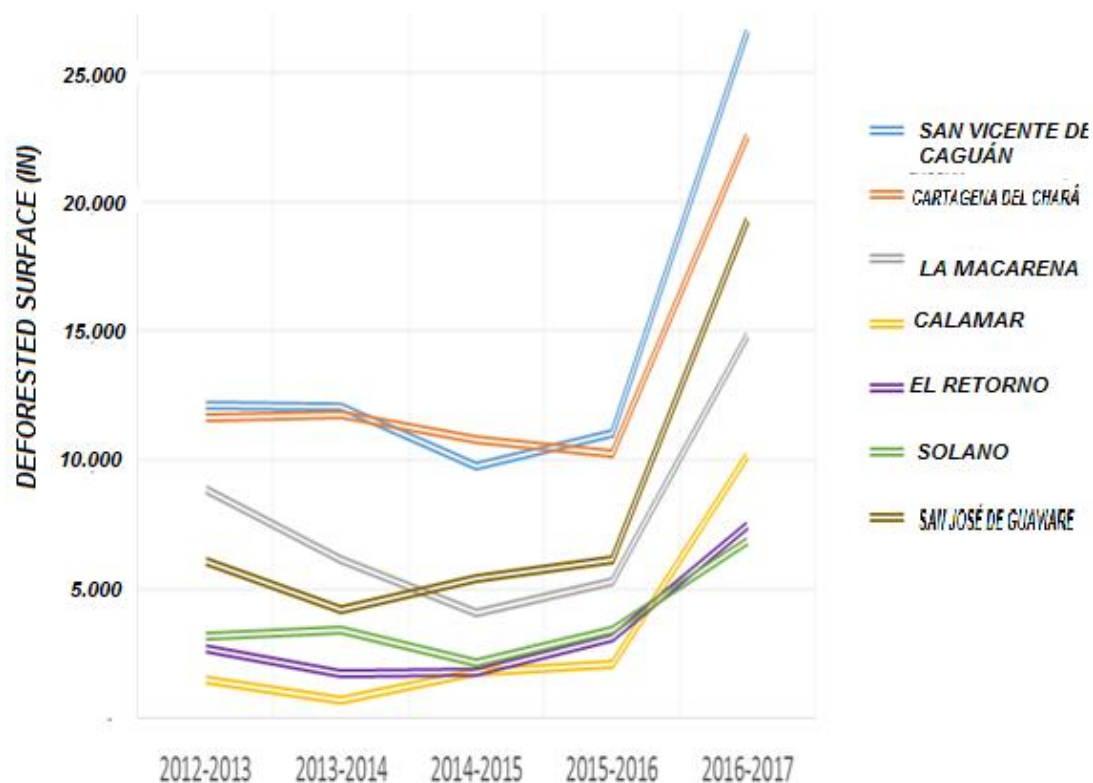
- ☒ Return of certain regions to the recent historical trend (2016 as an atypical year).
- ☒ The decrease in the effect of the child phenomenon (fire).
- ☒ Inter-institutional articulation at the regional level
- ☒ Control operations and conservation initiatives.
- ☒ Institutional presence (e.g. PNIS, ART, ADR)
- ☒ Strengthening legal regional productive chains (substitution).

However, deforestation due to fires in 2016 was 72,416 ha, for 2017 136,633. 62% of this deforestation occurred in areas less than a kilometre away from where heat points were detected.

During 2017, 70% of the deforestation was concentrated in 8 main areas: praderization, crops for illicit use, transport infrastructure, mineral extraction (illegal), extensive livestock and wood extraction.

In summary, it can be pointed out that deforestation is concentrated (81%) in six departments.

However, the report by areas of the National System of Protected Areas (SNAP) states that deforestation in this system was 5% of the national total. In the jurisdiction of six Protected Areas, 88.9% of the deforestation of the Parks System is concentrated, accumulating 12,417 ha under these conditions for 2017.

Figure 25: *Municipalities with greater deforestation in 2017*

Source: Colombia Reports Data 2018

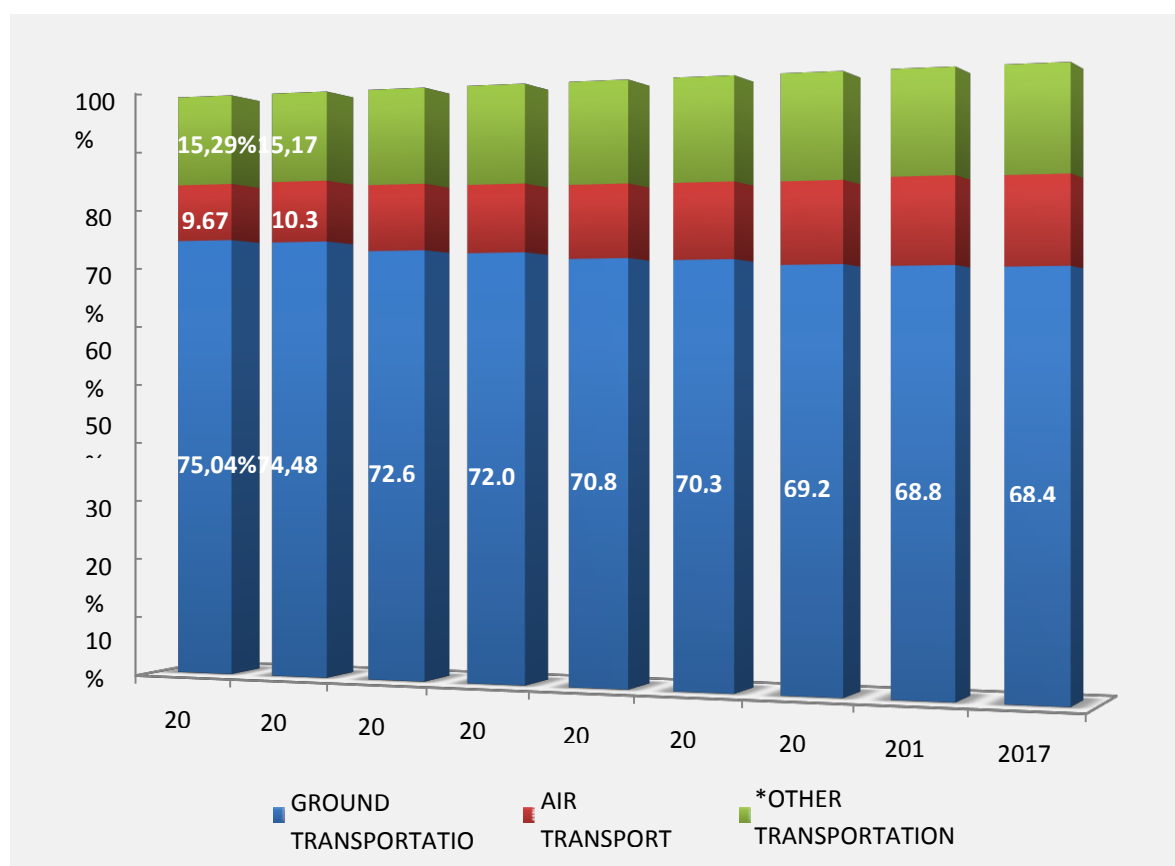
The trend of increased deforestation is evident in early warnings given in 2018.

10. Mobility and transport

Mobility in Colombia is one of the main concerns for society in general. For this reason, we have been working on a plan of mobilisation and structure of roads, improving their specifications executing them with greater technical attention, giving a better response for the service to which they are destined.

It is pertinent to name paving by the asphalt system, which continues to work on it to join different isolated routes and be part of the unified system that meets the growing needs of the country.

Lewis (2016) states that *"Most of the initiatives are progressing according to their schedule, although some have presented delays, according to the concessionaires, are related to difficulties in obtaining environmental licenses, purchase of properties or agreements with the communities."*

Figure 26: Mobility and transport in Colombia

Source: DANE, 2016

It is notorious how air transport is gaining ground in the mobility of Colombians, not in vain the airports of the largest cities are part of a plan to improve infrastructure that allows the dynamics of progress that is generated through these mechanisms.

The objective of Colombia is to achieve an evolution in road infrastructure that provides greater coverage and also allows the increase of productivity of different markets, making possible the transit of goods and improving the quality of life of Colombians living in our regions.

Conclusions

Changing the image of a country is not a short-term process, you can say many positive changes that are happening in Colombia, however, in reputations aspects, it is known that changing the bad image is a matter of time.

The efforts in terms of mitigating the risks have very good results; however, there is still much to be done.

The homicides, human trafficking and kidnappings have decreased significantly in Colombia, giving rise to other crimes such as theft, a situation that is already widely recognised and is being addressed by the authorities through strategies to strengthen the authorities.

Crimes against the environment have decreased, however, as regards deforestation; alarms continue to be detected, particularly in the Amazonian area.

The drug trafficking is another scourge that has been effectively combated; however, the criminal structures remain very strong, it is vital that the authorities consolidate the purpose of ending them with new impact exercises, a situation foreseeable by the decrease in crime. Other flagella that allow greater concentration in this crime.

The increase in theft is a phenomenon that must be addressed urgently. In this sense, it can be thought that the significant decrease in the majority of crimes related to armed groups gives the state the possibility of concentrating on the other phenomena that have arisen in particular in large cities.

Bibliography:

CARREÓN, J. and GARCÍA, C. (2013). *Theories of public safety and perception of crime*. (s.c) (s.e).

Colombia Reports Data (2018) [online] [cit. 2018-08-30] Available at: <https://data.colombiareports.com/bogota-crime-security-statistics/>

DANE - National Administrative Department of Statistics of Colombia (©2016) [online] [cit. 2018-08-30] Available at: <http://www.data4sdgs.org/partner/dane-national-administrative-department-statistics-colombia>

FIP (2017) *Se desactiva la guerra, pero la violencia sigue en Colombia* [online] Fundación Fundación Ideas para la Paz [cit. 2018-08-30] Available at: <http://www.ideaspaz.org/publications/posts/1498>

FISCALÍA (2018) Datos abiertos de la Fiscalía General de la Nación [online] [cit. 2018-08-30] Available at: <https://www.fiscalia.gov.co/colombia/gestion/estadisticas/>

JAIMES, G. (2016). *The image of Colombia abroad*. *Ploutos*, 2 (1), 35-40. Taken from: <https://journal.universidadean.edu.co/index.php/plou/article/view/1330>.

MÉNDEZ BARACALDO María Stella (2014) *Colombia: Surveillance, Private Security and Gun Control 1994 -2013* in *Revista Policía y Seguridad Pública*, Volume 4, Number 1, 2014, pp. 241-275(35) Available at: <https://doi.org/10.5377/rpsp.v4i1.1576>

NATIONAL POLICE OF COLOMBIA, (2016). *Administrative records of police for the consolidation of crime figures in Colombia*. *Criminality Magazine*, 57 (2): II-22.

SIEDCO (2018). Sistema de Información Estadístico, Delincuencial, Contravencional y Operativo de la Policía Nacional [online] [cit. 2018-08-30] Available at: https://scj.gov.co/es/oficina-oaiee/bi/seguridad_convivencia/siedco

Recognition

We thank Diana González and Carolina Velasco, graduates of the Specialization programs in Social Management and Social Work of the Corporación Universitaria Minuto de Dios, of Bogotá, Colombia, for your important support and contribution to the ideas indicated in this document.

Acknowledgement

The article is a part of international research project “The Barriers in the Tourism Development in Colombia due to Perception of Regional Security Insufficiency “.

NOVÉ TRENDY V MANAGEMENTU – ROLE MUZEA V UDRŽITELNÉM ROZVOJI REGIONU

NEW TRENDS IN MANAGEMENT – THE ROLE OF A MUSEUM IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGION

doc. Ing. Milan Jan Půček, Ph.D., Mgr. Michael Pondělíček, Ph.D.

Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS
Katedra regionálního rozvoje
Lindnerova 575/1, 180 00 Praha 8-Libeň
milan.pucek@ambis.cz, michael.pondelicek@ambis.cz

Klíčová slova:

muzeum, udržitelný rozvoj, ekologické středisko, Agenda 2030, nové veřejné vládnutí

Keywords:

Museums, regional sustainable development, Environmental center, Agenda 2030, new public government

Abstrakt:

Článek se zabývá problematikou muzeí ve vazbě na udržitelný rozvoj. Přesto, že zásady udržitelného rozvoje se prosazují již celá desetiletí, lze je stále při řízení muzeí považovat v ČR za nový trend. Většina vlastivědných muzeí v ČR má silný sbírkový fond a velký potenciál v oblasti přírodních věd – tedy v ekologickém pilíři udržitelného rozvoje. Mohou tak dobře působit jako „ekologická“ (environmentální) centra. Bylo velkou chybou v devadesátých letech minulého století, že tento potenciál nebyl z různých důvodů plně využit. Při zpracování článku se vycházelo zejména z konceptu udržitelného rozvoje a konceptu NPM (New Public Management). Článek si klade následující dva cíle: (1) vyhodnotit roli a potenciál muzeí ve vztahu ke třem pilířům udržitelného rozvoje (ekologický, sociální, ekonomický); (2) vyhodnotit potenciál přírodovědných muzeí ve vztahu k ekologickým střediskům.

Abstract:

Most of the original history museums in the Czech Republic have a strong collection fund and great potential in the field of natural sciences – thus, partially in the environmental pillar of sustainable development. So, they can both very well and easily act as "ecological" (or rather, better said- environmental) centers. In the 1990s, it was a big mistake that this potential was not fully exploited for various reasons. The article is based on the concept of sustainable development and NPM (New Public Management). The article pursues the following two objectives: (1) To describe the situation of museums in relation to sustainable development and its pillars. (2) To evaluate the role and potential of museums in relation to sustainable development, especially in terms of the number of science museums.

Úvod

V České republice existuje v současnosti cca 500 muzeí, většina z nich je zřizována státem, krajem nebo obcemi. Řízení muzeí musí respektovat platnou legislativu, a to jak z hlediska ochrany sbírek, tak z hlediska právní struktury – nejvíce muzeí je v právní formě příspěvková společnost. Stávající struktura muzeí se na našem území vyvíjela přibližně 200 let, přičemž dodnes je patrná skutečnost, že v 60 letech minulého století byla snaha, aby v každém okrese působilo jedno muzeum, často s více pobočkami. Většina muzeí v ČR je tak zvaných všeobecných muzeí, tedy shromažďují sbírky jak v oblasti společenských, přírodních i technických věd.

Pokud v článku používáme pojem „muzeum“, chápeme pod tímto pojmem v souladu se statistikou Ministerstva kultury (NIPOS) muzeum, památník nebo galerii, přičemž za památník považujeme muzeum věnované konkrétní osobnosti nebo události a za galerii považujeme muzeum umění. Na našem území vzniklo první muzeum v roce 1802. Šlo o Šeršíkovo muzeum v Těšíně (dnes území Polska). V roce 1814 vzniklo Gymnazijní muzeum v Opavě (nyní Slezské zemské muzeum), které je tak nejstarším veřejným muzeem v Česku. Druhou nejstarší muzejní institucí je Moravské zemské muzeum v Brně – bylo založeno v roce 1817. Národní muzeum bylo založeno v roce 1818 pod názvem Vlastenecké muzeum v Čechách. První tematicky specializované a současně čtvrté nejstarší muzeum (se zaměřením na lesnictví a lov) vzniklo v roce 1842 na zámku Ohrada (jižní Čechy), nyní je součástí Národního zemědělského muzea. Historickému vývoji muzeologie jako oboru se věnovali například Z. Stránský a E. Stránská.⁴

Existují dvě základní oblasti, ve kterých je možné spatřovat význam kulturních institucí (tedy i muzeí) pro společnost (Ratiu, 2009): (1) Kultura je primárně spojována se zvyšováním kvality života v souladu s utvářením kulturní identity jedince a společnosti. V tomto smyslu kultura plní roli základní ingredience konceptu sociální koheze (srovnej Barnett, 2001). (2) Sekundárně je kultura považována za podstatný faktor ekonomického a sociálního rozvoje území v souladu s myšlenkami jednak endogenního rozvoje na bázi místních zdrojů a jednak postmodernismu v kontextu hledání vlastní jedinečnosti jako konkurenční výhody (například Ray, 1998; Hájek, 2011)⁵. Problematika udržitelného rozvoje⁶ se do praxe i teorie veřejné správy (muzea jako instituce nevyjímaje) promítá již desítky let. Přičemž lze konstatovat, že muzea mají svých charakterem (paměťová, vzdělávací a zážitková instituce) jedinečnou úlohu hrát v udržitelném rozvoji na místní či regionální úrovni důležitou roli (viz například Ochrana, Plaček a kol. 2018). Problematikou řízení muzeí obecně se zabývá řada autorů, z českých autorů například Kesner (2005), Johnová 2008; Ochrana, Plaček a kol (2018). V rámci článku vyházíme z klasického manažerského pojetí řídicích funkcí, k nimž řadíme: (1) plánování, (2) organizování, (3) vedení a motivování, (4) kontrola. Přičemž „řízení muzeí“ chápeme jako specifický případ sociálního řízení určitého druhu kulturně-sociální instituce. Je důležité v rámci článku též vymezit, co

⁴ STRÁNSKÁ, E. – STRÁNSKÝ Z.: Základy studia muzeologie. Dostupné z WWW: <<http://muff.uffs.net/skola/muzeo.php>> [cit. 25.08.2016].

⁵ Poznamenejme, že mezi politicky nejvlivnější koncepty, které popisují vztahy kultury a rozvoje, patří koncept kreativní třídy – viz např. Florida, 2002 (Hájek, 2011b).

⁶ Podle Ryndy (2000) první zmínku o potřebě zabezpečit udržitelný růst v zásadním mezinárodním dokumentu můžeme najít v zakládající listině Organizace proto hospodářskou spolupráci a rozvoj (Rynda 2000, s.1): „Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj bude podporovat opatření zaměřená na dosažení trvale udržitelného růstu. (Konvence OECD 1960)“.

považujeme za efektivní řízení muzea, kdy „efektivním řízením muzea“ chápeme cílevědomou (tedy záměrnou) regulační činnost subjektů veřejné správy (například ředitelů, vedoucích zaměstnanců nebo kurátorů muzea), jejímž smyslem je usměrňovat dané procesy tak, aby byly dosahovány stanovené cíle a naplňováno poslání dané zákonnými předpisy nebo pokyny zřizovatele (případně vlastníka u soukromých muzeí). Současně musí být naplněny pro efektivní řízení dvě podmínky: (1) ukazatele jednotlivých cílů muzea jsou průběžně plněny, přičemž dosažené výsledky odpovídají plánovaným cílům muzea, a (2) vynaložené zdroje potřebné k realizaci cílů jsou použity hospodárně, efektivně a účelně (podrobněji viz Ochrana, Plaček a kol. 2018).

Článek si klade následující **dva cíle**: Článek si klade následující dva cíle: (1) vyhodnotit roli a potenciál muzeí ve vztahu ke třem pilířům udržitelného rozvoje (ekologický, sociální, ekonomický); (2) vyhodnotit potenciál přírodovědných muzeí ve vztahu k ekologickým střediskům.

1. Teoretická východiska a metody

Článek se z hlediska **teoretických východisek** opírá o koncept udržitelného rozvoje a o koncept New public management (dále NPM), včetně ideje „dobré praxe“. Koncept **udržitelného rozvoje** se v podmínkách ČR uplatňují již několik desetiletí. Z hlediska managementu muzeí je však tento přístup stále spíše ojedinělý a je jej možné považovat za nový trend. Z hlediska vývoje uplatňování tohoto konceptu ve světě je možné konstatovat, že od poloviny 20. století, se státy světa v různé míře potýkaly se vztahem mezi suverenitou a životním prostředím. To v praxi znamenalo vyvíjení úsilí o rovnováhu mezi (1) právem státu na kontrolu nad politikou na národní úrovni a (2) mezi zodpovědností za to, aby domácí politiky neměly negativní dopady na jiné státy v rámci světových bloků (mezi bloky tomu bylo přesně naopak – pozn.aut.). Najít tuto rovnováhu je však velmi obtížné, zejména v otázkách, jež zahrnují interakci mezi environmentálními a sociálními systémy (Dobrovolný a kol. 2004; Wapner 1998). Skutečně systémově se tímto problémem (v souvislosti s dramatickým růstem znečištění všech složek životního prostředí) začaly zabývat v 60. letech minulého století významné vědeckovýzkumné organizace a to v USA a Velké Británii. OSN ustanovila v roce 1983 speciální komisi, do jejíhož čela postavila norskou političku Gro Harlem Brundtlandovou. Úkolem komise bylo pokusit se najít cestu k dalšímu trvale udržitelnému vývoji lidstva. Výsledkem práce této komise bylo vydání souhrnné zprávy Světové komise pro životní prostředí a rozvoj s názvem „Naše společná budoucnost“, která vyšla v roce 1987. Zde byla použita stále používaná „klasická“ definice udržitelného rozvoje (Moldan 2001), kde za udržitelný rozvoj je považován takový rozvoj, který zajistí naplnění potřeb současné společnosti, aniž by ohrozil možnost splnění potřeb generací příštích. Následně Valné shromáždění OSN zprávu Světové komise schválilo a rozhodlo svolat do Ria de Janeira celosvětovou Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji, která se uskutečnila jako přelomová, právě v období po pádu světových politických bloků v roce 1992 (například Moldan 1996, 2001; Huba 2000; Nováček, Huba, Mederly 1998; Rynda 2000; Půček, Ochrana 2009). Z hlediska tohoto článku se snažíme zkoumat, jak vedoucí zaměstnanci muzeí mohou jednotlivé pilíře udržitelného rozvoje (tedy ekologický, ekonomický a sociální pilíř) brát v úvahu při řízení muzeí. Je tak zkoumán přístup či potenciál k těmto třem pilířům.

Jak již bylo uvedeno, z hlediska teoretických východisek jsme se při výzkumu opírali též o koncept NPM. **New public management** můžeme vnímat jako hybridní kombinaci teorie „Chicago school“, „Public choice“ a prvků manažerského myšlení. V úvodních fázích se tento přístup soustředil na „zeštíhlování“ státu prostřednictvím privatizace a kontrahování.

Součástí tohoto úsilí byla také redefinice vztahů a odpovědnosti mezi občany, politiky, byrokraty a managementem ve veřejné sféře. Pro účely našeho článku nazíráme na management muzea optikou principů New Public managementu (World Bank 1996; Rumpel, 2002, s. 28), přičemž z těchto trendů jsou dle názoru autorů článku relevantní zejména: (1) decentralizace (lze říci, že síť muzeí v ČR má decentralizovanou strukturu), (2) výkonnost a efektivita (z hlediska řízení muzeí je jedním z ukazatelů výkonnosti počet návštěvníků muzeí), (3) možnost volby a konkurence (v rámci článku je uváděna problematika ekologických center ve vazbě na přírodovědná muzea), (4) orientace na zákazníky (pokud se muzea budou více orientovat na své zákazníky – zejména na návštěvníky – pak by se jejich role měla posouvat do podoby vzdělávacích komunitních center či center ekologické výchovy), (5) přenos osvědčených technik ze soukromého do veřejného sektoru (například v textu zmiňovaná metoda benchmarkingu). Problematické NPM v podmínkách české veřejné správy se zabýval například Nemeš, Plaček (2016).

Při prováděném výzkumu byla zpracována **data** získaná od Ministerstva kultury, Asociace muzeí a galerií a vybraných muzeí. Další podkladové materiály a údaje byly čerpány z české i zahraniční odborné literatury. Za účelem dosažení stanovených výzkumných cílů a při analýze byl použit mix normativní a nenormativní **metodologie**. Pozitivní metodologie byla použita zejména při deskripci a analýze problémů, při studiu dostupných zdrojů. Základní kritériální otázkou při tomto druhu analýzy je: „Co se událo z hlediska využití potenciálu muzeí v rámci udržitelného rozvoje? Jaký je stav zkoumaného problému, tedy jaké je role muzeí v udržitelném rozvoji?“. Následně byla autory formulována „nejlepší“ (tedy optimální) řešení s ohledem na zvolená kritéria. Byla stanovena normativní otázka: „Jaký výsledný cílový stav z hlediska role muzeí v udržitelném rozvoji by byl vhodný (žádoucí)?“ – resp.: „Co je možné považovat za nejlepší možné řešení s ohledem na principy konceptu NPM?“. V rámci mixu pozitivní a normativní metodologie byla použita řada vědeckých výzkumných **metod**. Z nich dominuje metoda analýzy, která byla použita při zkoumání odborné literatury, legislativy, dat. Z obecně vědních metod byla rovněž použita metoda dedukce, a to při vyvozování závěrů z již existujících přístupů, metoda indukce při vyvozování závěrů z analýzy jednotlivých získaných primárních a sekundárních dat.

2. Počet a struktura muzeí – potenciál sítě muzeí z hlediska udržitelného rozvoje

V ČR se činnost muzeí řídí od roku 2001 zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. Statistické údaje z muzejního sektoru shromažďuje a publikuje od roku 1991 každoročně zveřejňovaná statistika Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu,⁷ jehož zřizovatelem je Ministerstvem kultury ČR. K 31. 12. 2014 bylo v ČR celkem 509 muzeí, z toho bylo zřízeno obcemi, kraji nebo státem, celkem 490, což činí 80%. Počet krajských muzeí souvisí s účinností zákona č. 54/1959 Sb., o muzeích a galeriích a následné reformy veřejné správy k 1.1.2003⁸. Podle zákona 54/1959 Sb. byla dnešní krajská muzea zakládána v souladu s pravidlem jedno muzeum v každém okrese a jedno další významnější muzeum v každém kraji (Šebek, 2000).

V následující tabulce (Tab. 1) představujeme strukturu muzeí podle zaměření v roce 2014.

⁷ NIPOS (2015).

⁸ Podle Fialové (2003) k 1. 1. 2003 kraje zřizovaly celkem 91 muzeí, přičemž převod zřizovatelských kompetencí byl doprovázen i převodem majetku organizací vč. sbírkových fondů. Převedená muzea tvořila 17 % všech muzeí a jejich sbírkové fondy 40 % veškerých sbírkových fondů v ČR.

Tabulka 1: *Strukturu muzeí podle zaměření v roce 2014*

Klasifikace muzea	Počet muzeí	Podíl v %
Výtvarné umění	52	10,8
Umělecké obory ostatní	21	4,3
Archeologie a historie	25	5,1
Historie přírody a přírodovědné obory	3	0,5
Věda a technika	38	7,8
Etnografie a antropologie	12	2,5
Všeobecné, kombinované (vlastivědné)	232	47,7
Skanzeny	4	0,8
Ostatní	99	20,4
Celkem klasifikovaných muzeí	486	100

Zdroj: NIPOS, 2014

Z tabulky (Tab. 1) je zřejmé, že nejpočetnější skupinu muzeí tvoří muzea všeobecná, označovaná jako vlastivědná. Převažujícími zřizovateli jsou obce a kraje a minoritně stát. Dalšími významnými skupinami muzeí jsou, muzea umělecká 15%, další jsou muzea zaměřená na vědu a techniku 7,8%. Překvapuje však velmi nízký podíl přírodovědných muzeí pouze 0,3%. Podle našeho názoru je to způsobeno zahrnutím přírodovědných muzeí do kategorie všeobecné a mezi skanzeny.

Tato data jsou velmi zajímavá hlediska teorie decentralizace (Oatsova teorému). V počtech muzeí převládají všeobecná muzea, která zřizují kraje a obce. Tyto územně správní celky jsou podle této teorie schopni lépe odhadnout poptávku občanů po vybraném typu veřejného statku a volí takový charakter a zaměření subjektu, které nejlépe naplní poptávku občanů, což je v souladu s principy NPM. Tuto skutečnost vhodně dokumentují i agregovaná data o počtu institucí podle zřizovatele, jež znázorňuje následující tabulka.

Tabulka 2: *Muzea podle zřizovatele*

Zřizovatel	Počet
Státní muzea	27
Universitní muzea	2
Muzea krajů	94
Muzea obcí	257
Ostatní zřizovatelé	109
Celkem	489

Zdroj: Nipos, 2014

Z tabulky (Tab. 2) je zřejmé, že jako zřizovatel převládají obce a kraje, což může potvrzovat naši domněnku o převažujícím uplatňování principu decentralizace v oblasti muzeí. Dále je patrné, že tabulka nebyla včas doručena na statistický úřad.

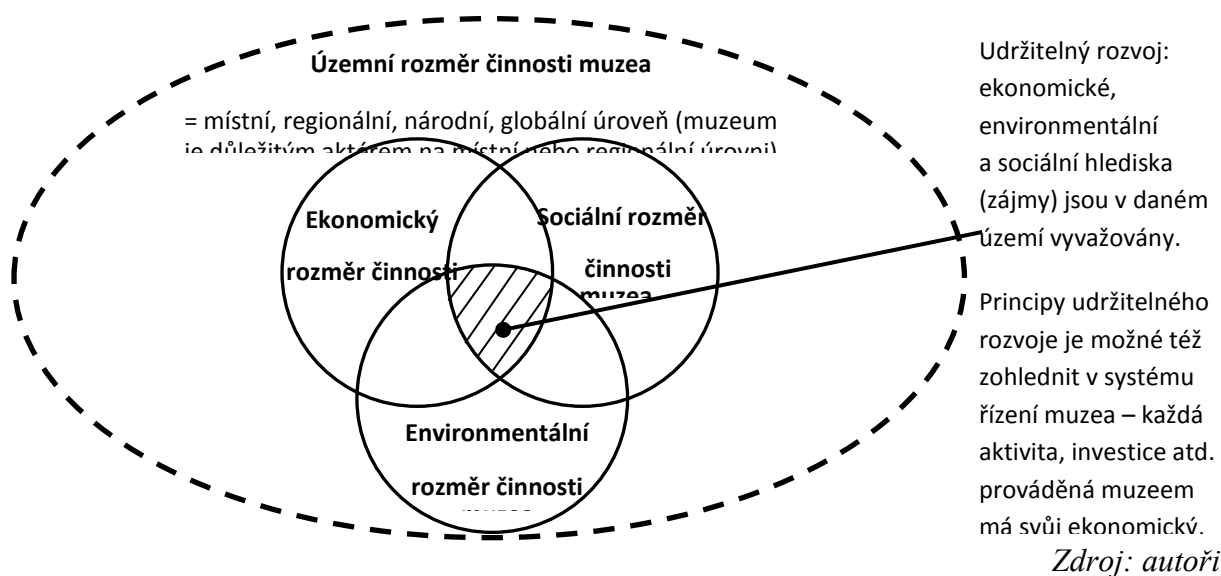
V tomto smyslu má síť muzeí v ČR velký potenciál z hlediska udržitelného rozvoje – v každém okrese působí jedno (obvykle krajské) muzeum, které má několik poboček. Tato muzea mají

regionální význam. Současné zde existují také městská či obecní muzea. Taktéž je v ČR 27 muzeí zřízených státem. Tato síť je důležitá z hlediska vzdělávání a osvěty, jak v oblasti společenských, přírodovědných i technických věd. Muzea tak mají potenciál působit jako vzdělávací komunitní centra, velmi často také jako ekologická centra (pokud se zabývají přírodními vědami). Tento potenciál je z hlediska managementu muzeí využit jen částečně.

3. Role muzeí v udržitelném rozvoje – ekologický, ekonomický a sociální rozměr

Udržitelný rozvoj usiluje o rovnováhu ekonomických, sociálních a environmentálních hledisek v daném území (tedy celé planety, kontinentu, státu, kraje, obce). Malá muzea se podílí na podpoře udržitelného rozvoje obce, větší muzea na rozvoji obce a regionu; muzea mohou hrát v tomto rozvoji roli důležitého aktéra a v některých případech také roli katalyzátoru. Zásady udržitelného rozvoje je možné též promítnout do efektivního řízení muzea. V tomto smyslu každá aktivita (činnost, investice atd.) prováděná nebo naopak neprováděná muzeem v daném území má svůj ekonomický, sociální a ekologický rozměr a tím je ovlivňován kladně či záporně případný udržitelný rozvoj dotčeného území. Pilíře udržitelného rozvoje a jejich vazby jsou zobrazeny na následujícím obrázku.

Obrázek 1: Udržitelný rozvoj ve vazbě na muzeum

Činnosti muzea mají vždy svůj hospodářský dopad v daném území – větší muzea jsou důležitými zaměstnavateli, zadavateli služeb pro místní firmy, z hlediska cestovního ruchu přispívají k tržbám v oblasti služeb atd. I tvorba sbírky a expozic se může ekonomického pilíře týkat – ať již významných podnikatelů jako osobností, místního průmyslu atd. Sociální rozměr se týká muzea jako kulturní a vzdělávací instituce; instituce, která je nositelkou místních tradic, hrdosti. Muzea tak mohou hrát při vzdělávání včetně celoživotního vzdělávání důležitou roli. Některá muzea působí jako komunitní a vzdělávací centra – učení je prováděno pomocí zážitků a v potřebných souvislostech. I v této oblasti mohou být zapojeny společensky vědní sbírky muzea (sbírka místních umělců, osobností, pamětihodností, etnografie atd.). Klíčovou roli může většina muzeí hrát v environmentálním pilíři. Většina muzeí (zejména původních okresních vlastivědných muzeí) mají cenné přírodovědné sbírky a potřebné odborníky v této

oblasti. Je tím vytvořen velký potenciál pro možné působení muzea jako ekologického centra. Ve vazbě na tyto tři pilíře udržitelného rozvoje mohou být muzea důležitá také z hlediska potenciálu pro příspěvek plnění cílů Agendy 2030. Dokument Agenda 2030 byl schválen na shromáždění OSN v New Yorku 25. září 2015 a navazuje na dokument Agenda 21. Pokud mají muzea přispět k plnění cílů agendy 2030, vyžaduje to od nich efektivní a šetrné využívání sbírkových předmětů (jde o paměťovou funkci muzea) ve prospěch vzdělávání návštěvníků (dětí, rodin s dětmi, veřejnosti atd.) v potřebných souvislostech (jde o vzdělávací funkci muzea), a to pomocí zážitků, příběhů a radosti z bádání (jde o zážitkovou funkci muzea).

4. Muzeum jako zaměstnavatel – ekonomický rozměr ekonomický rozměr udržitelného rozvoje

Ve státních muzeích pracovalo v roce 2014 2294 pracovníků, což tvoří 38,5 všech zaměstnanců muzeí (Nipos, 2014). V muzeích krajů pracovalo 2579,6 pracovníků, což tvoří 43,3% všech pracovníků v muzeích. V muzeích obcí pracovalo 567,4, což je asi 9,5% zaměstnanců muzeí. Pracovníci muzeí pobírali průměrnou mzdu v roce 2014 ve výši 20,2 tis. měsíčně. V muzeích zřizovaných státem činila průměrná mzda 20,1 tis., v muzeích zřizovaných krajem činila průměrná mzda 20,4 tis. Nejnižší průměrná mzda byla v muzeích zřizovaných obcemi, a to 17,4 tis.

Tyto čísla jsou velmi zajímavá v porovnání s počty muzeí podle zřizovatele. I když jsou obce dominantními zřizovateli a obhospodařují největší počet muzeí, zaměstnávají, zde v porovnání s ostatními zřizovateli velmi malý počet zaměstnanců. Opět to potvrzuje snahu naplnit základní potřebu obyvatel daného regionu. Z ekonomického hlediska nemají tyto výdaje obcí významnější multiplikační dopad na regionální ekonomiku. Mnohem větší význam může být atrakce návštěvníků pro region. Na druhé straně stát a kraje zřizují větší organizace s větším počtem zaměstnanců a širším zaměřením a stávají se tak populárními zaměstnavateli odborníků, protože zde nepožadují ukončení živnostenské či jiné další, např. pedagogické činnosti. Muzea obcí tedy plní funkci komplementů velkých muzeí. Jiná situace může nastat v konkrétní obci – některá muzea mají své pobočky v zámcích či jiných historických budovách, které jsou umístěny v malých obcích. Pro tuto obec je muzeum v místním rozměru významným (často největším) zaměstnavatelem a zadavatelem zakázek.

5. Přírodovědná muzea versus ekologická střediska

Velké množství muzeí, zejména původní okresní (vlastivědná) muzea, mají přírodovědnou sbírku a samozřejmě také kurátory, kteří se přírodními vědami a jejich oblastmi podle vzdělání zabývají. To jim dává mimořádnou příležitost působit jako ekologické (nebo environmentální) centrum. Z tohoto hlediska by muzea mohla velmi efektivně pracovat pro vzdělávání základní i střední školy (žáků i pedagogů). Přesto jen málo muzeí využívá svůj potenciál tímto směrem. Přičemž kombinace (1) hodnotných přírodovědných sbírek, (2) expozic a výstav s tímto zaměřením, (3) prostor pro pořádání akcí a programů pro školy a zejména (4) kurátorů a dalších odborníků v přírodních vědách, (5) již zajištěného financování provozu dává muzeu pro tuto činnost mimořádné podmínky. Přesto v devadesátých letech minulého století začala růst síť ekologických center zcela odděleně a často nesmyslně odtažitě od muzejního sektoru. Tento trend pokračoval i po přechodu okresních muzeí pod kraje. Důvodů tohoto stavu je více. Předně selhal stát jako zřizovatel okresních muzeí v devadesátých letech. Zaměstnanci Ministerstva životního prostředí neviděli v muzeích tento potenciál naplno a případně, pak nevěděli jak jej využít, byť s nimi bylo primárně počítáno. Ministerstvo kultury environmentální aspekty rozvoje nezajímaly, protože řídí kulturu, pro okresní úřady to byla práce navíc a většina muzeí byla často natolik zahleděna do sebe, že nedokázala iniciativně tuto roli převzít nebo alespoň

na iniciativu zvenku a zdola navázat. Důsledkem je stav, kdy tuto roli plní různé druhy institucí – neziskový sektor, domy dětí a mládeže a v některých případech také muzea. Tento stav pak znamená, že instituce, které mají v území pro tuto činnost nejlepší podmínky (tedy muzea) tuto činnost nedělají nebo provádějí omezeně; stát a samosprávy přispívají zatím na financování sítě environmentálních středisek, které často bojují z hlediska zajištění provozu „o přežití“ a o své vlastní zdůvodnění a doslova vymáhají finance na městech. Argument zastánců tohoto stavu, který se týká potřeby zajistit rozmanitost poskytovatelů, neobstojí – různí poskytovatelé mají různou úroveň možností zajistit provozní financování. Muzea jsou v porovnání s neziskovým sektorem (občanskými sdruženími, obecně prospěšnými společnostmi atd.) na tom z hlediska financování mnohem lépe a mají i potřebnou kontinuitu vývoje. Navíc ve sbírkách je velký potenciál a muzea již mají potřebné prostory a budovy. Z hlediska financování jde o příklad plýtvání zdroji ve veřejném sektoru – vznikají paralelní sítě poskytující obdobné služby (programy pro školy, akce atd.) s tématem ekologické výchovy a udržet jejich financování je velmi těžké. Značná část potenciálních (mladých) návštěvníků muzeí je obsluhována jinými poskytovateli podobných služeb, v tomto případě různorodými středisky ekologické výchovy. Zde by v další fázi výzkumu mohlo být zajímavé využít (pro porovnání sítě environmentálních středisek a sítě muzeí) techniku uplatňovanou v rámci NPM – benchmarking (porovnávání za účelem nalezení dobré praxe) nebo benchlearning (učení se od druhých). Problematikou benchmarkingu ve veřejné správě ve vazbě na vzdělávání se zabýval například Plaček (2013, 2014), ve vazbě na muzea Půček, Plaček (2015).

Muzea, která mají přírodovědné sbírky, by měla usilovat o to, aby své aktivity prováděla ve vazbě na ekologickou výchovu a vzdělávání. Měla by školám a dalším zájemcům nabídnout bohatství svých sbírek a zkušeností odborných pracovníků. Náklady na činnost muzea by to zvýšilo jen v omezené míře, respektive je pravděpodobné, že by tyto činnosti byly v rámci již existujících příspěvků od zřizovatele zvládnutelné. Muzeum by se však muselo významně otevřít spolupráci s neziskovým sektorem a nabídnout mu svůj potenciál. To je pro řadu muzeí obtížné – nejsou připraveny na tento druh partnerství a mírně chaotickou práci NNO. Problémem může být také postoj kurátorů – obvykle nejsou ochotni a často ani schopni pracovat jako lektori nebo muzejní pedagogové. Nemají tuto činnost v popisu práce a často pro ni nemají kvalifikaci. Potenciál tak zůstává u řady muzeí naprosto nevyužit.

Jako příklad lze uvést Centrum environmentálního vzdělávání při Muzeu Říčany⁹ nebo Středisko environmentální výuky Modrásek, které působí v objektech Muzea regionu Valašsko¹⁰. V obou těchto případech byly využity k vybudování centra prostředky ze strukturálních fondů (Operační program Životní prostředí v rámci období 2007 až 2014).

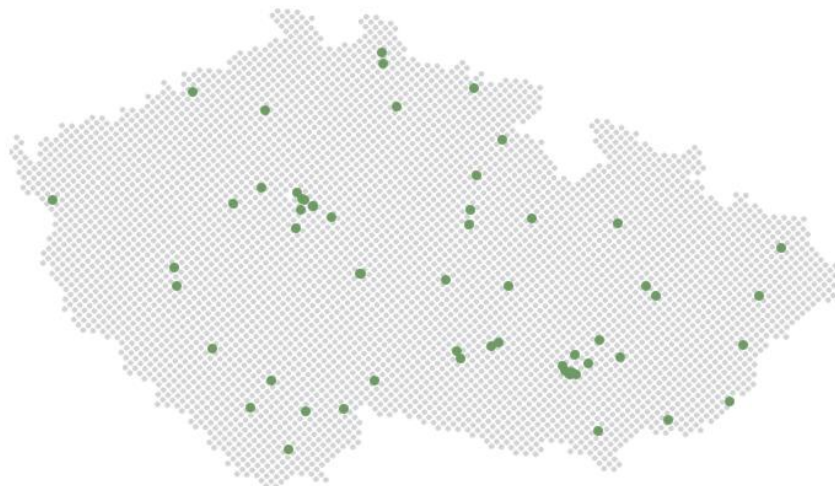
Následující obrázek a tabulka ukazují rozmístění **Středisek ekologické výchovy (SEV)** v ČR a jednotlivých krajích, které jsou součástí sítě environmentálních středisek „Pavučina“ (část z nich měla jako základ původní Domy dětí a mládeže). Tato síť byla původně různě revidována, prověřována a dotována a posléze došlo i k dohodnutému začlenění některých významnějších Ekocenter ČSOP (Českého svazu ochránců přírody) jako paralelních a odbornějších struktur do této sítě. V současnosti je díky mnoha dotačním titulům jdoucím na podporu uvedených regionálních center jejich síť značně přebujelá, formálně rozvinutá a není jasné, které subjekty skutečně fungují tak jak mají, či jak samy deklarovaly v rámci sítě jako celku. Podobným způsobem a zejména v prezentaci šetrnosti a přírodních udržitelných způsobů

⁹ <http://www.ricany.cz/org/muzeum/o-muzeu/probehle-projekty/centrum-environmentalniho-vzdelavani>

¹⁰ <http://www.muzeumvalassko.cz/modrasek/>

hospodaření se postupně zapojila do aktivit Pavučiny i „bratrská“ Sít' ekologických poraden STEP (kamenné poradny), řízená a spravovaná z Brna organizací Veronica (blíže popsáno na <http://www.ekoporadna.cz/domains/ekoporadna.cz/index.php/about-us/o-step>, dne 30.6.2016) opět za štědré dotační podpory rezortu ŽP.

Obrázek 2: Rozmístění středisek ekologické výchovy v ČR

Zdroj: www.pavucina-sev.cz

Tabulka 3: Počty středisek „ekologické“ výchovy podle krajů

Kraj	Počet středisek
Jihočeský kraj	6
Jihomoravský kraj	14
Karlovarský kraj	1
Královéhradecký kraj	3
Liberecký kraj	3
Moravskoslezský kraj	2
Olomoucký kraj	3
Pardubický kraj	3
Plzeňský kraj	3
Praha	6
Středočeský kraj	6
Ústecký kraj	2
Vysočina	6
Zlínský kraj	2
Celkem	60

Zdroj: www.pavucina-sev.cz

Tato kapitola není míněna jako kritika ekologických center (ty provádí z hlediska ekologické osvěty velmi dobrou práci), ale spíše jako kritika státu a částečně také vedoucích zaměstnanců muzeí, kteří v 90. letech minulého století, ale i později, nebyli schopni nasměrovat činnost muzeí tímto směrem. Z hlediska principů NPM tak došlo k plýtvání veřejných zdrojů, kdy k existující síti muzeí (míníme ta, která mají přírodovědné sbírky) vznikla síť ekologických center. Přičemž bylo mnohem účelnější a efektivnější rozšířit aktivity muzeí tímto směrem. Nicméně do budoucna existuje v této oblasti velký potenciál možné spolupráce.

Závěr

Uplatňování zásad udržitelného rozvoje je v podmínkách muzeí v ČR možné považovat za nový trend. Muzea mohou hrát v udržitelném rozvoji roli důležitého aktéra, v některých případech také roli katalyzátoru na cestě k lokální i regionální udržitelnosti a taktéž mohou mít příspěvek k naplňování cílů Agendy 2030. Přesto je však v podmínkách ČR uplatňování těchto zásad při řízení muzea možno považovat za nový trend. Udržitelný rozvoj usiluje o rovnováhu ekonomických, sociálních a environmentálních hledisek v daném území. Malá muzea se podílí na udržitelném rozvoji obce, větší muzea na rozvoje obci a regionu. Zásady udržitelného rozvoje je možné též promítnout do efektivního řízení muzea. Řada muzeí (zejména původní okresní muzea) má v oblastí přírodních věd sbírkové předměty a samozřejmě také odborníky (kurátory), kteří se přírodními vědami zabývají. Je zjevné, že malá muzea tento potenciál čerpají jen velmi omezeně. To jim dává mimořádnou příležitost působit dle potřeby také jako ekologické (nebo environmentální) centrum. Z tohoto hlediska by muzea mohla velmi efektivně pracovat nejenom jako doplněk a zázemí pro školy. Přesto jen málo regionálních muzeí využívá svůj potenciál tímto směrem a se školami soustavně nenavazuje styk. Přičemž kombinace

- hodnotných přírodovědných sbírek,
- expozic a výstav s tímto zaměřením,
- prostor pro pořádání akcí a programů pro školy,
- kurátorů a dalších odborníků v přírodních vědách,
- relativně zajištěného financování provozu

dává běžným regionálním a lokálním muzeím pro tuto činnost mimořádné podmínky, ve kterých nemohou být nikým překonány. Je na přírodovědcích a jejich zájmu, kde styk naváží k oboustranné spokojenosti a vzbudí zájem o své obory i v nových generacích vědců. Počty přihlášených a absolventů přírodovědných oborů však o velké snaze nesvědčí.

Literatura:

BARNETT, C. (2001). Culture, policy, and subsidiarity in the European Union: from symbolic identity to the governmentalisation of culture. *Political Geography*, 20(4), 405–426.

DOBROVOLNÝ, P.-HERBER, V. - HYNEK, A.: *Multimediální výuka předmětů krajinná ekologie a dálkový průzkum Země*. Brno: Masarykova univerzita, katedra geografie, 2004.

FIALOVÁ, D., Profesní a etické standardy a výkonnostní ukazatele muzejní práce. 2003, Praha: Asociace muzeí a galerií ČR. ISBN 80-86611-02-7.

Florida, R.: *The rise of the creative class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*, New York 2002.

HÁJEK, O. - PŮČEK, M., NOVOSÁK, J., Marketing muzeí: případová studie muzeí Zlínského kraje. 2011, Časopis Slezského zemského muzea: série B-vědy historické. Opava: Slezské zemské muzeum. vol. 60, no. 3, pp. 201-212. ISSN:1211-3131

HUBA, M.: *Ľudské hodnoty kompatibilné s trvalou udržateľným spôsobom života*. In Nováček, P.: *Směřování k udržitelnému rozvoji*. Olomouc, Univerzita Palackého, 2000, s. 35-48.

KESNER, L.: *Marketing a management muzeí a památek*. Praha: Grada 2005.

JOHNOVÁ, R.: *Marketing kulturního dědictví a umění*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008.

MOLDAN, B.: *Indikátory udržitelného rozvoje*. Praha: MŽP ČR, 1996. Publikace je dostupná na stránkách: <http://cozp.cuni.cz/COZP-55.html>

MOLDAN, B.: *Lidé na naříznuté větvi*. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí UK 2001. Dostupné na <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/Publikace/global/>

NEMEC J., PLAČEK M., SEDMIHRADSKÁ L. SOUKOPOVÁ J. (2016): *Local Government in the Czech Republic In. Local Government in Selected CEE Countries: Experiences, Reforms and Determinants of Development*, Publisher: Maria Curie-Skłodowska University Press

NIPOS *Základní statistické údaje o kultuře v České republice 2013*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. 2014

NIPOS *Základní statistické údaje o kultuře v České republice 2014*. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. 2015

NOVÁČEK, P. - HUBA, M.- MEDERLY, P.: *Ohrožená planeta na prahu 21. století*. Př.f. University Palackého a Spoločnosť pre trvalo udržateľný život, Olomouc – Bratislava 1998.

OCHRANA, F., PŮČEK, M. J., PLAČEK, M., ŠIMČÍK, A. (2018): *Management a hospodaření muzeí*. Nakladatelství Karolinum

ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ: *Měníme náš svět: Agenda udržitelného rozvoje do roku 2030. Rezoluce přijatá Valným shromážděním 25. září 2015*. [online] 2015 [cit. 2017-04-12] Dostupné z: file:///G:/2-články,%20publikace%20a%20konference/1-články%20moje/0-2017/VŠRR/agenda-2030_cz_final.pdf
Pavučina – informace dostupné na www.pavucina-sev.cz

PLAČEK M., (2014) Benchmarking ve vysokém školství: současná zkušenost. Scientia et Societas, ročník: X, vydání: 1

PLAČEK M. (2013), The Utilization of Benchmarking in the Production and Analysis of Municipal Budgets. Proceedings of the 17th. International Conference. Current Trends in Public Sector Research. ESF, MU

PŮČEK, M., OCHRANA, F. (2009): Chytrá veřejná správa. MMR, 2009

PŮČEK M., PLAČEK Michal, OCHRANA F., VÍCH, Z., (2015) Benchmarking muzeí (kultury) – projekty, zkušenosti, *Prameny a studie*, 2015, 57

RATIU, D-E.: *Cultural policy and values: intrinsic versus instrumental? The case of Romania*, The Journal of Arts Management, Law, and Society (dale JAMLS), 39/1, 2009, s. 24-44

RUMPEL, P. (2002): *Teritoriální marketing jako koncept územního rozvoje*. PřF OU, Spisy

Přírodovědecké fakulty OU, č. 145, Ostrava

RYNDA, I.: *Trvale udržitelný rozvoj a vzdělávání*. In Sborník konference Hledání odpovědí na výzvy současného světa (se zvláštním zřetelem na otázky životního prostředí) 25. – 26. 1. 2000 Centrum pro otázky životního prostředí UK

Sít' ekologických poraden STEP – informace dostupné z

<http://www.ekoporadna.cz/domains/ekoporadna.cz/index.php/about-us/o-step>

STRÁNSKÁ, E. – STRÁNSKÝ Z.: *Základy studia muzeologie*. Dostupné z WWW:

<<http://muff.uffs.net/skola/muzeo.php>> [cit. 25.08.2016].

ŠEBEK, F. (2000): *Regionální muzea v době reformy veřejné správy v ČR*. Praha: Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, 2000.

WAPNER, P. (1998): *Reorienting State Sovereignty: Rights and Responsibilities in the Environmental Age*. In K.T. Litfin (ed.) *The Greening of Sovereignty in World Politics*, Cambridge (Mass.): The MIT Press, 1998. pp. 275-297

WORLD BANK (1996): *From Plan to Market*, World Development Report, Oxford University Press, Oxford

Vydavatel:

Civitas per Populi, o.p.s.

Střelecká 574/13

500 02 Hradec Králové

www.civitas-group.cz

Adresa redakce:

Civitas per Populi, o.p.s., Střelecká 574/13, 500 02 Hradec Králové

redakce: Iveta Šilhánková

ISSN 1805-3246